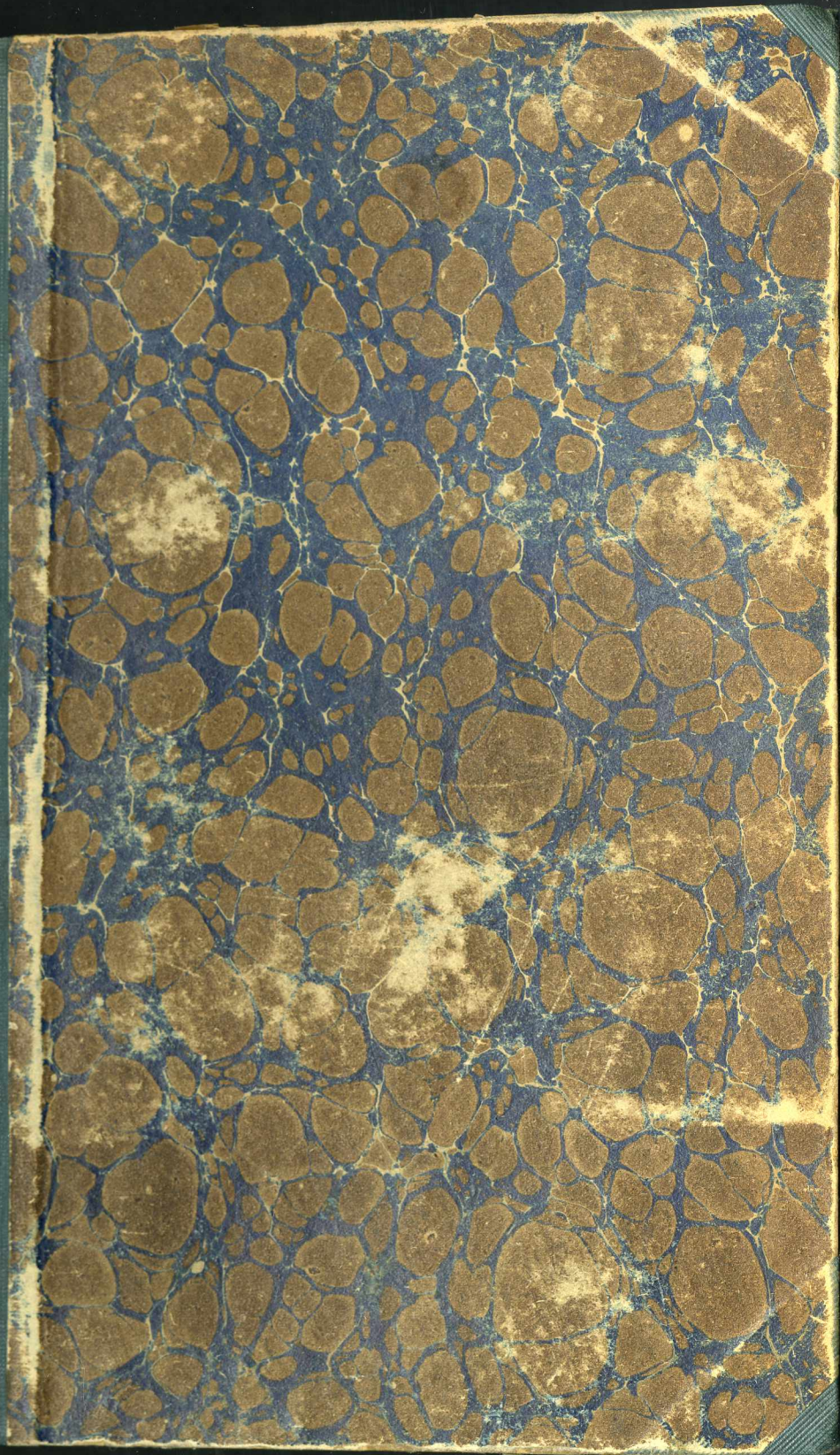

Politikai
röpiratok.

118.

118

1002

MIT VÁRHATUNK

AZ

OLASZ-FRANCZIA

BEAVATKOZÁSTÓL.

2.

LIPCSE 1862.

KIADJA KOEHLER K. F.

MIT WARHATUNK

NA

OLASZ TUDOMÁNYOS
DE BALLAGI GÉZA.

BEVÁLTKOZÁS TÖL

1881. ÉVI

M. K. SZ. T. A. T. A. T.

Nemzetünknek nemcsak jelenét, hanem jövőjét is legközelebről érdeklő kérdés az jelen napjainkban: valjon a kiegyezés Bécs és Pest, a magyar és austria között sikerülend-e vagy sem?

Sőt mi összes nemzeti létünknek feltételét e kérdés megoldásában látjuk rejleni.

A kiegyezés szükségessége napról napra élénkebben, nyomasztóbban éreztetik; a nélkül azonban, hogy csökkennének az akadályok, melyek azt eddig lehetlenniték.

Az októberi diploma, mely a nemzeti élet ősi szervezetét, s nagy részben az összes alkotmányt visszaállította, ezen elemeinél fogva igen kedvező alapokat nyújthata a kiegyezés felette nehéz, de rendkívülieg szükségelt munkájához.

A cél nem éretett el. Maga az országgyűlés eloszlott, a nélkül hogy a kiegyezésre komoly lépések csak meg is kezdettek volna.

Akadályokul a hírlapokban és mindennapi beszédekben, mint a lefolyt év megyei s városi gyűlések nyilatkozataiban is — közönségesen az hozatik fel: hogy a jog continuitást szorosán fenn kell tartani, hogy a nemzet jogaiból semmit sem lehet elengedni, hogy az ősi alkotmány teljes terjedelmében való restitúciójához kell ragaszkodni stb. stb miknek elismerésére s érvényesítésére, mint állítják, Bécsben semmi hajlam sem mutatkozik.

Nem vonjuk kétségbe ezek jelentőségét. Nézetünk szerint azonban a legfőbb akadályok azon szerencsétlen befolyásban rejlenek, melyet a külföld s különösen az olasz-francia politika gyakorol csábjaival a keleti vériü, rajongó képzeletekre nagyon hajlandó magyar nemzetre. Azon izgatottság nemzetünk kebelében, melyet a külföldi lapok s ágensek, saját érdekeikben folyvást szittanak; azon aranyváarak, melyekkel a magyar emigrationak, jelenleg Páris és Turin között oly élénk forgalomban működő főnökei honfitársaikat kecségtetni meg nem szűnnek; a kilátások egy nem sokára ismét kitörendő olasz háborúra, mitől a frank interventio el nem maradhatna, s mi teljes európai bonyodalmat, s ezzel általános európai térképi revisiót vonandna maga után, miben azután egy önálló magyar állam ábrándos eszménye is helyet foglal — — ezek szerintünk a főakadályok, melyek a kiegyezés utjában állanak. És ezek fognak utban állani mindaddig, míg a tündöklő légváarak le nem rontatnak, míg a rajongó ábrándok el nem oszlatatnak, míg honfitársaink agyai a dolgok valóságára iránt kellően fel nem világosítatnak.

Ez az oka, miért mi már egyszer idején lévönek találtuk, hogy komoly és tüzetes vizsgálat alá vétessék: valjon mit várhatna nemzetünk egy oly olasz-frank beavatkozástól, valjon mi valóság rejlik az ahhoz kötött számításokban; s valjon az a legkedvezőbb sikerülés esetében is mily befolyással lehetne nemzetünk jövőjére, s különösen nemzeti lételünkre?

A kérdés legegyszerűbb alakjában az: valjon nekünk mint magyaroknak, a német elem és szövetség mellőztével, lehet-e jövőt és boldogságot várni azon combinációtól, mely az olasz-francia befolyásra és túlnyomóságra támaszkodik?

Azon önállási s egyenjogositási törekvések, melyeket a szerbek, oláhok, ilirek oly régóta táplálnak, s melyek legujabban a legnagyobb erővel s leghatározottabb alakban nyilvánítatnak, eléggé alkalmasok lehet-

nének azon ábrándok elosztatására, melyek egy önálló magyar állam jövőjéhez csatoltatnak.

Az nem véletlen esetlegesség, hogy a magyar-erdélyországi oláhok az egyesült Moldva Oláhország fedelmének tényleges jelvény által kifejezendő rokon-érzelmeiket s üdvözlétüket kívánják megküldeni; valamint az sem, hogy egy legújabban keletkezett kis oroszországi térképen, Bereg, Ugocsa stb. megyeink, mint szláv-orosz biralmi appertinentiák jelennek meg.

Emlékezzünk vissza azon csillag alakban megjelent jelvényre, mely mint egy 30 év előtt az alsó vidéki szerbek között köröztetett, s melyen a kelet szláv népi-ségek szövetsége biralmának kiegészítő része gyanánt figurázott hazánknak általuk tulajdonul igényelt nagy része.

Mire számíthatnak itt honfitársaink? Van-e itt csak lehetősége is az érdekek közötti szövetségnek?

És mi várhatna a magyar elem létére, a magyar nemzetre ily elemek és törekvések ellenében? Mily helyet foglalhatna el egy önálló magyar állam ily hatalmas népelemek túlnyomósága mellett?

Ezek ellenében valóban mi azt látjuk legszükségesebb vizsgálódásnak: vajjon hol, kiknél, mily frigyben és szövetségben kell a magyar elemnek menedéket keresni; vajjon lemondva a független önálló állam ábrándjáról, hol találhatja fel önfentartása biztosítékait?

Mindenekelőtt a betegséget kell ismernünk, ha a beteget meggyógyítani akarjuk; különben nem tanácsolhatunk gyógyszereket, melyek célhoz vezessenek. Honfitársainknak még mindig legfőbb, leggyakoribb betegségeik: a képzelgések honábani vándorlás, az ábrándok sivar mezején való élösködés, és mi ezzel karöltve jár: a valódi életnek figyelem nélkül hagyása, a valóságnak s változhatlanokká vált tényeknek s körülményeknek mellőzése s megvetése. Ezen szerencsétlen

ábrándoknak és képzelgéseknek az 1859-ki olasz-francia események ismét tárt kaput s a legtágabb mezőt nyitották meg. A már majdnem lecsillapult agyvelő ismét lázas mozgásba jött. A beteges agy körjelenségei a legtúlcsapongóbb eseményekben ismét nyilvánultak s ragályként terjedezének; mialatt természetesen a mindenkép jogos alkotmányi küzdelmeket s törekvéseket legkevesebbé sem értjük. Megnevezendjük saját nevükön e beteges agy kórszüleményeit, hogy minőségük felderítésére elég alkalmunk lehessen. Nem fogjuk árnyakba borongatni ezen kába ábrándokat, mert egyenesen s határozottan nekik akarunk menni, hogy lerombolhassuk, megsemmisíthessük.

Az olasz-francia események, Napoleonnak a szabadság, népjogok, függetlenség, fölszabadítás czifra szavaival, mint sokat ígérő czégegerekkel pompázó kiáltványai s nyilatkozatai kíséretében, — hazánkban ismét fölleleveníték sokaknál a reményt és kilátást a jelen államviszonyok megváltoztathatására. Az elszakadás, elkülönzés, függetlenségre emelkedés, ismét tárgyai lőnek az ábrándozó vágyaknak, a túlcsapongó sóvárgásoknak. Egy magyar állam constituálása — bármily módosítású kivittel, bármily eszközök segélyével — lőn a mindennapi beszélgetések szövege.

Ezen ábránd vágyak s kilátások a legnagyobb résznél a francia császárnak (a nyugoti czárnak) közbenjövételére és népfelszabadítási kísérleteire, mint bizonyosnak hitt működésre építettek. Mig egy másrészt az északi óriásnak (északi czárnak) ősi hagyományyszerű hódítási s terjeszkedési törekvéseire alapítá reményeit. Úton útfélen lehetett a legkomolyabb képekkel, rejtélyes hangon eszmecseréket hallani arról, valjon egy francia-napoleoni-herceg, vagy egy Romanow-féle örökös leendő-e hivatva sz. István koronájának, a magyarországi trónnak elfoglalására.

Részint azt hitték, hogy Napoleon olaszországi terveinek sikerdús kimenetele önkényt maga után vonandja a jelen magyar közjogi helyzetnek is változását

főkép némely híresztelt ígéretek után, melyek állítólag Napoleon által tétettek legyen, melyek épen oly fényesek mint alaptalanok. De a mely ígéretek annál is inkább hitelre találnak, minthogy a magyar forradalmi párt főnökei Párisban gyülekezeteket tartanak; és minthogy nagy valószínűséggel francia befolyás alatt állanak a legujabb törökországi, mint állítják s mi valószínű is, legközelebb egész Bulgáriára, Bosniára kiterjedendő mozgalmak, melyek az austria elleni roham kezdetének, vagy alkalmának lenni mutatkoznak; — s a melyekkel s pedig némelyek szerint olasz befolyás s törekvés mellett — a jelen görög felkelés is kapcsolatban állana. Részint pedig azon nézetben voltak, hogy Európa államrendszerének, térképének átalakítása, az 1815-ki szerződévények teljes lerombolása jövendvén szőnyegre, egy általános európai forradalom állandó be, mely a többi állam romok csoportulatába hazánk s nemzetünk romjait is mellékelhetendi.

Mert másra mint romokra józan észszel gondolhatnának-e?

Mik lehetnek az erőszakos alakulásnak, a felforgatásnak természetesen s elmaradhatlan következményei, mint a valódi szabadságnak, nemzeti biztonságnak s minden társalmi érdekeknek romjai, szomorú dőledékei!?

Maga a hatalmas, nagy terjedelmű Franciaország sem látott nagy forradalma után egyebet társalmi rendjében romoknál, melyekre egy vaskezü katona despota tűzte fel önkény uralma véres zászlaját. Mit várhatna akkor mást a sokkal kisebb s gyöngébb magyar nép elem, — összeszorítva a Tisza-Duna szűk határai közé, és körülvéve saját tűzhelyén is mindenfelülről idegen, ellenséges indulatú népfajokkal, kiknek csak karjaikat kell feléje kitérniök, hogy összeszorítsák s tán meg is semmisítsék?

Kell, hogy eziránt egyszer tisztába jöjjünk, hogy belássuk a dolog valódi helyzetét s lemondjunk az ábrándos reményekről s letegyük balitéleteinket, bármily magasanröpkedőreményekellennének is párosulva.

Nem lehet hogy bármely honfi előtt, ki hazájának javát s haladását szíven hordja, ki az emberiség magasb s nemesb céljai iránt is képes hevülni, közömbös lehetne egy ily állapot, melybe egy tömeget a felzudított szenvedélyek, a felzaklatott vágyak helyhezik. Egy ily állapot, melybe a kedélyek hazánkban az olasz-francia mozgalom által, sodortattak, a legszomorúbb követke-zésekkel van összekötve mind anyagi, mind szellemi jólétünkre, kifolyásai minden társalmi osztályra kiterjednek; a keresetnek minden ágát érintik; a vagyono-dás minden nemét, minden forrását sujtják, nemcsak a jelen, hanem a jövő nemzedéknek is tetemes hátrányára.

Az oly ábrándszerű képzelgésekbeni létezés elfojtja mindenekelőtt a munkásságnak ösztöneit. A kép-zelgések a honpolgárokat elvonják a valódi élettől, mely folytonos mozgást s tevékenységet kíván. Minden-kinek terhére esik a dologhozi látás, a munkálkodás. Sőt a felhevült képzelődés phantómjai után való kap-kodás és szaladozás időt sem enged az embereknek, mely a kitarató munkához kívántatnék.

Itt ebben egy fő oka, hogy ily izgatott időkben a műipar s kereskedés pang. A hitelviszonyok gyökerük-ben megingattnak s összeroncsoltatnak. A véghetetlen bizonytalanság, melybe minden kereseti s vagyonbeli viszonyok esnek; a pangás, mely az adásvevésekbe áll be, a pusztulás mely az árupiaczokat ellepi; továbbá a homály mely a jövőt kételyessé teszi, a hitelezést a le-hető legalacsonyabb fokra szállítják. És ennek ismét a legszomorúbb viszhatása van a mezei gazdaságra, a földmívelési vállalatokra, stb.

Igy ily zavart, felizgatott állapotban a vagyono-dásnak minden forrása csökken. Ki számíthatná ki hogy egy nemzetnek ily pangás folyamában mily rettenetesek veszteségei. Egy kis idő alatt is milliókra megy azon kár, mely a mesterségek, kereskedés, földmívelés s kü-lönbféle vállalatok hátramaradása által idéztetik elő. Egy ily időszak örökre, visszahozhatlanul veszve van a nemzet kifejlődésében, haladásában, mire pedig foly-

vást, mindig, félbenszakasztás nélkül kellene működniük.

Ily állapot — tehát — nem lehet jó hazafi előtt közömbös. Azért vizsgálunk kell, mik voltak forrásai ezen felizgatott remények s vágyaknak, melyek oly lázas állapotot idéztek elő. Vane józan ok ily remények táplálására?

Vizsgálni kell, hogy e számítások eredményezhetnek-e valamit; hogy ily vágyak s törekvések által nyerhet-e a nemzet valamit; hogy épen ellenkezőleg nem fekszenek-e azok egészen téveszméken, elfogult előítéleteken, túlcsigázott ábrándok szüleményein?

Vizsgálódnunk s gondolkoznunk kell e tárgyak fölött, nemcsak azért, mivel azon kedély izgatottság mely az olasz események folytán keletkezett. még mindig tart, s mivel még mindig nem szüntek meg azon remények s vágyak, melyek daczára a Napoleon herczeg a forradalmi párt legfőbb patronusa által 1861-ki február végén, a franczia senatusban mondott, Velence sorsa iránt megnyugtató szavainak — még mindig Napoleon segélye, vagy egy más hatalom közbenjötté, vagy egy nagyobb európai zavar s felfordulás felé kacsingatnak; hanem azért is czélszerű, mivel ily mozgalmak s események máskor is előfordulhatnak, haladásunk s kifejlődésünk tetemes hátrányára. De azért is hogy reményeink látköre, mint nemzeti élet-működésünk s törekvésünk iránya iránt is tisztába jöhessünk, mi a nemzeti kifejlődés által igényelt társalmi nyugalom lényeges szükséglete.

Hogy Magyarország jövőjének kérdését eldönthessük, hogy meghatározhassuk jóléte fölvirágozhatásának és biztosításának feltételeit, szükséges vizsgálunk, az elterjedt vágyak s remények alapjait.

Melyek ezen alapok?

A vélemények többfelé ágaznak. A legnagyobb rész azonban azok valószínűségét kiválólag azon segélyben keresi, mely Franciaországtól származhatand. Ez állam ismeretes arról, hogy minden elnyomatottakst és szerencsétleneket a felszabadítás reményével szokott kecsegtetni; mely véleményben még jobban megerősítettek Napoleonnak részint viselete, részint különféle nyilatkozatai által. Nagy hatálylyal voltak főleg azon szavai, melyekben azt fejezé ki, hogy egyedül Franciaország az, mely az eszményekért tenni és áldozni kész. Átalában elterjedt nézet, miszerint 1789-től kezdve nagyobbszerű reform és átalakulás csak akkor lehető, ha az Párisból keletkezik, és különösen egy ottani viharból származik. Ez tehát az első alap, mely kiindulási szempontul szolgál.

Midőn ezt komoly vizsgálat alá veendjük, kimutathatni hisszük azt, hogy a francia elem Magyarorszában semmi oly jövővel nem bír, mely nemzetünk fenntarthatását s önállását biztosíthatná. E kérdés fejtegetésénél leginkább azt feltételezzük, hogy Franciaország Oroszországgal szövetségben fog állani. Azonban az, hogy hazánkban a frank elem fenn nem tarthatja magát, és a francia működésből okvetlen egy más hatalom túlnyomóságának kellend előállani, épen oly szükséges e következmény akkor, ha a francia állam nincs szövetségben az oroszszal, mint akkor, ha edgyütt összekapcsoltan működnének.

A másik kiindulási pont a divatos reményeknél az orosz hatalom. Ki fogjuk fejteni azon hatalmas elemeket, melyeken annak befolyása alapszik, melyek annak hazánkban terjeszkedését könnyítik és felette lehetővé teszik. E befolyás épen úgy tagadhatlan akkor, midőn az a francziával karöltve jár, mint akkor, ha azzal nem lenne szövetségben. Habár tehát feltételezzük is az orosz-frank szövetséget, véleményünk még is az, hogy befolyása épen az leend akkor is, ha azon szövetség létre nem jöhetne. Ámbár azt a franczi-orosz hatalmaknak keleten s különösen Syriában való egy kézre ját-

szása, s öszhangzó működésük — nagy valószínűségre, majdnem bizonyosságra emelik.

Még egy lehetőség feltételezhető némelyek szerint, t. i. hogy a magyar elem önmagában, önmaga által minden idegen segély nélkül p. o. egy általános európai forradalom chaosában — fejlődhetnék ki önállásra.

Ez azonban oly nézet, mely a legvastagabb előítéletek közé sorolandó. Ez oly elfogultság, melynek czáfolatába ereszkedni komolyan alig érdemes.

Elég legyen csak azt megemlíteni hogy a magyar elem önmagát uralkodó elemmé akarván emelni, természetsszerűleg tette s hason törekvésre ingerlené mind azon többi népfajokat is, melyek közelében léteznek, de a melyek szinte nem bírnak jelenleg függetlenséggel.

A magyar elem kezdeményezése, s főkép példája, előbb utóbb megérlelné bennök a vágyat önállóságra emelni magokat.

Mi lenne ennek következése?

Szükségkép a magyar és a többi hazánkban létező idegen népségek közti összeütközés.

A magyar faj ősi tulajdonául tekintvén egész Magyarország területét, az itt letező nem magyar népiségek nem valósíthatnák önállási törekvésüket, ha csak nem a magyar tulajdon sértésével.

Miután a nép önállósításának elve mondatnék ki, minden nép faj egyenlőnek tekintené magát a többivel; s azért a felett, hogy a magyar területen ki uralkodjék, mely népiség birjon felsőbbségel, csak a fegyver és harc határozhatna.

Egy ily harc pedig a magyar és idegen népfajok között elsőnek győzelmével nem végeztethetnék.

A magyar elem p. o. tetemes kisebbségben van a szláv itt létező népfajok irányában. És e különbség reá nézve annál sujtóbb lehetne, minthogy köztudomású, hogy az austriai szlávok nagy része p. o. a szerbek, a külföldi, austria szomszédságában létező rokon szlávok-

kal szoros kapcsolatban élnek, kik tehát azon élethalál harcban okvetlenül segélyül jömmének itteni rokonaiknak.

Az itteni szlávokkal valószínűen kezet fognának azon népiségek is melyek nem szlávok ugyan, hanem azokkal hason egyház tagjai, t. i. a görög egyházé, mely a keleti népeknél a rokonulásnak még szorosblánczszermet képezi, mint maga a nyelv és nemzetiség.

Ily elemek ellenében alig lehetne kétséges a magyar elemnek vesztesége s azzal tökéletes megbukása. Annál kevesbé lehetne ez kétséges, minthogy a szlávok és göröghitűek mindenesetre az orosz segélyzését is megnyerendnék. E segélyzés, akár közvetve, akár közvetlenül gyakoroltatnék, tökéletessé tenné a magyar elem semmivé tételét.

A népfajok közti harc kimenetele iránt annál kevesbbé lehetne a magyar elemnek kedvezőt reményleni, minthogy nemcsak kisebbségben van a szláv fajok irányában, hanem azok által minden oldalról körül is vétetett úgy, hogy szabad mozgással, s tevékenységgel nem is bírhatna — főkép miután az ötkörnyező szláv s göröghitű fajok közvetlenül érintkeznek s folytonos kapcsolatban vannak a külföldön létező rokon népfajokkal.

Hogy ezen aggályok alaposak, aziránt honfitársaim a legujabb tények után is legesekélyebb kétségben sem maradhatnak. Szemünk előtt állanak azon törekvések. Horvátország, mint Zágráb megyének Sopron megyéhez intézett válaszirata, Ó Felségéhez küldött felirata, Pest város fiemei közbenjárása folytán hozott végzése stb. világosan tanusítják, nem kevesebbet követel, és pedig — jegyezzük meg jól — a 48-ki vérengző eseményekkel s végképi szakadással való fenyegetés mellett követeli, a teljes egyenjogúságot Magyarországgal, önálló országgyűlést, társnemzeti közjogi helyzetet, fejedelmi megkoronáztatást. Mig másrészt nemcsak fiumét, nemcsak a határvidéket, hanem Muraközt is, oklevelekkel támogatott joggal sajátjánul követeli.

Ily egyenjogúság igényeivel lépnek fel a szerbek — sőt az oláhok is. Mindez szemünk előtt történik úgy, hogy minden további kétséget kizár.

És a horvátok — mint nyilatkozványaik és irataik tanúsítják, nemcsak a szerbekkel rokonulnak, azok részére követelésekkel lépnek fel p. o. egy nemzeti Skuptsina egybehívása iránt; hanem még arra is hivatkoznak, hogy ők a déli szláv népiség elemeik s mint ilyenek keleten irányadó hivatással ruházzák fel.

Ezek az 1861. év szomorú tanúságai! És ezek folyvást tartanak, sőt még erősbülnek is.

Mily iszonyú ellentételek s csalódások azon rajongó ünnepélyekhez, melyek a testvérisedés nevében épen két év előtt Horvátországban tartattak.

És mindez most történik, midőn a magyar nemzet teljes önállási törekvéssel még fel sem lépett, most midőn csak nemzeti — történelmi jogait akarja érvényesíteni! Egyedül a 48-ki vívmányoknak szőnyegre hozatala elegendő volt. Maga a magyar nemzetiség és kétségtelen alkotmányosság jogos keresete elég volt.

Fűzzük tovább gondolatjainkat — folytassuk a következtetéseket — és előttünk állandnak a legsötétebb képek, a legszomorúbb catastrophák!

E tekintetben minden józan észnek le kelvén tenni az ábrándokról, természetes, mikép minden lehető combinatiók mellett csak az lehet a kérdés: Mit várhatunk a Francziáktól, mit az Oroszoktól?

„Mit lehet várunk a francziáktól?”

Ez egyszerűen s legrövidebben azon kérdés, mely jelenleg Európa nagy részében a legtöbb kedélyt lázas ingerültségben tartja. Ez az, minek megoldása felé az olaszok még folyvást — annyi sikerdús eredmények után is — nem kevesb aggodalommal, mint reménnyel tekintenek. És ez az, mely hazánkban is igen számsaknak minden vágyait s kilátásait magában foglalja.

A legelső percztől, hogy az olasz-francia mozgalmak s bonyodalmak mutatkozni kezdettek, a politikai figyelem nálunk is Napoleon felé fordult; és abból,

hog az, kinek találékonyága a politikai tények előidézésében s alakításában nem kevesbbé ismeretes, mint a ravasz, hallgatag tettetése terveinek kivitelében s irányzatában, mily tetteket s mozgalmakat leendő képes előidézni, mindenféle következtetések vonattak jövőnk alakulására. Így fejlődte ki 1859. s 1860. évek folyama alatt mindinkább azon rögeszme, hogy vágyaink végpontját Párisban kell keresnünk, mint volt évek előtt azon vak hiedelem, mely minden segélyt Angliában keresett, s mindent a londoni kormány állítólagos segélynyújtása által hitt biztosítottnak.

Magyarországnak főképp az európai első rangú államok sorából való kieste óta századokon át nemzeti politikájoz tartozott külpártolásban s befolyásban keresni állam érdekei biztosítását. Épen oly eszélyes politika, ha az állam érdekeinek s hivatásának kielégítőleg megfelel, mint veszélyes akkor, ha vagy túlságos elbizakodottságra vezetve a nemzetnek önereje kifejtését s felhasználását háttérbe szoritja; vagy épen a nemzeti érdekekkel ellentétben is állana, arra vezetve épen, mi a nemzeti lét kincseinek legveszélyesb döfést vagy tán megsemmisítést is nyujthatna.

Igen természetes tehát a fentebbi kérdés,

Es e kérdésre legegyszerűbb s legrövidebb felelet részünkről ez:

A francziáktól csak az orosz uralmat várhatjuk.

Nagyon természetes, hogy azon sokféle de mindenütt nagyon is vérmes remények, melyek a Napoleon fellépése által nemesak nálunk, hanem a külföld több más vidékein is, különösen Lengyelországban is, fölkeltek, nem a magában képzelt olasz hadjárathoz s ennek eredményeihez csatoltatnak. Az, ha Napoleon föllépése s működése egyedül csak Olaszországra fog szoritkozni, vagy is ha mint már 1860-ban nevezék, a franczia osztrák háború localisáltatik, bármily fényesek lennének is győzelmei, nem nyujthat alkalmat s lehetőséget az olaszokon kívül másoknak is magokat rózsás

reményekben ringathatni a frank segélyzés irányában. Azon esetben az egész véres háboru következményeinek kérdése csak a körül forogna: hogy Lombard-Venecze elvétessék-e Austriától, mi már 1848—49-ben is terveztetett; hogy Piemont királyának állam-birtoka mivel s mennyivel nagyíttassék. Még arról is alig lenne szó, hogy az olasz-egység valósíttassék, annál kevesbé arról, hogy e területen az olasz nép függetlensége biztosíttassék. Ezek csakis pia desideria lehetnek a francia császár közbenjövele s közremüködése mellett, miután ez, azon viszonymál fogva, mely az istápoli fél és a segélytnyújtó protector között kifejlődik, s mely nem lehet más mint a patronus és vasallus, cliens közti viszony, okvetlenül a segélyzett gőpuaēīē pōsēt, függettségét eredményezi; s melytől Napoleon irányában a szabadság élvezi sem várhatók, miután azok magában Frankhonban sem virulnak, megsemmisítve épen az olasz protectorul fellépő Napoleon által.

Azért a remények csak is azon esetlegességhez kapcsolvák, ha a francia nagyravágyás által támasztott vihar keresztül csap Olaszhon síkságain s az 1848-ki árként előzőnli egész Európát. Ez azon reményfok mely felé vitorláznak a felzudított vágyak; ez azon horgony, mely által vélik a remények hajóját fentart-hatni. Mert csak ekkor keletkezhetnék egy oly chaos mely alkalmat nyitna mindenütt a tényleges viszonyok felforgatására, s mint némelyek hiszik, Európa egész állam-rendszerének megváltoztatására is, mint mondani szokás: Európa térképének átalakítására.

Ez az, mit várnak és hön óhajtanak azok, kiknek a tengeri part-rablók sorsaként minden remény sugaruk egyedül csak a dühöngő orkánban rejlik, mely szét-zúzza a hajókat, hogy maradványai partra dobatva mártalóczul szolgálhassanak.

Csak is főleg ezen esetlegességet kívánom tehát én is vizsgálódásaim tárgyául tenni. Ezen esetlegesség a villafrancai békekötvény folytán még nem szüint meg

vitatás s elmélkedés tárgya lenni. Mert általános azon meggyőződés, hogy az olasz viszály nincs bevégezve, hogy az új harcra fog gyuladni, mi azután európai zavart fogna előidézni. Másrészt az is szól ily fejtegetések időszerűsége mellett, hogy általános hit Európában, mikép Napoleon e viszály bevégezte után sem fog maradni nyugodtan, mikép általa ismét újabb bonyodalmak fognak előidézteni, melyek Európát általános zavarba hozandják.

Ez esetben a háború és mozgalom nagy terjedelmet vevén, Európa minden államait besodorná a véres dráma szerepléseibe, mi természetesen különféle szövetségek alakulására is nyújtana alkalmat.

E szövetségek legelsőbbike nézetünk szerint az leendne, mely Francia és Oroszország között létesítenék.

Erre nézve elég azon tény, mikép valahányszor századunkban európai háború és coalitiók esete jött elő, mindig a legelső volt azon eszme és meggyőződés hogy: Franciaországnak az oroszszal kell szövetkezni s egy úton haladni. Mert az a meggyőződés, hogy Franciaországnak kint oly érdekei vannak, melyek csak Oroszország érdekeivel férhetnek össze; s hogy a francia nép törekvései s vágyai csak az orosz czárok hagyományos politikájával férnek el ugyan egy úton.

Francia-német szövetségre nem is gondol senki is, mert kiki tudja, hogy épen a német állam test birtokának megtámadása, a németországban foglalatások, azon fő czélok, melyek a francia hagyományos vágyak végleges tárgyait képezik. De nem lehet komolyan szó angol-francia európai szövetségről sem — mihelyt Európa egyensúlyának, s állam felosztásának vagy bármely más nagyobb terjedelmű, a nemzeti érdekeket közélről érintő harezi viszonynak kérdése forog fenn, s nem valamely alárendelt, életbe nem vágó tárgy, milyen volt a Krimi viszály. Alapja azonban nem a francia és angol közti nemzeti ellenszenvben vagy

gyülölségben rejlik, hanem abban, hogy oly érdekeik s nemzeti törekvéseik vannak, melyek egymással ki nem egyenlíthetők. Az angol és francia a pirenei félszigeten nem tűrheti egymást. A közép tengeren mindenik uralkodni akar egymás kizárásával. Keleten mindenik egymás fölébe akar emelkedni. Dél és közép amerikában azon zilált szétszaggatottságban, mely az ottani államoknak folytonos s rendes állapotja, az angol épen úgy, mint a francia maga részére kívánná a túlsúlyt, a politikai befolyást megszerezni, mint az 1862-ik mexicói események is tanúsíthatják. Ujabban már Chinában és Kelet-India felé is kiterjedni kezdenek a frank foglalási törekvések; mit tanúsít a Suez-i ügy is. Csak ez lehet a végirány pont azon félszázados törekvéseknél is melyek Egyiptomban nyilvánulnak a francziák részéről, s melyek az angol elleni működésekkel találkoznak. Csak azon célra mutathatnak az újabb siriái események is.

Magában Európa közepén és belsejében is majd mindenütt egymás ellenében látjuk a frank és brit törekvéseket. Így van az nevezetesen az olasz ügyben. Úgy hogy alig képzelhető, hogy azon fontos nemzetgazdasági érdekek, melyek Anglia részéről e vidéken fennforognak, eltűrhessek ott a frank túlnyomóság előállítását és megszilárdulását. Németországban a Rajna vidéke a frank vágyak végcélja; míg az angol érdekeknek legjobban megfelel Németországnak jelen állapota. Spanyol és Portugall államokban több egy század óta küzdenek egymással a politikai ármányok fegyvereivel, hogy kereskedelmi érdekeiket egymás ellenében túlnyomóságra emeljék. Ily érintkezésben vannak egymással a dunai fejedelemségekben is, mint a görög szigeteken, sőt egész Európai török államban a keresztény mozgalmak irányában, mely versengéseknek központját Konstantinápoly képezi.

Azon ellentétnek, mely Anglia és Franciaország érdekeit egymás ellenében állítja, és következeiseiben azon küzdelemnek, mely folytonos az ő érdekeik között

legfőbb bizonyosságául szolgálnak azon rendkívüli áldozatok melyeket Franciaország tengerészetének nagyítására és erősítésére fordít. A hadi tengeri erő mely a kereskedelmi tengerészettel szoros kapcsolatban áll, a fő fel-tétéle és biztosítéka napjainkban az állam kül befolyá-sának. Azon kiadások tehát, melyek Frankhonban újabb időkben egészen az állam pénzügyének megrázkódta-tásáig a tengeri haderő emelésére fordítatnak, nem történhetnek más célból, mint a frank államnak kint, Európában ugy mint a világ többi részeiben nagyobb befolyást szerezni, melynek útjában azonban mindenütt az angol politika és befolyás áll — a legujabb 1861-ki kimutatások szerint 630 hadi gőzös kíséretében, melyek közt több mint 400 esavargőzös!

Ilyenek az ellentétek közöttük, úgy, hogy pusztá szenvedélyességnél sokkal fontosb alapot tulajdonítunk annak, midőn a frank senatusban ez év elején egy szó-nok kiáltá: A chinai expeditió helyett inkább Anglia partján kellett volna kikötni!

Ily ellentétet az orosz-francia érdekekről nem állithatni. Az orosz vágyak még I. Péter végintézetének szellemében is, nem terjednek tovább a Duna partjai-nál; míg feljebb Posennél véghatárukat lelik, úgy hogy Európa többi területét szabadon átengedik a fran-czia nagyravágyás és terjeszkedés teréül. Olaszország-ban, Spanyol- és Németországban nincsenek az Orosz-nak komolyabb tervei. Leg öljebb északon mutatkoznak azok Finn és Lapóniától kezdve Dániáig, hol azonban Franciaország fontosb nemzeti érdekeket nem találván, az Orosznak itt túlnyomóságába tetteleg beleegyezett. Lent keleten találkoznak egymással érdekeik, de egy-részt a középtengernek és vidékének átengedése, más-részt Algier és Egyptom biztosítása által a frank érde-kek kielégíthetők, az orosz dús kármentesítést találhat-ván Keletnek többi részein.

Ezen öszhangzás okozá azon szövetség lehetőségét, mely I. Napoleon és I. Sándor orosz czár között léte-sült, melynek egész Európa sorsa s jövője felett kellett

volna határozni, épen úgy, mint nemrég is közöttük egy oly új európai térkép készítéséről volt szó, melyen az államok területi felosztása egészen új alakot nyere- rendett vala. Konstantinápoly s a dardanellák kulcsának bírása képezé a fő akadályt kivitelében azon tervnek, melyet Európa fölosztására I. Napoleon és Sándor készitének. Mindenki tudja azonban, hogy azon érdekek kiegyenlítésére most már nem lenne nehéz utakat találni; mint a mostani czárok nem is lennének oly makacsok feltételeik mellett és oly kevéssé engedékenyek egymás önkénye s céljai irányában; — azon nagy fontosságú előnyökért, melyeket egymás segélyében feltalálhatnak.

Azon öszhangzás tevé lehetővé azt is, hogy a siriái ügyben, mely Angliát nagy mértékben aggasztá, az Orosz határozottan a francia állam mellett áll.

A francia és orosz czár kezei között leend tehát központosítva a túlnyomó uralom. És ezen túlsúly folytán, az európa állam rendszer alakulása feletti határozat az orosz-francia kezekbe leend letéve.

Mily befolyással leend e politikai helyzet hazánkra? Mi az mit ekkor a francia-orosz uralkodó elemek uralmától várhatunk?

Ezek a legközelebbi kérdések, és e kérdések megoldásában rejlik a felelet azon kérdésre is: hogy mit várhatnak és reménylhetnek a francziáktól azok, kik jelenben egész jövőjüket a francia császár olaszországi törekvéseivel összefüggő működésétől várják.

Ezek e kérdést máskép teszik ugyan fel, t. i. hogy mily változást és átalakítást várhatni a francia császár újabbi föllépésétől.

E formulázás jelenben s a lefolyt háború alatt helyesnek látszható ugyan, t. i. mig a szinpadon nem látunk mást mint csak Napoleont; a commandója alá helyezett sardiniái fejedelmet, mint már is egészen alárendeltet, report-köteleset vagy az önállólag nem működhető Garibaldit nem említhetvén. De valódi alappal

az még sem bir. Mert gyökeres átalakítás, olyan t. i. mely ausztria állam rendszerét félforgathatná — az bár mily agyrémnek mutatkozzék is előttünk, csak egy átalános európai kigyulladás esetében képzelhető s várható; ez esetben pedig az orosz-frank szövetség s edgyütt működés elmaradhatlan; minek, siker esetében, természetes következése az hogy a győzelem gyümölcsei felett mint fent láttuk a frank-orosz czárok határozandnak.

Tehát a fentebbi kérdést helyesen akkép kell szerkeszteni: Mi reménylhető a francia-orosz szövetségtől és győzelemtől?

E két kérdés között lényeges különbség van. A francziáktól magoktól sohasem szármahatnak azon politikai viszonyok, melyek az orosz uralma alatt alakulhatnak. Magokban e népségeknek különböző hivatásában és sajátságos földterületi fekvésükben s törekvéseikben rejlenek a különbségek okai. Egyrészt mi magyarok már a távolság miatt sem jöhetünk a francziák részéről oly befolyás alá, mint jöhetünk ha azt — úgy szólván szomszédaink — az oroszok gyakorolhatnák reánk. Másrészt az orosz államnak és népfajnak társalmi intézetei, szokásai, erkölcsi és közélet iránya is annyira különböző a francia nemzetétől, mikép hatásuk eredményei sem lehetnek ugyanazok. Az tehát nem lehet közönbös, és nem lehet ugyanazonos, hogy magok a francziák fognak-e túlnyomóságra emelkedni, vagy a francia-orosz szövetség fog-e közjogi s állami viszonyaink felett határozni. Azt hiszem azonban, a következő lapok tartalma e kérdés felvilágosítására még többet fog hozhatni.

Eddig azon feltételből indultam ki, mintha a francia-orosz szövetség győzelmének okvetlenül be kellene következnie; mit azonban nem azért állítottam fel, mintha meggyőződve lennék, mikép az csakugyan bizo-

nyosnak lenne tekinthető. Ámbár tekintve azon tért, melyre e két czár (nyugoti s északi) hadi működéseit s méginkább armányait állíthatandja, feledve azon szellemi erőket, sőt szenvedélyeket s előítéleteket is, melyek elmaradhatlanul segélyükre leendnének, legkevesebbé sem lehet lehetetlennek tartani győzelmüket s terveik sikerültét — különösen azon k r ä m e r politika mellett, melyet Anglia követ. A lehetőség mellett szól azon roppant szárazföldi haderő, melyet a frank s orosz állam kiállíthat. Az orosz részről lényeges változást idézett elő azon szabadelvű reform mozgalom, melyet a jelen fejedelem állama belviszonyaiban fejt ki. A néptömeg vakbuzgalommal ragaszkodik ahhoz, ki őt jármából felszabadítani s lassankint polgárisultabb helyzetbe hozni törekszik. A nemesség, mely a reformok iránt ellenszenvvel viseltetik, nem gondolhat belmozgalom, vagy forradalom előidézésére, mert a nép érzelmei ellenállhatlan gátat képeznek, melyen a felkelők okvetlenül bukásukat és elvesztüket találhatnák. Ezáltal az akadályoknak egyik leghatalmasbbika eltávolított, hogy az orosz czár a kül állam célok kivitелére sokkal nagyobb haderővel rendelkezessen, mint azt az előbbi fejedelem tehette volna. Mert nincs kényszerítve a bel béke s állam rend biztosítása végett a régihez hasonló nagy erőt az államban visszatartani. Ennélfogva az, mit az orosz állam különböző pontokon működésbe hozhatand, a jelen körülmények között legalább = 500 ezerre tehető.

Ezzel azon haderő, mely az orosz-frank szövetség rendelkezése alatt foghat állani legalább: 2 millió főre számítható.

A francia állam kiterjedtebb ujonczozás mellett kiállíthat 1 milliót.

Az orosz: 500 ezret;

Az olaszok: 200 ezret;

Moldva-Oláhok: 100 ezret.

És a szerbek, montenegro, görögök s a bosniai

austria létét is veszélylyel fenyegető harcز fogna előidézteni — mire sokan számítanak honunkban is.

Az nagyon természetes hogy győzelem esetében, a harcز bevégzésével, e szövetségesek: az orosz és franczia fog annak gyümölcsei felett rendelkezni s illetőleg osztozni. Természetes tehát egyszersmind az is, hogy ezen osztozásnak akkép kell történni, mikép mindenikök érdekei kielégítenek, hogy mindenikök elérje azt, mi után kiválólag törekedett. Már pedig azon európai háborúnak, mely az orosz szövetséget vonandja maga után s mely Európának összes közjogi és népjogi viszonyait halomra döntené, egyik főeredménye lenne szükségkép a területi foglalások. Ennek bekövetkezését nem lehet kétségbevonni. Már maga azon temérdek költség, azon sokféle áldozat, melyet egy ily hadjárat veend igénybe, fogja azt szükségelni, hogy az illető államok területe nagyítassék s kiterjesztessék kárpótlásul, lerovásul a hozott áldozatoknak. De azonkívül magoknak a működő államoknak vágyaik és törekvéseik is arra vezetendnek. Mindenikének ős hagyományai közé tartozik a foglalási vágy; mindenikének van ős időktől fogva hagyományos vágya, melynek tárgyul valamely vidék, földterület, vagy tartomány elfoglalása szolgál. Ennek valóítására misem lehet kedvezőbb egy oly háborúnál, mely Európa közjogi rendszeréből s állásából valódi tabula rasa-t lenne képes előállítani; mely a népjogilag szentesített szerződések megsemmisítésével minden népjogi viszonyokat felforgatna.

Az ide tartozó kérdések körül öszpontosulnak azon számítások is, melyek a franczia császárnak olaszországi fellépése folytán számtalan hazánkfiát foglalkoztatja. Azon hitben vannak, hogy a franczia császárnak befolyása ki fog terjedni Magyarországra is. Sokan egy jövődöbeli franczia protectorátusról álmodoznak, melynek védpaizsa alatt léphetnének ujra életbe az idő által elseprett magyar önálló nemzeti jogok és szabadságok Európában. Ez az oka, miért vannak, kik nem kétkednek annak nemcsak lehetőségén,

hanem üdvös voltán is, ha a magyarok a francziákhoz csatlakoznak és őket terveik kivitelében minden lehető módon istápolják s elősegélik.

Ennek ellenében én azt állítom: hogy számításaik a legsötétebb tudatlanságon s vak elfogultságon alapszanak; hogy a franczia befolyásnak Magyarországra való kiterjedéséről vagy annak megszilárdulásáról egy orosz-frank szövetség mellett — szó sem lehet; hogy az európai háborúnak, ha eredményei felett az orosz s frank czár határozandnak — Magyarhont illetőleg egészen más következményei lennének.

~~~~~

Kiindulási pontul a franczia-orosz szövetséget és edgyütti közreműködésüket vettem. Mert e mellett, mint e század elejének történetei bizonyítják, sok valószínűség szóll. De azért is, mivel sokan épen arra számítanak.

Azonban a frank-orosz szövetség létele nem feltételeztetik okvetlenül arra, hogy a fejtegetések s elmékedések tárgyául választathassanak a fent felállított azon kérdések: hogy mit várhatni a francziáktól s mily befolyása s következménye lehetne Magyarországra a frank uralkodásnak, s másrészt: hogy mily jövője lehetend nálunk az orosz befolyásnak s terjeszkedésnek? E kérdések megérdemlik sótt szükséglik a fejtegetést akkor is, ha az orosz-frank szövetség nem létesülne. Mert az, a mi után némelyek sóvárganak, az mire agyrémes terveik kivihetése végett számítanak, az egy általános európai zavar, államfölfordulás, mindent előzőnlő forradalom. Ebben pedig a franczia népnek mint 1848-ban úgy jövőben is tényleges része, vagy épen kezdeményezése is leendne. Miután pedig vannak hazánkban kik örökké Franciaországra kacsingatnak, kik egy frank uralom után sóvárganak, e vágyak s törekvések okvetlenül szónyegre kerülénének egy általános

orkán viharjaiban. Franciaország pedig nem mulasztaná el figyelmét a Duna felé fordítani, mint tevő ezt a jelen század elején I. Napoleon uralma alatt.

Azért annak fejtegetése: vajjon mily jövővel bírhatna a dunai területen egy francia uralkodási rendszer; elegendő alappal bír akkor is, ha az nem lenne is az orosz frigyre támasztva.

És hasonlóan ha az, a mi után számosan sóvárganak, egy európai háboru, vagy forradalom, csakugyan létesülne, akkor önmagából, tekintet nélkül egy frank szövetségre, már magából a dolog természetéből előállna, ismét azon kérdés is: hogy Magyarország sorsára mily befolyást gyakorlana az orosz hatalom. Mert az orosz állam s nemzet hatását, vagy beavatkozását, nyomását e vidékre s államrendszerre az aldunai események, a keleti görög-szláv mozgalmak, Magyarországnak népességi viszonyai megérlelnék s előidéznék, nem említve azt hogy e körülmények az oroszoknak Duna felé intézett hagyományos törekvései által tetemesen elősegéltetnének s fel is használtatnának. Az orosz befolyása majdnem bizonyossággal feltételezhető lenne azért is, mivel Magyarországnak létezik hosszas idő óta az orosz közbenjövételre és segélyzésre fektetett számítás is, mely már tetteles jelenségekben is nyilvánult.

Ha tehát — mitől Isten óvjon — előjönne egy nagyobb európai felforgatási mozgalom, akkor okvetlenül tetteles kifejezést nyerne mindazon kérdés:

Hogy mily alapokkal s jövővel bírhatna Magyarországnak egy francia uralkodás;

mind azon kérdés is:

Hogy mily szerep jutna az orosz befolyásnak; és hogy azután ennek mily hatása lenne a magyar nemzet jövőjére?

Vizsgáljuk tehát e kérdéseket.

Legelső állításom az: hogy a francia befolyásnak Magyarországbannincsen jövője; hogy hiányzanak mind azon alapok melyek honunkban annak szilárdságot, tartós fenn állhatást biztosíthatnának;

hogy a francia uralomnak és terjeszkedésnek Magyarország felé nincsen útja és így lehetősége sem.

Igazolja ezt már maga azon körülmény, miszerint Franciaország hazánktól igen nagy távolságban fekszik. E távolság nem sokkal csekélyebb annál, mely Spanyolország és austria között forog fenn. És midőn a sors azt idézte elő, hogy e két állam koronája ugyan egy főre esett, elkerülhetlen szükséggé lőn, hogy az megosztassék és külön uralkodó lépjen a trónra mind Austriában mind Spanyolországban. Ennek oka nem az volt főleg, mert mind a két állam roppant terjedelemmel birt, mert korunkban van reá példa, hogy sokkal nagyobb kiterjedésű állam is fennállhat ugyanazon fejedelem alatt a nélkül, hogy a szétbomlásnak veszélye csak messziről is forogna fenn. E példát állítja elénkbe p. o. Oroszország. A szét választás valódi és lényeges oka abban rejlett, mert a távolság nem engedé, vagy legalább politikailag czélszerűnek nem mutatkozott, hogy mind két állam ugyanegy kormány s fejedelem által kezeltessek.

Itt tehát csak az lenne lehető, hogy Magyarországszámára egy francia herceg küldetnék uralkodóul.

Nagyobb agyrémet ugyan nem találhatnának; meg kell azonban még is arról emlékezni, minthogy kétségtelen, mikép e terv hazánkban csakugyan létezik, némelyek közel jövőben egy francia herceget a napoleoni családból látván Magyarország trónján.

Ez azonban szinte csak Franciaország túlnyomó befolyása mellet lenne lehető. Egy részt itt egy francia fejedelem uralkodása csak úgy lehetne biztosított s továbbá is fenttartható ha az a frank állam által istápoltat-

nék, mi annak befolyása nélkül nem lehető. Mig más részt Franciaországnak e változásnál csak az is lehetne érdeke és célja, hogy magának befolyást eszközjön és tartson fel a Duna partjain.

Az természetelleni, politikailag érthetetlen lenne, hogy Franciaország csak azért viselné egy világ háború terheit, csak azért áldozná fel fiainak százezreit, hogy uralkodó házának egyik tagját trónnal, mintegy élet fentartási forrással lássa el. Franciaországnak kell hogy tovább terjedő, messzelátóbb céljai is legyenek, kell hogy állam érdekeinek előmozdítására is gondoljon. Csak ez lehet, mi felfoghatóvá teheti azon nehéz, majdnem óriási mű elvállalását, melyet császársja most kezdett meg És a mi eléggé bebizonyult Olaszországban is a Nizza-Savo y elfoglalása, illetőleg megszerzése által.

Tehát magának annak, hogy egy tagja a császári háznak trónt nyerjen kell bizonyos alappal birnia, azzal t. i. hogy az által a francia állam, vagy fejedelmének érdekei elősegítessenek. Már pedig nem igen kivihető akár az, hogy itt egy francia ház alapuljon, akár az, hogy itt a francia befolyás szilárduljon meg — már a távolság nehézségei miatt is.

És pedig nem, mindenekfelett had-erői, vagy is katonai szempontokból sem.

Miután Európában az államrendszernek, a kormány politikának legfőbb alapját még mindig a rendes katonai erő, az állandó katonaság tömege képezi; miután minden befolyásnak, mind a politikainak, mind a nemzetgazdászatinak mérlegét a katonai súly alakítja; természetes, mikép annak kellene alapul szolgálni egy francia uralkodásnál és a francia állam befolyásánál is.

A dolog természetében fekszik, hogy a francziák ezen erőt és istápot nem találhatnák fel a magyar nemzeti haderőben. Mert egymástól egészen idegenek, kik sohasem voltak egymással összeköttetésben s közelebb viszonyban, kik között tehát a rokon kapcsolatnak

alapjai nem léteznek, melyek bizalomra vezethetnének. E bizalom hiánya lehetetlené teszi, hogy a francziák itteni fenállásukat s biztosítékukat mint idegenek, a magyar véderőben kereshetnék; minek következése, hogy csak a rokon erőkhöz folyamodhatnak, tehát csak a francia véderőre támaszkodhatnak.

Ez lenne okvetlenül fő alapja az egész francia-magyar közjogi viszonyoknak. Nem mondom hogy annak alkalmazhatása, érvényesíthetése lehetetlen lenne. Mert még Anglia is megkísérlé haderejének használatát befolyásának biztosítására az északamerikai gyarmatokban, s midőn azok mindenben hódolni vonakodtak, elnyomásukra és birtokuk megtartására. De mindeuki előtt ismereteseek azon roppant nehézségek, melyek a távolság miatt álltak elébe.

Ily nehézségek, habár nem hason mérvben is, állnának a francziák ellenében is. Mert a távolság, Francia s Magyarország között szinte nem csekély. És még fontosabb azon körülmény, mikép e két országnak közvetlen érintkezése egymással nincsen, hanem minden közlekedésük csak közbeeső idegen államok területén által történnhet.

Az idegen államon áti katonai vonulás már magában is igen nehéz, mert idegen államban hiányzanak azon eszközök és segédszerek, melyekről saját államunkban rendelkezhetni. De e nehézség még sokkal magasb fokra emelkedhet az által, ha a baráti kötelékek az átmeneti állammal tágulnak, ha épen tán még háborúba is sodortatnának.

E körülmények s nehézségek tetemes csökkentéssel lennének a behozandó idegen uralom erkölcsi súlyára és tekintélyére. Ez épen azon mértékben csökkenne, a mily mérvben növekednék a távolság azon államtól, melynek erejére kellenék támaszkodnia. Mert épen azon a fokon fogyna és szálna lejjebb azon megnyugvás és biztosság érzete is, melyet a francia elemek a távolban létező francia állam védelmében találnának fel.

És ennek közvetlen kifolyása nem lehetne más mint csak az, hogy a meggyengült biztosság érzetének helyét más hatalom befolyása foglalná el, azon hatalomé, mely közelebb létezvén, erősebb és közvetlenebb alapot nyújthat a bizalom s ragaszkodás megtartására, melynek tehát természetes hivatása lehet a Duna vidékén való befolyás igénybe vételére, és annak erőteljes biztosítására.

És ez tanúságul szolgálhat a francziák barátainak is, tanúságul arra, hogy ha magokat a francia állam segélyzésére hagynák el, könnyen jöhetnek az imént érintett helyzetbe, melyben a segélyre nézve könnyen csalódnok kellene.

De nemcsak a katonai, véderői számítások nem nyújtanak alapokat egy itteni frank kormány és befolyás biztosítására; hanem hiányzanak a morális elemek is melyekre egy ily uralom hazánkban támaszkodhatnék. Ezt bizonyítják először is azon roppant különbségek, melyek a francia és magyar nép között a szellemi s erkölcsi életnek minden szempontjából kétségbe vonhatlanul léteznek.

A magyar és francia nyelv között legkevesb találkozás sem létezik. Sőt egymástól mindig annyira elkülönöztek voltak, mikép a magyarban a francia nyelvnek semmi elemére, semmi nyomaira sem találhatni. De még inkább ki kell emelnem azon véghetetlen különbséget, mely nemzetünk jelleme és a francia jellem között forog fenn. Mindenki, ki e sorokat olvasdja, fogja bizonnal tudni, mily összeférhetlen, össze nem egyeztethető tulajdonokkal bír e két jellem. Azon ingatag könnyelműséget mely a francia nemzetet minden tetteiben, legújabb politikai működéseig jellemzi; a magyarnak szilárdsága, kitartó szelleme váltja fel. A francziát minden osztálynál, az élet minden szakában a kicsapongó ledérség, a testi szenvedélyek túluralma, a testi élvezek véghetlen vágya jellemzi; míg a magyart komolyság, testi visszatartózkodás, vallásosabb érzület, erkölcsösebb életmód tünteti ki. Két oly ellentét

a jellemben, melyek egymás mellett el nem férhetnek, melyek egymást el nem tűrhetik, egymás iránt bizalmas és rokonérzelmeket, becsülést és öszhangzást sohasem engedhetnek meg.

Ezen ellentétnek kifejezését találhatjuk fel az élet különféle működéseiben. Sehol sem oly számosak a bűja kicsapongások és az ezekkel járó testi bajok és betegségek mint a francziáknál; míg hazánkban azok legfőképp csak a franczia szokásokat utánzó, körökben uralkodnak s nem magánál a nemzet tömegénél is. Hasonlóan sehol sem oly gyakoriak és számosak az erkölcsiség, szemérem elleni — a bűjaságból kiinduló büntettek sem, mint Franciaországban. Ily büntettek képezik ott a túlnyomó számot; míg azok hazánkban a ritkábbak közé tartoznak s csak kivételül szolgálnak. Épen ezen bűja szenvedélyek folytán Frankhonban a házassági élet is felette gyöngé, szomorú állapotban van. A házassági hűség elleni vakmerőbnél vakmerőbb kihágások ott túlságos mennyiségűek. A törvénytelen viszonykötések nagy számúak. Nagyszerű tamúságot tesz erről a múlt 1861. évben a törvénykező testület elébe terjesztett hivatalos kék könyv tartalma. Ez szerint az egész franczia államban eszközölt hivatalos nyomozások szerint a lelelczek száma rendkívül nagy; t. i. 1 napos 12 évesekig 121,916 van és azonfelül még 58,281 kiskoru van az állam gondoskodása alatt. És mindezek tartása az államnak évenként 10 millió ötszáz ezer frankba kerül. Következésképp a törvénytelen születésűek élte s biztonsága elleni gonosz merényletek s büntettek is mindennapiak u. m. a gyermekkitételek, gyermekgyilkosságok, a magzat elűzések stb. Míg mindenki tudja hogy ily büntények csak igen ritka esetben fordulnak elő népünknel; melynek egyik kiválóbb tulajdonául tüntetendő ki az, hogy a házaselet tisztelete és a törvényes házasság méltánylása, tehát annak kötése is nála nagyon is el van terjedve s meg van szilárdulva.

Azzal jár kapcsolatban az is, miképp Franciaor-

szágban a házasság életre való lépéstől idegenkedés igen feltűnő és bebizonyított tény, miért a törvényes házasságok évről évre fogyása, ritkulása bebizonyult körülmény; valamint éppen ezen kicsapongó életmód következtében bebizonyult az is, hogy Franciaországban egyrészt a népesség nincs illő arányú szaporodásban; másrészt hogy az új nemzedéknek testi ereje és kifejlődöttsége is elsilányul.

Hazánkban éppen ellenkező tapasztalataink vannak. Nálunk nagyon is el van terjedve a törvényes házasságok kötése; míg a törvénytelen viszonyok csak ritka kivételek. A népességünk pedig a népszámlálás adatai szerint folyvást emelkedik; míg nemzedékünk testi satnyulásának semmi jelenségei sincsenek.

Már most kérdelem, oly kormány és uralom mely oly erkölcsű s jellegű nemzetnek kifolyása, hogyan találhatna rokonszenvre, öszhangzásra oly nemzetnél melynek éppen ellenkező erkölcsi s ételiszabályai vannak; hogyan találhatna az itt erkölcsi fenállhatási alapokra, hol és miben lehetne öszhangzásuk, midőn az erkölcsi létnek majdnem egy pontjában sem találkoznak.

De ezen ellentétnek komolyabb és ténylegesb kihatásai is lennének. Mert lehetetlen hogy a nemzeti jellemnek s erkölcsöknek a kormány politikájára s főképp a kormányt kezelők viseletére, magoktartására is ne lenne hatása. Lehetetlen tehát, hogy elő ne fordulhatnának oly intézkedések, s bánásmód, mi nemzetünk szellemével s erkölcsiével összeütköznék. Ez ellenszenvekre, viszályokra és surlódásokra nyújtana alkalmat, melyek a kormány alapjait megrendítik, ellenes pártokat szülnek, és más állam felé hajtják a vonzalmakat és érdekeket.

Másrészt azon idegenek kik honunkba jönnek a francia uralom kezelésére, magokkal hoznak el nemzetüknek nem csak erényeit, hanem bűneiket s hiányait is. Kétségtelenül nem maradhatna el azoknak káros hatásuk népünk erkölcsös életében.

Volt már egy kor midőn az idegen udvaroncoknak buja kicsapongásaik oly ellenszenveket költött fel nemzetünk kebelében, melyek veszélyes mozgalommá fajultak és a trón megbuktatására vezettek.

De ha a társalmi lét más egyéb tényezőit tekintjük is, nem foghatunk találni olyakat, melyek összhangzásra mutatnának.

Nem találunk arra elégséges alapokat a nemzeti irodalomban, melynek iránya s kifejlődése csak ritka s csekély mértékben alapszik a francia culturán.

Nem a kereskedelmi forgalomban, mely úgy szólván semmi fontos kapcsolatot sem teremtett hazánk és a francia állam népei között.

De annak, hogy a francia nemzet Magyarorszában átállában semmi tartós befolyást sem alapíthat magának, számos egyéb okai is vannak, melyek e két nemzet társalmi életében jelenben úgy mint a múltban nyilvánulnak. Nevezetesen hogy köztük a nemzeti jellem s közerkölcsökön kívül a közélet és működés más egyéb elemeiben sem találhatunk rokonulást s összhangzást.

Nem a törvényekben. A magyar törvényhozás azokat az 1848 előtti legközelebbi évtizedekben külföld codexei után alakítá ugyan, de nem a francziák, hanem leginkább a németek után. A francia törvényeknek nálunk semmi nyoma. Alkotmányunk, törvényhozásunk a francziával semmi rokon elemeket sem tartalmaz. A magyar túlnyomólag az aristocrazia befolyásán alapult. A nemesség kiváltságos rendet képezett, mely fontos előjogokkal birt. Míg a francziának alapelve az egyenlőség, mely a politikai jogokban semmi különbségeket sem ismer, melyek a születéssel lennének kapcsolatban.

Ugyanezen különbségek láthatók a polgárjogi s különösen a birtok viszonyokban is. Nálunk ezeknek alapját az ösiség képezé, míg amott a szabad rendelkezés uralkodik. Az ösiség viszonyai megszüntetve bár, mint tudjuk, még jelenben is birnak jogi jelentőséggel.

Ide járúl mikép majoratusok, seniorátusok jelenleg is alakíthatók; míg Franciaországban a jogegyenlőség azokat a birtokviszonyokban sem engedi meg.

Alkotmányos életünknek, mely különösen hasonlít Angliáéhoz, kiváló jellegét képezi a conservatívó, a történelmi jogok tisztelete, az ősi hagyományok fentartása; a reformoknak mind a köz- mind a magánjogi életben csak fokozatonkénti lassú kifejtése s valósítása. A francia állam rendszer s törvényhozási politika mint tudjuk, egészen ellentétes elvekből indul ki.

Ez áll a közigazgatásra nézve is. Magyarországon a municipalis önkormányzás uralkodik-szinte az angol szabadságnak is egyik fő palládiuma. — Míg Frankonban a túlságig vitt központosítási rendszer létezik.

Az igaz hogy 1848 óta e viszonyok tetemes átalakítást szenvedtek. Ez azonban nem lehetett elegendő s elég erős, hogy megsemmisíthesse azon erkölcsöket, gondolkozást, s jellemeket is, melyek az előbbi közéletben szülemlettek. Mutatja ezt már azon nagyszerű élet mozgalom is mely az 1860. oct. 20. diploma engedményei után keletkezett hazánkban. Míg a régi alkotmányos jogokhoz való szilárd ragaszkodás legélenkebben nyilvánul, egyszersmind általános a törekvés a centralizáció ellenében és a municipalitás mellett is.

Még egy nagy fontosságú akadály van, mely nem engedheti hogy a francia állam hazánkban befolyásra vergődhessen s a Duna vidékeire terjeszkedhessen.

És ez az, mikép a francia népfajnak a Duna vidékein, ágai, szétszórt csoportjai sehol sem találhatók. Mindenütt bukkanunk szláv, német, szerb, görög gyarmatokra, családcsoporthatásokra, de francia telepítvények sehol sincsenek.

Ez nem csekély jelentőségű tény. Mert a rokon népfajok a rokon érzelmek, ragaszkodás s vonzalmaknak legdúsabb csatornáit képezik. Azok az ellenszerek elnyomására, az idegenkedés eloszlatására, s másrészt az összeolvadás eszközlésére leghatályosb befolyást képesek kifejteni. Azok képezik a legbiztosb utat,

melyen két különben idegen népség egymáshoz közeledhet s egygyé olvadhat. Ily rokon népfaj-telepek lételénél az idegen népnek bent az államban már készen van egy erős pártja, melyre minden körülmények között bizton számíthat, s mely mindent elkövet elveinek s tanainak hirdetésében, tervei kivitelében, politikájának előmozdításában.

A francziáknál mind hiányzanak e politikai kedvezmények. Ők itt mindenfelé idegen népségekre találának, melyeket semmi rokonkapcsok sem csatolnak hozzájuk, sem nyelv, sem szokások, sem jellem, sem gondolkodás s erkölcsök.

És ez annál súlyosb körülmény, minthogy az nem szorítkozik magára Magyarország területére, a Duna völgyére, hanem kiterjed annak határaitra is — azon egész térségre ugyanis, mely a Franciaország és Német-Magyarország között létezik.

A Francziák mihelyt kilépnek hazájokból, mindjárt idegen népfajra bukkannak és idegen nemzetekkel lenne dolguk mindenütt, míg csak hazánk határáig jutnának el. Tehát ismét sehol sem rokonok, sehosem közelebbi nyelv- vagy származási társak, kik utjokat könnyíthetnék, kik befolyásuknak a Duna völgyére való kiterjesztését előmozdítanák.

A Magyaroknak azért sem lehet a Francziák segélyére és közbenjárására számítani, mivel Magyarország sohasem szolgált a francia érdekeknek tárgyául, s mivel az a francia érdekek tárgyát sem képezi.

Nagyon természetes, hogy egy állam oly közbejvetelre, oly fellépésre, a milyent most sokan hazánkban a francziáktól várnak, igen fontos érdekek nélkül magát nem fogja elhatározhatni. Az hogy a francia császár ily áldozatokra határozá magát Olaszországban, nem nehéz érteni és indokolni is. Itt a francia nemzetnek magának, magának az államnak nagy fontosságú érdekei forognak fenn, melyek a megkezdett olasz szabadsági hadjárat szerencsés kimenetele által nevezetes

lendületet nyerhetnek. Az olasz állam területéhez Franciaországnak századok óta magas vágyaik s jelentékeny érdekeik kapcsolóvók,

A francia nemzeti politikának középkor óta egyik fő törekvése, az olasz földön befolyást és túlnyomóságot szerezni. Erre a politikai túlnyomóságra való emelkedésen kívül elegendő okul szolgálnak a kereskedelmi érdekek is; és az hogy a közép tengeren, melyet a francziák francia tengerré óhajtanának alakítani, túlnyomóságra emelkedjenek.

Ezen érdekek előmozdítása s ezzel egy fő nemzeti váagnak valósitása múlhatlan következése s illetőleg forrása azon hadjáratnak, melyet a francia császár az olaszok mellett kezdett meg. És ez elegendő lehet a francia föllépés indokolására, és azzal járó áldozatok igazolására. Mellözve a netalán létező más személyes — császári — érdekeket. (Emlékezzünk Orsinire).

Ugyanezt azonban legtávolabbról sem lehet mondanunk Magyarországról. Hazánk felé a francia nagy-ravágyás, a terjeszkedési politika vágyai sohasem terjedtek ki. A francziák hagyományos és ős nemzeti politikájában nem foglal helyet azon törekvés, hogy országunkban befolyást szerezzen. De azon területhez, mely a Duna-Tisza között fekszik, nem is kötvék semmi különösb francia érdekek.

Nevezetesen a kereskedelmi forgalom közöttük igen csekély, és az nem is bir oly elemekkel, melyek nagy terjedelmet és nagy hasznot ígérhetnének. De nincsenek a francziáknak strategiai érdekeik sem honterületünkhöz kötve. Ez idegen népségek által választván el Franciaországtól, nem szolgálhat működési talapul annak akár védelmi, akár támadói hadműködéseiben. Nem szolgálhat annak fedezetéül vagy védbástyájául. Végre ha Magyarország francia befolyás alá jönne is, ez által a francia politikai túlnyomóság magasbra nem emeltetnék.

Azt hogy Magyarországon a francia befolyásnak s uralomnak nincs jövője, az imént előadottakon kívül nagy mértékben, vagy talán legkiválóbban az okozza, mivel van egy más állam és népfaj Európában, mely abban Franciaországot már teljesen megelőzte. Van egy népfaj, melynél meg van minden, mi Franciaországnál hiányzik, s mi elkerülhetlen azon befolyás s uralom megalapítására. Egy más nép szerzett s nyert befolyást s érdekeltséget a Duna tájain, és épen azért nincs alkalom s lehetőség hogy azt a francziák birhassák vagy elnyerhessék.

Épen azért mivel a Duna-Tisza völgyében oly elemek léteznek, melyek már megalapították egy népfaj érdekeltségét, természetes, hogy ugyanott túlnyomóságra vezető elemekre egy más nemzet többé nem találhat. És e nép-faj mely területünkön a francziákat megelőzte nem más mint a z o r o s z.

Míg azt találjuk hogy a francia nemzetnek semmi kiválóbb vágyai vagy legalább fontosb érdekei nem fügnek hazánk területén; addig ellenben köztudomású, hogy az az orosz ősi hagyományos vágyaknak legfőbbjei közé tartozik. Míg azt tapasztaljuk hogy hazánkban a francziák nem találhatnak elemekre, melyek nekik itt befolyást teremthetnének; addig az orosz befolyás szilárdítására földünkön nagyon is számos és hatalmas elemeket lelünk fel.

Míg Franciaországnak semmi különösb állami nemzeti érdekei sincsenek hazánkhoz kötve; addig Oroszország részéről nem hiányzanak igen fontos érdekek, melyek Magyarország területén czéloztatnak előmozdítani s valósítani.

Már I. Péter czárnak, kit az oroszok nagy Péternek neveznek, végrendeletében foglaltatik, hogy az Orosz biralomnak természetes háráraul a Dunát kell tekinteni, hogy annak tehát idáig kell kiterjesztetnie.

E nyilatkozat nem történhete, ha az Orosz nemzeti vágyak közé nem tartoznék már régóta a dunai vidékek

megszerzése. Világos jelensége az, hogy az Oroszok biralmukat a Dunáig óhajtanák kiterjeszteni.

Az oroszoknál épen azon hagyományos törekvést találjuk, mint a Francziáknál, csakhogy más vidékek felé irányozva. A francziák mindig a Rajna felé kacsingatnak, azt mint Francziaország természetes határát tekintik, s odáig kívánnák biralmukat kiterjeszteni; az oroszok pedig ugyanazon vágyakat a Duna folyam felé emelik. Valamint a francziáknak fontos nemzeti érdekeik lehetnek arra, hogy államukat a Rajnáig egészítsék ki, úgy nem csekély érdekekkel bírnak az oroszok is arra, hogy a Dunáig terjeszkedjenek.

Ezen kiterjeszkedés által egy nagy termékenységű területet nyernének, mely a jelenlegi orosz területnek jelentékeny hiányait lenne képes kipótolni. De az által egy fontos csatornát is nyernének, mely egy részt Németország belsejébe, másrészt a fekete tenger felé újabb utakat nyitna. Mindkettő hatalmas befolyással lenne az orosz czélok előmozdítására; keleten és a Duna torkolatnál a török állam keresztény lakóinak közvetlen befolyása alatti tartására; nyugoton pedig azon befolyás emelésére, melyet a német államokra törekszik gyakorlani.

Ezen határvonal nagy stratégiai fontossággal is bírna, mert a Duna egy erős bástyát képezne a külrohámok ellenében.

Mindezekhez oly fontos, oly életbevágó érdekek vannak kapcsolva, miszerint legkevesebbé sem csodálhatjuk, ha Oroszország részéről törekvéseket látunk azoknak előmozdítására s valósítására.

Már magában is Magyarországnak birtoka nagy-jelentőségű lenne, különösen az orosz állam európai állására.

Az orosz állam birtokai mint tudjuk egészen Európának végszélére vannak kiszorítva, és pedig akképi felosztással, hogy területének nagyobb része Európán kívüli földrészekre esik. Ez okozza, mikép jelenleg Oroszország inkább tekintetik egy ázsiai, mint európai

államnak. És pedig annál is inkább, mivel ez állam jelen népessége is erkölcsében jellemében szokásában és átaljában a cultura minden tényezőjére nézve lehet mondani nagy részben egy ázsiai népet képvisel.

Ha pedig azon agyrémes vágyat valósíthatná, a Dunáig kiterjeszkedhetni, akkor ez állásán lényegesen változtatna. Egyszerre Európa közepére jutna, közvetlen közelébe és körébe a nyugoti államoknak. Magyarország birtoka által közép európai állammá válna, és megszűnnék tisztán észak-ázsiai állam tömeget képezni. Ez nagy hatással lenne az orosz nép s átaljában a szláv népfajok önérzetének s büszkeségének emelésre; miután nem kevésbé találhatnák hizelgőnek, hogy roppant állam területük mellett, mely államukat már rég első rangú nagy hatalmasság polczára emelé, még közép európai állást is nyerhetnek.

Nem kevésbé lehetne ez hizelgő, mert fontos politikai súlylyal is birna. Közvetlen közelében levén ugyanis a nyugoti államoknak, politikai befolyását sokkal nagyobb sikerrel gyakorolhatná, mint teheti azt jelenleg; mert képes lehetne annak a közelben sokkal nagyobb súlyt és nyomatótkot is kölcsönözni. A közelben minden összeköttetései s működései kedvezőbben alakulhatnának. Ármányainak, melyeknek szövésében különös tapintattal bir, sokkal nyiltabb és tágasb tért szerezhethet. Mert a közelben mind a helybeli körülményeknek mind az embereknek ismeretét jobban megszerezhetné. Tudósításai gyorsabban érkezhethetnének. Felügyelete, ellenőrködése tökéletesb lehetne.

Még fontosabb lenne talán e helyzet a kelet irányában, melytől jelenleg fő állam ereje és katonai súlya el van távolítva, de a melyre a dunai területen közvetlen hatalmat gyakorolhatna. Keletnek a dunai birtok által legyőzhetlen urává válhatna, ha tán előbb meg nem szerzte volna is uralmát. Ekkor a keleti tartományokhoz, a dunai fejedelemségekhez az Oroszon kívül egy más nagy hatalom sem férhetne. Az egész kelet ellené zárva az európai nagy hatalmak befolyásától, egészen az orosz

uralom zárja alá szorítatván. És mi tán legfőbb, az összes keleti szláv s szerb népek kényszerítve lennének az orosz hatalom segélyéhez fordulni, annak hódolni, és lassanként okvetlenül abba be is olvadni.

A keletfeletti uralom egyik legfőbb célja és törekvése századok óta az orosz nagyra vágásnak, és ahhoz leghamarabb és legbiztosabban, legtökéletesebben mi sem vezethetné el úgy mint a dunai terület birtoka; mert az nemcsak kezeire játszaná, ha még nem bírná is; hanem azt még kizárólagos birtokává is alakítaná, ha azt már megszerzé.

Kettő lenne még különösen mi az Orosz állam s uralomnak segélyére lehetne.

Először az hogy a Duna vidékein nagy nyomatékú katonai erőt találna, és pedig épen olyat melyben most hiányt szenved; t. i. a keleti, tüzes vérű katonai erőt, melynek bátorsága, vitézsége európai hirre s dicsőségre emelkedett. Másodszor az hogy állam birtoka a Dunáig nem szakíthatnék félben, nem jövén közbe idegen államok, nem jóformán még idegen népfajok sem, melyek az állam erejét gyöngytenék.

Nagyon is természetesnek találjuk tehát az orosz vágyakat s törekvést a dunai terület birtoka felé, mely oly nagy mértékben emelné hatalmát, és előmozdítaná leghőbb vágyai kivitelét. E vágyak nem csak Péter végintézetében találatnak kifejezve; nyomaikra találunk a legújabb korban is. Az 1849-ki orosz közbenjárás alatt szembetűnő volt az orosz tiszteknek barátkozása, odasimulása a magyar honvéd tisztek irányában, mihez a németek iránti legsértőbb viseletet csatolták. A magyar nemzethezi rokonszenvüket nyíltan bevallák; és hozzá adák azon vágyukat, bár a magyarok az oroszokkal ugyanegy uralom s fejedelem alatt élhetnének. És ezeknek nagyobb nyomatékot adandók, a legbájosabb s legelcsábítóbb szinekkel rajzolák le egyrészt azon nagy hatalmat, mely az orosz államé, és azon boldogságot, azon politikai hasznokat, melyek az alatti népekre háramlanak. A magyarok elébe valódi Eldorádó képét ál-

lították, melylyé alakulhatna hazánk a szláv orosz uralom alatt.

Mindez mire mutathatna inkább, mint azon vágyra, hogy Magyarország az orosz állam területéhez kapcsolathassék.

Még egy tény szolgálhat ezen törekvések és vágyak bizonyítékául. A legújabb időkben — 1855 után — számos orosz emissáriusok mutatkoztak Magyarországon. Tény, mikép a legélesebb rendőri óvszerek sem valának képesek bejövetelüket és hosszabb rövidebb itt tartózkodásukat meggátolni. És mi volt ezeknek feladata, miben központosult működésük? Hitelesen tudatik, mikép ezen igen dúsan fizetett egyének, kik rendesen igen művelt sőt némi tudományos színezettel is bíró személyek, az ékesenszólásnak, a tudományos okoskodásoknak minden erejét felhasználták, hogy meggyőzzenek bennünket, mikép valódi jólétre, szabadságra, s jogállapotra, kifejlődésre csak az orosz uralom alatt juthatnánk. Azt mutogatták hogy a magyarok és oroszok két testvér népet képeznek, kik mindig közeli érintkezésben éltek egymással, s kik arra rendelvék a sors által, hogy utóbb egészen is egygyesüljenek, s pályájukat együtt folytassák.

Ezen orosz ügynökök mindent felhoztak az osztráknémet elem s uralom gyűlöletessé tételére; mindent mi irányában az ellenszenvet és idegenkedést tetőfokra emelheti; míg mindent elősoroltak az orosz-szláv elem dicsőítésére.

Az egész orosz nép — mondották — a legnemesebben gondolkozik a magyarokról; irántuk a legrokobb érzássel viseltetik; fájlalva hogy a német alatt kell szenvednie, s ohajtva, hogy mint testvérei jobb sorsra emelkedhessenek.

Nem kevésbé árulták el azt is hogy az orosz kormány küldöttjeit s titkos ügynökeit képezik. Ámbár annak elég világos bizonyságául szolgálhatott az, hogy pénzzel nagyon is dúsan voltak ellátva, hogy a legkényelmesb életet vitték, hogy költekezésük nagyon is

közel járt a pazarláshoz, ámbár kétségtelenül nem tartoztak a vagyonos vagy főrangú egyénekhez.

Mit mutathatna e tény is mást mint azt, hogy az orosz titkos vágyaknak egyike a Dunáig való terjeszkedés, a dunai nagyfotosságú védvonalnak megszerzése.

Midőn kétségbe vonhatlannak mutatkozik hogy az orosz vágyak a Dunáig terjedeznek;

továbbá midőn világos az is, hogy e vágyak forrásul igen fontos állami és szláv népségi érdekek szolgálnak;

egyszersmind bizonyos az is, hogy az Oroszok oly segédeszközökre is találnak, melyek rendkívülieg elősegélhetik és lehetővé tehetik azt hogy a tán agrémnek mutakozó tervét s vágyát: a Dunáig terjeszkedhetni, valósíthassák, vagy legalább megkísérthessék

Az oroszok a Duna-Viztula között számos elemekre számolhatnak, melyek a leghathatós erkölcsi s politikai befolyást alapíthatnák számára. Szóval az oroszok a Duna-Tisza vidékein mind azt feltalálhatnak, mi céljaik kivételére segélyül szolgálhatna, s a mit a francziák végkép nélkülözni kénytelenek.

Már maga az nagy előnyére szolgálna az orosz iteni befolyás megalapításának, miszerint az oroszok mint szlávok hazánkban és népünk előtt nem képeznek egészen idegen népiséget. Szláv nyelvet beszélnek és szláv szokásaik s erkölceik vannak. Nálunk pedig a szláv nyelv épen oly ismeretes és otthonos mint a szláv szokások. Szlávok ős időktől fogva laknak közöttünk, mi elkerülhetlenné tette a közelebbi érintkezést, az összeolvadást bizonyos tekintetekben; mi által az idegenszerűség magától megszűnik. Epen azon együttlét folytán a szláv nyelv sem lehet idegen előttünk, és pedig annyira, hogy annak még saját nyelvünk kifejlődésére is volt hatása.

A különböző népiségek érintkezésében különös jelentőséggel bír a nyelv, melyet beszélnek. Mihelyt egyik előtt a másiké nem egészen ismeretlen s nem

végkép érthetetlen, mindjárt csökken az idegenkedés, és emelkedik az összesimulás és eltűrés lehetősége.

Az oroszok annál kevesbé képezhetnek nálunk teljesen idegen népiséget, minthogy hazánk több vidékén vannak néposztályok az Orosz gács határszélek felé, melyek még maiglan is oroszoknak hivatnak. És ehhez járul, mikép az ős időkből történeti emlékeink is vannak, melyek az Orosz népfajokra emlékeztetnek. Őseinknek gyakoribb népjogi érintkezésük volt az oroszok elődjeivel. Voltak egymással harczaik, szövetségeik és őseink még menedéket is találtak a belföldi üldözések előtt tűzhelyeiknél.

Még sokkal nagyobb fontosságú azonban az, mikép az oroszok hazánkban közvetlenül is találhatnak érdekeik elősegelésére felhasználható rokon elemeket; melyek t. i. az orosz népiséggel rokonságban léteznek. Illyenek a tótok, szerbek, ruthének, (a hajdani kis Oroszországot mely a muszákák által képezett nagy Oroszország ellenébe állítatott képviselő népiség) horvátok, — mind szláv népiségek, melyek épen azért az oroszszal rokonok. Ezek a magyarországi népsegnek egy igen nevezetes részét teszik.

Már magában ez is nagy jelentőségű arra hogy e vidéken a szláv elem befolyása elterjedhessen és megszilárdulhasson.

Mert egyrészt történetileg igazolt tény, mikép a politikai befolyás vagy épen nem, vagy csak igen kevés mértékben terjedhetett el s alapulhatott meg mind azon helyeken, hol az idegen népfajokkal idegen nemzetséggel találkozott. Azon működés, mely azoknál a befolyás szerzésére irányoztatott, valódi küzdelemmé alakult, leirhatlan nehézségei, s akadályai folytán.

Csak hosszas idő lefolytával lehetett csak annyira is vinni, hogy némi befolyás nyeressék. Az azonban valódi érzelemben, magasb fokon, talán mondhatjuk, soha sem, bár mely idő múlva sem eszközöltethett.

Idegen népségek közt hiányzik már maga azon fő alap is, melyre a befolyásnak fektetni kell, már maga

azon lényeg is, mely a befolyás elemét, képezi t. i. a bizalom.

Nem szükség bizonyítgatni, hogy idegenek között bensőbb bizalom nem létezhet. Az csak akkor fejlődhet, ha az idegenség megszűnik s csak azon mértékben terjedhet, a mint az idegenség csökken. Annál kevesebb létezhet bizalom az idegen népiségek között; mert minden népiség önmaga iránt túlnyomó szeretettel viseltetvén, mindenben eszközöket keres arra, hogy önérdekeit, öndicsőségét, önjóvoltát emelje s ápolja. És ez érdekek veszélyezteteknek mutatkoznak, mihelyt idegen népségek találkoznak egymással; mert mindjárt felébred bennök azon gyanú, hogy egyik a másiknak hátrányára eszközlendi, vagy kísérlendi meg ön érdekeinek előmozdítását.

A befolyás tehát ily népiségnél már magokban a legbensőbb érzelmekben talál akadályra. A gyanakodás, aggodalom s a túlszárnyalás miatt, a nemzeti érdekek féltése s több más hason indulatok a legelső hatásra fölébrednek; és annál nagyobb mértékben fognak elterjedni, minél több tény s jelenség fog mutatkozni a befolyás megszerzésére. A féltékenységet, gyanakodást csakhamar ellenszenvek, idegenkedés és gyűlölség fogja felváltani. Az aggodalmak helyébe a vész tudata s ezzel nyílt ellenségeskedés fog lépni. Ezek mind a legtermészetesb érzelmek s indulatok, mert az önérzeten s önszereteten alapszanak, s azért elmaradhatlanok s mindenütt bekövetkezendők. Ezek a politikai befolyásnak akadályai, ha azt idegenekre akarjuk gyakorlani.

Azt állítám, hogy ez történetileg igazolt tény. Ez igaz is. Ott van Anglia példája — Irland irányában. Azon hosszas tusák s küzdelmek után, melyek a britt s ír népfaj között folytak le, a dolog még jelenleg is úgy áll közöttük, hogy bizalom nem szilárdulhatott meg kebleikben egymás irányában, azon következéssel, hogy Angliának politikai s társalmi befolyása Ír-honra maig is csak igen kis fokra emelkedhetett. Innen van, mikép azon népségek között, melyek III. Napoleon fé-

nyes, elkábitó szabadság ígérései által tévútra vezetettek s melyek tőle felszabadulást várnak, az írlandi nép is helyet foglal. Bár mily döreség, de igaz, mikép ők is számítanak reá, igaz mikép vannak kik azt hiszik, hogy Napoleon rendkívüli tengerészeti készületének egy fő-célja Angliát Irlandban megtámadni s az ír földet szabaddá tenni.

Már még mennyivel rosszabb lábon áll Anglia befolyása Kelet-India népeinél, hol t. i. sokkal nagyobb mértékben jön elő a két nép közti idegenszerűség, mint Irlandban. Sohasem fog ott a britt uralom oly befolyásra vergődni, mely az uralomnak nyugalmas, teljes bizalmú élvezetét engedhetné meg.

Mire ment Franciaországoknak oly véghetetlen sok áldozatokkal párosult törekvése Algierban? Volt-e képes egy félszázad alatt csak annyit is kieszközölni az ottani idegen népfajnál, mi a befolyásnak csak színét viselhetné is?

És mily nagy kudarczot vallott! Napoleon midőn Spanyolországban a francia befolyást akarta erővel kierőszakolni. Ismeretesek azon véres drámák, melyek a pirénei félszigeten idéztettek elő a francia iga lerázására, mind az idegenek iránti gyűlölet folytán, mind az idegen terjeszkedés által sértett nemzeti önérzet föllobbanásában.

Nem említve Nápolyt s Olaszországot, hol a francia befolyás I. Napoleon alatt épen oly kudarczot vallott, az olaszoknak idegenek iránti gyűlöletében.

És nem így van-e a dán befolyással is a Slesvig-Holsteiniakra?

És nem így volt a belga befolyással is Hollandiára? Nem kellett-e elválniok épen azért, mert az idegen elemek köztük túlnyomók, mert épen azért legyőzhetlen idegenkedés is volt közöttük.

Van-e csak némi összeolvadás is a poroszok és póseniek; az oroszok és finnek, kurlandok között? Vagy annyi századok uralma képes volt-e eszközölni, hogy

a törökök az alattoki görögökre, szerbekre, oláhokra befolyást nyerjenek?

Hozhatnánk fel még több más példákat is, talán igen nagy közelünkben is. És mindenütt azt találják hogy az idegen befolyás idegen népségre nagy fokra sohasem emelkedhetett, ha tán tetemes küzdelmek s áldozatok után mehetett is valamire.

M á s r é s z t történeti igazság az is hogy épen ellenkezőt találunk ott, hol nem idegenek, hanem rokon népfajok állnak egymás ellenében. Valahányszor Németországban Poroszország vagy más német uralom részéről, a jelen vagy múlt században területi foglalatok s kiterjeszkedések történtek, az uralom megalapítása az új területen, de szinte német népségnél semmi akadályra sem talált. A találkozott elemek összeolvadása csakhamar s legkönnyebben létesült. Nem volt semmi idegenkedés, semmi ellenszenv, mi a befolyást nehézíthetné s hátráltathatá.

Talán legvilágosb példákat nyújt erre Oroszország. Mig egy részt azt látjuk, hogy az a finnekre, kurlandokra szilárd befolyást maig sem szerezhetett, mert azok idegen népiségek; másrészt azt látjuk, hogy befolyása Lengyelországban sokra növekedett s hogy az a keleten a török keresztény tartományokban legtúlnyomóbb s legerősebb, mert a lengyelek szláv rokonok, s ugyanolyanok a keleti szerbek sat is.

Mi lehetne ezen történeti ténynek más egyéb alapja s megfejtethetése, mint azon kapocs mely a rokon népfajok között létezik. A rokonságban a természettől beoltva benn foglaltatik a rokon érzelem is. Itt az aggodalmakat bizalom; a féltékenységet megnyugvás; a bizalmatlanságot erős hit; az ellenszenvet rokonérzet váltja fel. És ezen érzetek okozzák, mikép köztük az összesimulás, lassanként összeolvadás nemcsak nem lehetetlen, hanem felette könnyű is, s nincs is hosszas időhöz kötve. Itt az érdekek nem állnak szemben egymással, mert a rokonoknak hason érdekeik vannak. A fő kincs, melyben minden népiség legfőbb érdekei tükröznek vissza, a nemzetiség, közös velük — tehát

hiányzik a legfontosb tárgy, mely a népiségek aggályát s féltékenységét élesztheti fel. Hiányzik a legfőbb forrás, melyből az idegenkedések s ellenségeskedések folynak ki mindenütt. És a rokonság, mely köztük bizalmat állít elő, épen e bizalom által egyenes és biztos utat nyit a rokon elem befolyásának. Nem hátráltatja azt az idegenkedés, mely örökös akadályokat gördíthet a megszilárdulás elé. Nem nehezítik azt az ellenszenvek, az ellenséges indulatok, melyek a befolyásra törekvő elemnek erejét szerte osztják az önvigyázat s védelem közt egyrészt; s a tovább terjeszkedés céljai s eszközei között másrészt. Sőt eszközöket nyújtanak, melyek a befolyás terjesztésére s megszilárdulására vezetnek. Mert a rokonnépségek öszhangzásuk s rokonérzetük folytán közre fognak működni, hogy a terjeszkedés akadályai elhárítassanak, az arra vezető út kiegyenlítették, s javítassék; s segédkezet fognak nyújtani mindenben, mi hatáskörükhöz tartozik, s mi nem áll ellentétben rokonérzelmeikkel.

És az orosz — mint mondám — ily valódi rokonnépségekre akadhat a Duna tájain. E népiségek tehát mint rokon népiségek mind azon rokonérzelmeikkel s indulatokkal fognának az oroszok elébe menni, melyek a rokonok között léteznek. Nem fog közöttük ellenszenv, nem idegenkedés. annál kevesbbé oly ellenséges indulat uralkodni, mely az oroszok tervei meghiusítására. működései nehezítésére vezethetne. Sőt ellenkezőleg a bizalom és ragaszkodás, mely a rokonságból folyik, segédkezeket is fogna nyújtani terjeszkedésük kivitelére. Szóval hazánk szlávjai (s ó hitűek) mindazon előnyöket nyújtanák az északi rokonoknak, itt a Duna partjain, melyek mint fejtegettük, a népiségek rokonságából szükségkép szoktak kifolyni.

És ez az első lényeges elem, mely az orosz befolyásnak hazánkban lehető megalapítására nagy biztonságú, nagy kilátású alapul szolgálhatand. És hogy ezen alapon minél biztosabban működhessék, hogy hatása minél nagyobb sikerre vezethessen, hozzájárul az is, hogy

mind száma az itteni népiségeknek, mind azoknak elhelyezése olyan, mely igen előnyös a nagyobb erő és hatály kifejtésére.

A mi az itteni szlávok számát illeti, tudjuk, mi-kép az mindent összevéve túlhaladja a magyar elemet; mi nagy fontosságú körülmény, mert egy ily nagy számnak hatásköre is nagy és terjedelmes; és azonfelül azon erő, melyet ily tömeg akár erkölcsi, akár anyagi szempontból kifejt, a magyar ellenében nevezetes hatalmat képezend. Az e számnál fogva képesítve van arra, hogy reá a külhatalom, bármily esetben is számíthasson; mert képes és erős szembeállani a vele egy területen lakó idegen fajokkal. Az tömegénél fogva biztosítva van az elveszés, megsemmisülés veszélye ellen, mihelyt támasza van.

Ez erőhöz, melyet e szám állít elő, egy újabb előny járul a szláv népiségeknek elhelyezésében az egész Duna-tiszai területen. Nincs jelentékenyebb vidék hazánkban, hol szláv települések nem léteznének. A ráczok Szegedig a magyar irányában túlnyomó számban állanak. De azonfelül az ország belsejében is számos helyeken jelentékeny csoportokat képeznek, melyek egészen Esztergom megye határáig ágaznak ki. A tótok a felső vidéket egészen kezeik közt tartják és lenyúlnak Pest megye közepéig. A horvátok a déli részről egészen az austriai határokig vannak kiáradva. Mig észak-keleti széleinket a ruthének telepíték be. El levén tehát mindenfelé terjedve, azon hatalom, mely reájok támaszkodik, hatását területünk minden pontja felé kiterjesztheti segélyükkel.

Nem megvetendő előny, midőn egy külhatalom arra számíthat, hogy minden ponton vannak barátjai, kik érte működnek; hogy mindenütt léteznek rokonok, kiknek ragaszkodására s rokonérzelmére számíthat. És ezen előny épen kiváló az orosz államra nézve, miután ily szláv rokon nép csoportulások épen azon a vonalon is tömegesen elszórva találhatnának, mely hazánk és az orosz között határt képez. Ezáltal az oroszoknak épen ki-

nyitattik az út, melyen hazánkba jöhet; épen azon pontok játszatnak kezeibe, melyeken erőteljes ellentá-lásra találhatnának.

Az azonban nem elég, hogy az oroszok hazánkban nagyszámú, és jól elhelyezett telepü rokon népisé-gekre számíthatnak; ezenfelül egy más elem is jön se-gélyükre, mely nem kevesb szellemi rokonságot és kapcsolatot nyújt, mint a nemzeti közös eredet. Értem azon nagy jelentőségü erőt, mely az egyház s val-lás kapcsaiban rejlik.

Az oroszok egyrészt a magyarországi szlávoknak nagy számával ugyanazon egyházhoz tartoznak Neve-zetesen a szerbek, és kisebb számú görögök, kik ha-zánkban találhatók, legnagyobbbrészt a nemegyesült gö-rög egyház hivei kik közé tartoznak az oroszok is; egy kisebb szám az egyesült görög egyházhoz tartozik ugyan, de az is rokon a keleti egyházzal.

E szerint azt találjuk, hogy szláv népiségeink nagy része kettős kapcsolatban is áll az oroszhoz, t. i. a nemzetiség és egyház kapcsaiban. Így a ragaszkodás indokai s alapjai kétszerezvék; mi az összhangzás s érzelmek szilárdítására nagy befolyású. Mig szlávjaink-nak mind egyháza mint nemzetisége olyan, mely irá-nyunkban egészen idegenül áll elő; addig az oroszoknál feltalálják mind saját nemzetiségöket, mind saját vallá-sukat, hogy egy tekintet sem lehessen, melyben egymást rokonoknak, véreknek ne kellene tekinteniök. Kettős kapcsolat, kettős rokonság ellenünkben kik egészen ide-genek vagyunk.

Az egyház kapcsolatai azonban az oroszoknak még több más barátokat is szereznek. Vannak hazánkban nagy népcsaportulatok, melyek nem szláv népiségek hanem az oroszokkal ugyanazon egyház követői. Ily népiségek az oláhok, kik hazánk területén nevezete tényezőkül tűnnek fel. Ezek az oroszokkal hason egyházhoz tartoznak. És e körülmény nagy figyelmet érdemel azon okból, mert a népség szellemi helyzeténél fogva, teljesen át van adva lelkészei, u. m. pópái tul-

nyomó uralmának s befolyásának. Ezek azok, kiket minden alkalommal tanácsadásra kérnek fel, kikhez fordulnak az élet minden bajaiban. Szavuk sokkal erősebb, sokkal nyomatékosabb előttük, mint akár a törvénynek, akár a felsőbbségnek szava. Vak bizalommal hisznek nekik, szavaikban a szentírás visszatükrözését találván. E körülmény nagy fontosságú, mert jelül szolgál, hogy e népiségeknél az egyház képezi a legfőbb hatalmat. Az egyház és vallás mindenük. Ebben központosul létüknek minden mozzanata, bensejüknek minden kifejezése, érzelmeiknek minden, még legkisebb árnyalata is. Ha tehát reájok az egyháznak s vallásnak ily roppant befolyása van, természetes hogy nagyon erősöknek és szilárdaknak kell lenni náluk azon kapcsolatoknak is, melyek az egyház és hit ugyanazonosságából erednek. Ha az egyház mindenük, akkor nagyra kell becsülniök és tekinteniök azon rokonságot is, mely épen az által keletkezik, hogy ugyanegy egyházhoz tartoznak.

Azért azon kapcsolatot, mely az oroszok és oláhok között, a hason hitvallás által áll elő, nem lehet nem felette hatalmasnak tekintenünk. Nem kell különösen felednünk, hogy az oláhok mint a szerbek, görögök is, még jóformán egészen keleti népiségek, melyeknek szellemi életük, benső lelkiületjük lényegesen különböző a nyugot európai népekétől. A keletieknél a vallásnak még kimondhatlan nagy hatása, nagy hatalma van. Lehet mondani, hogy azok még tisztán a vallásban élnek s a vallás parancsai alatt állanak. Azért bizonyosak lehetünk, mikép azon befolyás, melyet az orosz a rokon és nem rokon népfajokra a vallás kapcsolatai által gyakorol, nem lehet csekély, nem lehet hatás nélküli. Talán, sőt nagy valószínűséggel, épen ezen mindenre kiterjedő befolyás következtében azon mozgalom is, mely legújabb napokban az Oláhok közt ellenünkben mutatkozik, s mely világosan szinte az önállás kivívását tűzte ki céljául. Nem csekély ok, hogy figyelmünket fölébressze és komoly gondolkodásra szítsa!

Az oroszok tehát hazánk területén a befolyásnak s anyagi vagy szellemi foglалásoknak két legfőbb fontosságú elemét találhatják fel

először: a r o k o n n e m z e t i s é g e t, a vele hason faju, hason nyelvü népiségekben, —

másodszor: a v a l l á s azonosságát, az egyház rokonságát. —

Már magokban is oly elemek, melyekre minden hatalom biztossággal számíthat, ha terveit segélyükkel akarja kivinni. A siker bizonyosan el nem fog maradhatni. Ne gondoljuk azonban, hogy ezen elemek az orosz politika irányában parlagon hevernének. Ne hidjük mintha e kettős rokonság és kapcsolat lételén kívül mi sem történt volna egyéb azon népiségeknek megnyerésére.

E népiségek azonfelül, hogy a nemzetiség s vallás hatalmas rokonsága által csatoltatnak az oroszokhoz, még külön más érzelmek s érdekek által is vonzatnak az u. n. óriás felé. Az orosz állam kétségtelenül ropant nagy hatalom; nem csuda tehát, hogy nagyságának, erejének, hatalmának és befolyásának tudata s hüvereje nemcsak felette magas fokra emelkedett, hanem minden-hová el is jutott, minden vidékre elterjedett. Sőt nagyon is elterjedett még azon vélemény is, mikép az európai államrendszerben legtúlnyomóbb befolyása van az oroszoknak; hogy részint nyílt föllépése, részint titkos eszközei által minden tervét sikerül kivinnie; hogy nincs semmi, mit nem volna képes létesíteni. Ezen tekintélyének emelésére nem csekély befolyással lehet annak tapasztalata, mily nagy buzgalommal törekszik III. Napoleon is, a leghatalmasabb (nyugoti) czár, az orosz szövetség s barátság megnyerhetésére.

Innen van azután, miszerint mind azon népiségek, melyek a szláv népcsaládhoz tartoznak, rendkívüli tisztelettel, határtalan bizalommal néznek feléje. A szlávok benne Európa urát látják, ki már most is eldöntő szavú az európai ügyek rendezésében; de a ki egykor felette még korlátlanabb hatalmat is foghat kivívhatni.

Azért is minden reményüket egy jobb sors iránt, egyedül az orosz hatalomban helyeztetik. Csak az oroszától, mint oly nagy hatalomtól várják a segílyt, mely őket az idegen népek igája alól felmentheti, mely nemzeti önállásukat visszaadhatja, függetlenségüket, nemzetiségüket biztosíthatja.

A zsidók nem tekinthettek Messiásuk felé nagyobb áhitattal, tüzesb reményekkel; mint tekintenek a szláv népiségek észak felé.

Nem kevésbé élesztetnek erre már az által is, mikép tudják, miszerint több esetek vannak, melyekben az orosz az elnyomott rokon népfajok sorsának javítására dolgozott. A szlávok folyvást szemük előtt tartják azon hosszas küzdelmet, melyet az északi óriás, békében épen úgy mint háborúban a keleti keresztények ügyében a török porta ellen folytat. E küzdelemben nem látnak kevesebbet, mint egy felszabadítási hadjáratot, mely a török alatti szláv ajkú és szláv egyházú keresztények szabadságát s önállását tűzte ki végeztéljaul.

Görög ország, mely szinte a keleti egyházhoz tartozik, nemzeti szabadságának bár részbeni visszaszerzése egyedül csak az orosz befolyásnak tulajdonítatik. És azt, hogy a görög állam természetes határáig terjesztessék ki, a görögök ismét csak az orosz közreműködéstől várják.

Serviának a porta közvetlen uralma alóli felszabadítása, minél fogva független benső önkormányzattal s törvényhozással bir, szinte az orosz hatalmas befolyásának következése. Hasonlóan a dunai fejedelemségek is önállóbb helyzetüket csak az oroszoknak köszönhetik. Átalában köztudomású, mikép keleten az orosz azon hatalom, mely legtöbbször lép fel a keresztény népiségeket elnyomó török eljárás s rendszer ellen. Ilyen volt a híres Mentziko ff-féle küldöttség. Ilyen azon nota mely orosz részről Byzantzban 1861-ben átnyujtatott s mely amanál nem kevésbé heves hangon követeli a nyomasztó török rendszer megszüntét és a melyet nagy részben maga a francia követ is támoga-

tott, mint Russel az angol parlament mult évi márcz. 1-iki ülésében bevallá.

E példák legélénkebben s legerősebben hatnak azon meggyőződés szilárdítására, mikép a szlávok jövőjüket csak az orosz hatalomtól várhatják. És így e példák a leghatalmasb eszközök is annak létesítésére, hogy a szlávok általában és korlátlanul meg legyenek nyerve az orosz hatalomnak, mi az orosz befolyásnak köztüki megszilárdítását eredményezi.

Nem hiányzanak azonban egyenes s tettleges működések sem, melyek arra irányozvák, hogy a szláv népiségek azon hitben s ragaszkodásban még jobban is megerősítsenek. Átalanossá lett nevezetesen azon szokás, hogy a keleti egyházak a szükséges felszerelésben Sz.-Pétervárról segélyeztetnek, mise-könyvekkel s egyebekkel láttatnak el. Innen azután az, hogy az orosz uralom alá távolról sem tartozó tartományokban az isteni szolgálatok alkalmával az orosz czár neve a nyilvános imából sosem hagyatik ki. Hogy ez mily erkölcsi hatálylyal lehet a keleti népek vakbuzgó kedélyére, mindenki gondolhatja; ámbár ilyfélék a kelettől távolabb eső részeken, p. o. Austriában is előfordulnak.

A köz-segélyzések által eszközöltetik különösen az, hogy a pópák kik azokból sok előnyt élveznek, mindent elkövetnek a czár iránti vak tisztelet s ragaszkodás elterjesztésére s emelésére. A pópák az orosz politikának, a czárok törekvéseinek leghűbb s legbuzgóbb ügynökeik. A pópák pedig majdnem az egyedüliek, kiknek a görög egyházhoz tartozó népségekre nagyobb befolyásuk van.

Montenegro fejedelme évi segélypénzt húz az orosz czártól; újabb eszköz befolyásának és tekintélyének a keleti népek és a szlávok közti elterjesztésére, megalapítására. Innen azután — ily segélyzések következtében — azon tény, mikép a görög egyház hivei között legfőbb tiszteletben áll, s legnagyobb rokonszenvvel dicsékszik az oroszok nagy hatalmú czárja, legyenek bár

azok az austriai állam közepén is letelepülve egyházaikkal.

Mig nem hiányzik az sem, hogy az Európát mindenfelé bejáró s mindenütt letelepülő orosz emissáriusok örökké az oroszok érdekében bujtogatják a szlávokat s a görög hitűeket.

Tehát a rokon vallás és rokon nemzetiség kapcsai mellett, még a legbensőbb érzelmek, és a legközelebbi érdekek is mozgásba hozatnak, hogy az oroszok iránti ragaszkodás, rokonszenv s vonzalmak elterjesztessenek. Szóval a legnyomatékosb eszközök jönnek használatba, hogy az oroszok befolyása elterjedjen mindenütt.

Itt fekszenek előttünk azon különféle elemek, melyek hazánkban a szláv-orosz befolyásnak forrásait képezik. Láthatni innen világosan, mikép a Kárpát-Dunai területen egy idegen nemzet sem számíthat oly befolyásra s annyi vívmányokra, mint az északi óriás. Az erkölesi tér általa már le van foglalva.

Világos tehát, hogy ily befolyás létezése mellett szellemi hódításokra e téren sem a francziák, sem nyugotnak más népei s uralkodói nem gondolhatnak. Akár egy általános európai háború özönölje el a békés civilizatio téreit; akár egy mindent felforgató forradalom terjeszsze el a continensen mindent felduló lángjait: kétségtelen, mikép ha valaha arról lehetend szó, hogy Európa új alakot nyerve, a dunai vidék felett kinek hatalma határozzon, ha tehát arról kellene szólni, hogy e táj megszűnnék a német elem kapcsolatában állani, akkor egészen kész út állna nyitva az orosz uralomnak itteni elterjesztésére s felállítására.

Erről úgy látszik világos tudata s tiszta meggyőződése van mindkét félnek, kik e kérdéseknél főleg érdekelvék; t. i. mind azoknak, kik a Duna felé kacsingatnak hódítási vágyaikkal, kiterjeszkedési törekvéseikkel, melyekről Kaukaszus völgyei is már győzel-

nesen visszhangzanak; mindazoknak, kik Magyarország jelen jogállapotját a nép és fejedelem közti viszonyokban gyökeresen felforgatni és átalakítani vágyván, oly hatalomról gondoskodnak, mely a német helyébe állítandó, és e hon egy más hatalom karjaiba vetendő lenne.

Az elsőről kétségtelen bizonyítékot tesznek azon emissariusok, kik az orosz kormány által időnként a Duna vidékére küldetnek, minek más célja nem lehet, mint az itt találtató elemek segélyével a befolyást terjeszteni s a hódítási célok valósítását lehetővé tenni.

De a másodiknak is vannak kétségbevonhatlan jelenségei. Az újabb kor ezt különösen két eseményben tünteti elő.

Midőn 1848-ban azon remény, hogy Magyarország önállóságra és függetlenségre vergődhessen, mind inkább csökkent s eltűnedezett; midőn az európai forradalmak ügyének egymás utáni bukása egy külön magyar állam szervezését lehetlenné tevő; azon vágy mely némely párt főnökök kebelében ingadozás nélkül a német uralom kizárása felé esengett, s mely 1849-ben az ismeretes debreczeni trónvesztés proklamálásában az agyrémek tető fokára emelkedett, azoknak tekintet egyenesen észak felé vezette.

Azon vágy valósíthatására főleg csak egy lehetőséget láttak e pártfőnökök, t. i. az orosz segélyt, s ez úton az orosz uralomnak Magyarországra való átplántálása által. Ezen eszme s vágy, orosz dynastiát alapítani hazánkban, nem képezé Görgei agyának kizárólagos szüleményét, nem az ő saját és eredeti eszméjét. Az a világosvári katasztrófa idejében rég szülemlett, hosszas idő óta főzött tervezet volt.

Azoknál, kik Magyarországbán nem 1848-ban, hanem már jóval előbb az elszakadásra s így forradalomra is gondoltak, mindig meg volt azon eszme, hogy a magyar állam újjá alakításának egyik lehetősége, az orosz dynastia átvétele. Számításuknak, mely a kivitel eszközeit vizsgálta, egyik lényeges tényezőjét egy orosz vice király képezé.

Azt nem szükség mondanom, hogy hazánkban csak ugyan 1848 előtt is voltak, kik forradalmi kísérletekre, mint valószínű lehetőségekre, s mint vágyaik kivitelének is eszközeire gondoltak, sőt számítottak. Azok, kik az 1848 előtti végső széli szabadelvűekkel érintkezésben valának, ennek valósága iránt teljesen meggyőződhettek. Rendkívüli agyrémeknek mutatkoztak ugyan e vágyak, kába irányuk miatt annyira, mikép a nagy szám komoly lehetőségnek ily párttöredék létezését nem is gondolta, sőt annak létezése iránti véleményt nevetséges s félékeny agyrém szüleményének tekintette. De hogy ily párt-gondolkozás és számítás még is létezett, már maga az is igazolja, mikép a nagy Széchenyi azt elég komolynak találta, hogy ellene csata síkra száljon, mi csakugyan az utolsó évtized alatt küzdelmeinek, mind az irodalom terén, mind a gyűlések termeiben, fő-tárgyát képezé.

E küzdelem csak általában irányoztatott a forradalmi törekvések ellen. De azoknak utógondolatjai között az orosz hatalomra való számítás is helyt foglalt.

Mert azok, kik hazánkban már 1848 előtt forradalmi iránynak képviselői valának, mint mindazok, kik a forradalom által hitték titkos céljaik kivitelének eszközeit feltalálhatni, jól belátták azt, hogy ha forradalmi törekvésük istápolása végett külsegélyre kellend szorulniok, ezt céljaiknak megfelelőleg, csak egy oly hatalom lehetend hajlandó nyújtani, mely a dunai vidéken tartós maradhatásra, és szilárd megtelepülésre számíthatand, mely által t. i. az istápolásért s annak nem csekély áldozataiért kellőleg kármentesítve találhatná magát.

Hogy Magyarország részint az újabb kor katonai rendszerének, s védelmi eszközeinek lényeges átalakulása s kifejlődése folytán, részint pedig azon népkörnyezet nyomása alatt, melyben élnie kell, s melybe a sors mintegy beékelé, ön erejéből az önállás, s független európai államok közé való fölemelkedés kivívására képtelenné lett, régóta beláthatta mindenki, ha józan észszel birt.

1848—1849-ben számos józan eszűek is oszták ezen valódi agyrémet; de azon kor eseményeinek rendkívüli hatása alatt a legjózanabb eszűek is némileg és rendszeren elmezavartaknak voltak tekinthetők.

Ha pedig külsegélyre kelle gondolni, az legközelebb s legvalószínűbben csak az északi óriásnál volt kereshető; miután hazánk fekvése, s azon nép elemek, melyek területünkön nagy helyet foglalnak el, térhódításra biztos kilátást csak is az oroszoknak nyújthatának.

Magyarországban kész elemek léteznek, melyekre az orosz hatalom támaszkodhat. Ha tehát létezhetnek érdekek, melyek valamely külhatalomnak a Duna feléi hódításokra, kiterjeszkedésekre valószínű kilátást, s így vonzó csáberőt is nyújthatnak, akkor ily érdekek valódilig csak is az északi óriásnál kereshetők s találhatók fel.

Azért — ily alapok támaszában — gondoltak némelyek hazánkban már 1848 előtt, bizonyos esetlegességek előfordultával az orosz támogatására és e támogatás folytán egy orosz herczeg behozatalára és itteni meghonosítására.

Nyilvános titok, hogy ezt a legtöbben 1848-ban az által vélték legkönnyebben elérhetni, ha bizonyos herczeg, ki hazai ügyeink élén állt, orosz házasság által függetlenségre s ez ország fölszabadítására működhetendett, mi végpontjaiban természetesen csak is az orosz uralomnak itteni megalapítása leendett.

Az, mit Görgei tett, csak az avatlanok előtt volt újdonság s meglepő. Különben az csak egyik kiegészítő láncszeme volt az elszakadásra törekvő párt kötelékének; és csak oly cselekvény, mely tetteleg kivitelre emelendi s életbe léptetendi a forradalmi pártnak titkos terveit s célzatait.

Midőn köztudomásu, hogy hazánkban az újabb kor forradalmi irányának újbóli teremtője s legfőbb képviselője Kossúth volt; nevetséges azt gondolni, hogy ő 1849-ben Görgei orosz hódolatától idegen lett volna, ő ki már 1848 előtt kiválólag azon eszmében és szá-

mitásban élt, hogy szükség esetében az orosz segélyével eszközlendi forradalmi törekvéseit, melyek ugyanis az orosz közreműködés és hatalom terjeszkedés eszméjétől elszakaszthatlanok.

Görgei ha nem is puszta eszköz, de mindenesetre csak újoncz, csak tanítvány volt e tanban és törekvésben. Annak mestere K. volt, társulatában mindazoknak, kik elszakadásra s így forradalomra törekedtek.

Kétségtelen tanúbizonyosságául szolgálnak ennek a legújabb események. És itt jövök a másik újabbkori eseményre, melly — mint fent említém — bizonyossága annak, hogy azok, kik hazánk joghelyzetét felforgatni kívánták, észak felé is tekintettek, mint reményeik Mekkája felé.

Midőn az 1859-ben kiütött francia-olasz hadjárat ezen a történelemben páratlan jellemű esemény kifejlődésnek indult, a fellázított, és pedig a legbűnösebben felzaklatott szenvedélyek nem maradtak egyedül a gyönyörű bájú olasz területekre szorítva.

Mindazok, kik távol hazájok szent földjétől idegen földön tengődnek, újra hazájok sorsára gondoltak. Csak hogy e különben tiszteletes gondolatok s érzelmek az olasz hév ragályában csakhamar elvakult szenvedély jellemét ölték magokra.

A németek ismét utópiájokra, az elérhetlen német egységre gondoltak.

A lengyelek hazájok rabigájának lerázására tettek mozdulatokat, vagy előkészületeket.

Nem nyugodtak a magyar emigransok sem.

Mindnyájan forradalomra készültek, mely hazájukban a létező állapotot felforgassa, a belső háború irtózatossá fáklyáját meggyújtja. És ezen mámor még mindig tart, sőt néhol emelkedőben is van, mint tanúsítja p. o. a szerencsétlen Lengyelország példája. Az 1861. február végén kezdődött varsói véres események folytán, melyek komolyabb dolgokat vonhatnak még magok után. Ilyen a forradalmi párt törekvéseinek kifolyása!

Ilyen a gyümölcs, mely a külföldi ármányok által nyujtatik.

Tisztán állt a magyar emigránsok előtt ez esetben is, hogy Magyarországnak a német elemtőli elszakasztása, a magyarok önereje által ki nem vihető, meg nem kísérhető. Más hatalomra kelle gondolni, mely e célra közvetve vagy közvetlenül segílyt nyujtson. Két út állt nyitva ennek kísérlétére, két eszköz létezett e tervek elősegéllésére. A franczia császár, kinek nagyravágyása, és politikai terjeszkedések utánni vágyai ismeretesek; és az orosz, ki szomszédságunkban a segílynyujtásra legközelebb áll hozzánk.

Fontos körülmények szóltak a mellett, hogy Napoleon védpaizsa alá helyhezzék magokat a magyar forradalmárok. E fejedelem úgy jelent meg az olasz összeütközésben, mint az olasz népségek felszabadítója. Céljául azt hangoztatá, hogy az idegen uralom alatt görnyedező olasz államok függetlenségüket, önállásukat visszanyerjék, hogy nemzeti jogaik érvényükbe visszaállittassanak s biztosittassanak.

Mi lehetett tehát természetesb, mint az, hogy a magyar emigránsok is ezen egyén kezeire bizzák hazájuk sorsát, hogy ők is ahhoz folyamodjanak, ki a népek felszabadításáért kelt harcra, s ki magáról azt állitá, hogy Franciaország egyedül az — ő alatta — mely a népszabadság eszményéért Európában csatasikra kelni kész lehet. Annál is inkább, minthogy nagy bátyja, kit utánozni szeret, önmaga szóllitá fel a magyar nemzetet, hogy szabadságuk elnyerhetése végett hozzá csatlakozzanak.

E körülmények azonban nem valának elegendők, hogy a magyar forradalmi párt magát egészen Napoleonnak adja által. Mint köztudomásu dolog, ők az orosz védnöksége alá akarták vetni magokat. Kossúth és társai, kik külföldön hazánk sorsának vezényletére vélik magokat még mindig hívatottaknak, az orosz kormány ügynökeivel ereszkedtek érintkezésbe. Azt nyilatkoztatták ki, hogy a magyar trónt s koronát az

orosz fejedelmi háznak ajánlják fel. Azon kívánatot kérték Sándor czár trónja elébe terjesztetni, hogy Magyarországba egy orosz herczeg küldessék az Árpádok uralkodó székének elfoglalására.

Tehát az, mit Görgei 1849-ben tett, akár csak seregének átadása, akár ha még tovább ment, a magyar korona felajánlása által is, az 1859-ben maga Kossúth s társai által ismételve lön.

Nem lenne e két esemény között más összefüggés, mint épen csak az, melyet a véletlen összehalálkozás állított össze?

Azon viszonyoknak és tényeknek ismerete, melyek 1848 előtt Magyarország pártfőnökei munkakörében fejlődtek ki, nemesak feljogosít annak állítására, hanem kétségbevonhatlanná is teszi azon állítást: hogy Görgei tette, és 1859-ben az emigransoknak az orosz pártfogoláshoz fordulásuk ugyanegy forrásból eredt. —

Görgei azért adta fel a magyar sereget az oroszoknak, mivel az akkori magyar kormány az egyedüli végsegélyt már csak az orosznál látta feltalálhatni. E feladás Kossúthnak és társainak tudtával történt. Ők akkor mindnyájan azután jártak s törekedtek, hogy Magyarország számára egy orosz uralkodó herczeg nyeretessék meg. Ez a világosvári eseményeknek megfejtése és vég forrása.

Azért Kossúth 1859-ben is, midőn valószínűség nyilvánult a jelen állapotoknak, sőt tán egész Európa jogállapotjának felforgatására, ismét az orosz uralomnak hazánkbai átültetésére tett lépéseket.

Mi az, mi nekünk e dolgokat megfejtheti? Mi indokolhatja azt, hogy az emigransoknak és forradalom pártjának legkitünőbb főnökei mellőzni kívánták a frank uralkodást, mely mindenütt a polgárisodás és legkifejlődöttebb műveltség terjesztője szokott lenni, és inkább az orosz hatalmat választák, mely pedig még mindig fél-barbár államnak tekintetik, és a szolgaság, s vas alárendeltség képviselőjéül szolgál?

Ezt teljes bizonyossággal, és világossággal megfejtí Magyarországnak azon politikai és geographiai, ethnographiai helyzete, melyről fent tevénk emlékezést.

Megfejtí azt az, ugy hazánkban azon esetben, ha a jelen jogrendszer leromboltatnék, az oroszon kívül semmi más hatalom sem számolhatna tartós és szilárd fennállhatásra. Megfejtí az, hogy itt az orosz politikai hódításokra s terjeszkedésre oly alapokkal bír, melyekkel semmi más állam nem dicsekedhet. Bármily más népség vagy hatalom tenne is a Duna mellett hódításokat valamely európai chaoszban, kétségtelen, mikép azon befolyásnak, melyet az itteni szláv rokon népségek, a görög egyházi papok, valamint a szomszédi közelség által is az orosz nép s hatalom fogna gyakorolni, csakhamar kénytelen lenne annak engedni és helyet adni.

Természetes tehát, hogy azok, kik más érdeket nem keresnek, s más czélt nem ismernek, mint csupán a Német elem s a Magyar nemzet közti kapcsolatot szétszaggatni, kik e czél mellett a hazának minden más érdekeiről feledkeznek, azok forradalmi törekvéseik sikeresítésénél mindig egyedül csak az orosz felé intézhették komolyabb vágyaikat s kívánataikat.

Ezért a márczius előtti nézetek alapján az 1849-ki s 1859-ki trónfelajánlás.

Miután kétségtelen, hogy a Kárpát-Dunai vidék az orosz-szláv befolyásnak közvetlenül alá van vetve; miután világos, hogy hazánkban oly elemek és tények léteznek, melyek legtúlnyomóbb és legállandóbb befolyást az orosz erőnek nyújtanak;

miután e szempontból azzal egy állam, egy népfaj sem állhatja ki a versenyt;

miután tehát kétségtelen, hogy egy európai általános forradalom, és Európa jelen térképének átalakítása Magyarországot azonnal s okvetlenül az orosz óriás

jegesült karjai közé dobná; mihelyt itt a jelen közjogi állapot megszűnnék;

miután ez annyira kétségtelen, mikép az elszakadási párt főnökei azt mind már 1848 előtt, mind 1848—49-ben belátva, s annak elkerülhetlenségét felismerve, már 1849-ben épen úgy mint az 1859-ki olasz-francia fellépés alatt már önmagok is lépéseket tettek az orosz uralom megszerzésére, Magyarország trónját habár hivatlanul s minden legkisebb nemzeti megbízás nélkül az orosz uralkodó háznak felajánlva;

miután e tények egy európai felforgató crisisben, hazánk elorosztását bevégeztet, elkerülhetlen tényül állítják előnkbe; természetsszerűleg és szükségkép azon kérdés áll elő:

Milenne ennek következése, mily jövőt hozna az reánk s különösen nemzetiségünkre?

Midőn a pártok törekvéseit az előbbieken azon oldalról vizsgáltam, melyet önmagok a legkedvezőbbnek tekintenek, mely legvérmesb reményeiknek legjobban, s legkielégítőbben megfelelne; akkor másrészt az átalakulás következményeit is épen azon s főleg azon szempontból fogom fejtegetni, mely legfőbb érdekeinknek gyúpontja, mely legsúlyosb aggályainknak forrása, meg jövőnk legkiválóbb életkérdése.

És ez nemzetiségünknek ügye.

Az tehát a kérdés: azon orosz átalakulás, melyet Európa térképének újjá teremtésekor el nem kerülhetnénk, mely felé sorunk szerencsétlen csillagzata feltartóztatlanul vezetne, mily jövőt hozna nemzetiségünk ügyére; és e befolyásnak ellenében, a német elemmel kapcsolat fenmaradásától mily hatást várhatnánk.

Vagy is jövőnk biztosításának, jólétünk kifejtésének, főleg pedig nyelvünk, irodalmunk s nemzetiségünk fentartásának alapjai s biztosítékai feltalálhatók lennének-e az orosz uralom alatt, vagy nem kell-e azo-

kat egyedül csak a jelen jogállapot alapjául szolgáló német elemnél keresnünk?

E kettőre szorítkozand fejtegetésünk. És minde-
nekelőtt az orosz uralom hatályát s kifolyá-
sait fejtegetendjük.

Mit várhatni az orosz uralomtól s véd-
nökségtől?

Hogy az orosz hatalom alá került idegen népisé-
gek mire számolhatnak, mit várhatnak, világosan mu-
tatja Lengyelországnak példája.

E szerencsétlen népnek minden ősi intézetei s
nemzeti tulajdonai ellen irtó harc üzetik azon perc
óta, mely azt az északi óriás vas karjaiba vetette. E
harc nem vívatik a csatasíkon, s nem áll a harcoló
tömegek mézárálásában. De kegyetlensége azért nem
csökken, mert annál terjedtebb, minél inkább forog tit-
kos utakon, vagy az élet magánköreibben, hol nyílt
ellentállással, férfias hősi küzdelemmel el nem távolít-
ható. Mig egyszersmind, daczára hogy nem a csatasík
harca, vérengző kegyetlenségektől sem ment. És e
harc annál kegyetlenebb, minthogy nem csak a nem-
zetiség, a nemzeti nyelv ellen vívatik, hanem az kiter-
jesztetett a kebel legszentebb érzelmeire is, t. i. a
vallásra is. Épen oly irtó harc vitetik a lengyeleknek
nemzetisége, mint ősi vallásuk ellen.

És nem kell gondolni, mintha ezen nemzetiség
ellenes politika csak azóta uralkodnék, hogy a lengye-
lek az orosz fegyverek által elnyomattak s forradalmuk
elnyomásával az orosz győzelmes fegyverek zsákmá-
nyaivá váltak. Nem kell ezt gondolni, mert azon elnyo-
mási s elorosztási rendszer már azon időszakban is
követetett, midőn még Lengyelország nem kelt fel,
midőn a csár, ki felette is uralkodott, még a legkedve-
zőbb engedményekkel kecsegtette a lengyeleket.

I. Sándor csár ugyanis, ki uralma kezdetén po-

litikai érzelgésekbe merült, és szabadelvű törekvéseket, alkotmányos reformokat színelte, hason irányból indult ki Lengyelország szempontjából is. Mint ezen boldogtalan hon jogai hozták magokkal, a lengyelek elkülönzött nemzeti hadsereget, saját kormányzatot, és népképviselőt kaptak.

Nem lehet tehát mondani, hogy ez időben üldözés s bosszú tárgya lehetett volna Lengyelország, mert különben ily fontos jogokkal felruházva nem leendett.

És mégis ily viszonyokban sem változott azon iránya az orosz politikának, mely mindenkor és mindenütt az orosz-szláv elem szilárdítására, az idegen népiségek elnemzetlenítésére, az idegen nemzeti intévények és szokások átalakítására törekszik változatlanul s következetesen.

Azért is, hogy ezen hagyományos politika Lengyelországban is minél sikeresebben valósíthatassék, az orosz kormány oly eszközökről gondoskodott, melyek daczára a lengyel alkotmányos önállásnak, a pétervári hatalom önkényének s titkos céljainak valósíthatását lehetővé tegyék.

Ez okból az alkotmány szabályai közé csempészett az orosz kormány által azon szabály, mely a czárnak mint lengyel királynak fentartá azon jogot, hogy ő az országgyűlés közbejövetele nélkül is hozhasson törvényes erejű rendeleteket. Midőn tehát a czár a lengyeleknek visszaadá az alkotmányos életet, ugyanakkor oly szabályról is gondoskodott, mely az alkotmánynak tökéletes kijátszását lehetővé tegye. Ez nem jelenthetett egyebet, mint azon titkos szándékot, hogy tovább is folytathassék az orosz politikának azon iránya, mely a lengyel nemzeti jogok megsemmisítésében állt.

És hogy ez minden akadály nélkül keresztül vitethessék, az orosz kormány Konstantint, a czár testvérét a lengyel sereg főparancsnokává tette, és őt oly hatalommal ruházta fel, mely az ország ügyeinek főkezelését, felettüki rendelkezhetést egészen önkénye

alá játszotta. Melleje bizonyos államtanácsos adatott, egy orosz hivatalnok, ki helyette és nevében kezelte a közügyeket. Ez egy titkos rendőrséget alapított, mely egész Lengyelországot elárasztotta kémekkel. Ezek a legbensőbb család körökbe belopódtak, s kikémlelék az emberek legtitkosb gondolatjait s érzelmeit. Innen a mindennapi feladások, melyek az elárultakra a legvadabb büntetéseket hozták a nélkül, hogy az alkotmány biztosítékai menhelyet s védelmet nyújthattak volna.

E mellett Konstantin s bérenczei rendszeres terv szerint arra dolgoztak, hogy a lengyel népjellem az orosz népjellembé felosztatassék, a lengyel népszokások s tulajdonok eltűnjenek, s az elorosztítás tökéletesen előállitassék.

Azon hatalom, melyel Konstantin felruháztatott, s azon önkényszerű rendelkezhetési jog, mely a csárnak feltartatott, lehetővé tette mindenben oly intézkedéseket tehetni, melyek a lengyel nemzetiség elnyomására vezethetének.

Ez mutatja, mikép az orosz védpaizs s uralom alatt még az alkotmány és külön kormányzat sem adhat biztosítást a nemzeti jogok s ősi nyelv és szokások fentartására. Ha pedig az sem lehet biztosíték, akkor kétségtelen, mikép az orosz befolyás alatt egy népiség sem számolhat nemzetiségét biztosító jövőre.

Nem is találhatta fel ezt a lengyel nemzet. Mert naponta jobban és jobban közeledik azon sir felé, mely az orosz-szláv befolyás következtében nemzetiségét eltemetendi.

Minden intézkedések, melyek a közéletre vonatkoznak, akkép tétetnek, az állam kormányzatnak minden ágai úgy szerveztetnek, hogy a lengyel nemzetiség felosztatására, megsemmisítésére vezessenek.

A közigazgatás egészen orosz. Minden hivatalos dolog orosz nyelven kezeltetik. A törvénykezésben nem ismertetik más nyelv. A hivatalnokok legnagyobbbrészt

oroszk, kik a szláv elem terjesztésére mindent elkövetnek.

Épen ily szellemű a tanítás. Tanítókul mind olyanok neveztetnek ki, kik a lengyel nemzeti gondolkozás és nemesebb érzelmek elfojtására rendszeresen dolgoznak, kik az orosz elem népszerűsítésére használják fel tanítási eszközeiket. Az egész tanrendszer orosz lábra van állítva.

A hadsereg természetesen épen így van alakítva. Az egészen orosz mind külsejére, mind benső igazgatására nézve, Abban a lengyelek egészen el vannak oroszítva mind gondolkozásukban, mind érzelmeikben. A fegyelem s elnemzetlenesítő rendszer saját nemzetiségük tulajdonait teljesen megsemmisítette.

Mindezek: a közigazgatás, törvénykezés, tanítás, Lengyelországban magában birnak központi hatóságokkal, és főbb vezetéssel; de oly alárendeltséggel a pétervári kormány alá, mikép az önállásnak legkisebb árnya sem található fel. A nemzeti érdekek legtávolabbi figyelemre sem méltatnak; mindenben a pétervári hatalomnak, az orosz emelkedésnek érdekei eldöntök. A rendeletek, melyek főleg az irányt adhatják a közügyek kezelésében, mind Pétervárról küldetnek.

Egyrészt tehát azt látjuk, hogy az orosz hatalom Lengyelországban is mindent tesz a lengyel nemzetiség elnyomására s az oroszítás elterjesztésére; míg másrészt világosan láthatni azt is, hogy a lengyel népérdekek mindenütt alárendelvék az orosz érdeknek. A kiindulási pont az orosz hatalom szilárdítása, az orosz nép nagyságának kifejezése. Egész Lengyelország csak eszközül tekintetik e czélok valóstítására.

A mi az utóbbit illeti, világos tanuságául szolgál már az is, hogy az utolsó forradalom után a pétervári kormány oly nemzetgazdászati politikát követ, mely egyenesen a lengyel nemzeti kereskedésnek és iparnak a muszka érdekbéli kizsákmányolására törekszik. Minden elkövertetik, hogy az orosz gyáriparnak szereztesék túlsúly, hogy az emelkedjék virágzásra Lengyel-

országban is. A kereskedésnek pedig oly irány adatik, hogy a lengyel forgalom annak csak kifolyása s így alárendeltje legyen. És ennek következése a lengyel kereskedés s műiparnak csökkenése ezzel a vagyonosodás egyik fő forrásának nagyrészbeni bedugulása.

A mi pedig az eloroszitást s ezzel a lengyel nemzetiség elnyomását illeti, ennek eszközei közül még kiemelendők a következők. Az orosz kormány mindent elkövet, hogy az oroszoknak Lengyelországban való beköltözködésük s letelepítésük minél jobban előmozdítassék. A bevándorlók különféle kedvezményekkel láttatnak el. Az elkobzott javak rendesen mind oroszoknak adatnak, hogy a Lengyelhonban lakó oroszok száma szaporitassék. Másrészt pedig minden alkalom felhasználtatik, hogy a hazafi érzelmű lengyelek az országból eltávolitassanak. Mig másoknak, s főkép a nemesség tagjainak mindenféle kiténtetéseket s javadalmakat oszt, hogy őket az udvarhoz csalja, vagy máskép is az orosz érdekeknek megnyerje s eloroszosítsa. És ennek nem csekély következése van: mert a lengyel főnemesek nagy számban pártolnak el Pétervárra, s a kormány egyéb állomásaira, csak hogy kastszerű kiváltságos fényüket s társalmi felsőbbségüket megtarthassák.

Mindazon eszközök közül azonban, melyek az orosz hatalom által a lengyel nemzetiség elnyomására s az orosz elem és szellem elterjesztésére használtatnak, legkiválóbb figyelmet vonhatják magokra azok, melyeket e nagyravágyás s terjeszkedés az egyházban és vallásban keres s talál föl.

Az orosz politika nem retten vissza még az egyház szentségének, és a kebel vallásos érzelmeinek megtámadásától sem, ha abban nagyravágyó terveinek elősegállítását találja föl.

Az orosz-görög egyház — főkép papjaira támaszkodva — az eloroszitásnak egyik legfőbb emeltyűjét képezi. Azért követtetik el minden annak terjesztésére és szilárdítására.

Az erre Lengyelhonban használt eszközök egészen a barbárságig s kegyetlenkedésig mennek.

Mert nemcsak göröghitű lelkészekkel árasztatik el Lengyelország, a végett, hogy a görög egyház mellett minél nagyobb izgatás és működés fejtethessék ki; nemcsak görög nevelőházak s tanintézetek szaporítatnak; és nemcsak görög vallás könyvek terjesztetnek mindenféle, sőt a szegényebb népnek s községeknek ingyen is ajándékoztatnak; hanem még kényszerítő eszközök is használtatnak a görög vallásfelekezeti terjesztésére.

Europaszerte ismeretes azon kegyetlenkedés, mely egy zárda apáczáin követték el azon okból mert vonakodtak a görög egyház kebelébe áttérni. Ha azonban ezen — mindenestre rendkívüli esetet mellőzzük is, vannak egyéb tények, melyek csak erőszaknak nevezhetők. Ilyen az, hogy számos községbe, ha bár igen számos katolikus lakójuk van is, a lelkészi megürült állomásra görög papok küldetnek, úgy hogy az emberek, csak hogy az Isten házából és szolgálatjából, a vallás malasztjaiból végkép ki ne zárattassanak, miután nincs lehetőségük katolikus lelkészhez juthatni, kényszerülnek a görög pap szolgálatjával élni.

Sok helyütt, ha az egyház dőledezett, megrongált állapotba jut, s ha a községnek nincs módja helyreállítására költséget szolgáltatni, kijavíttatik a kormányhatóságok által, de úgy hogy helyreállítása után görög egyházzá leendő átalakítva. Vagy pedig előre feltételül világosan az köttetik ki a hatóság által, hogy a rongált egyház göröggé alakíttathassék által. És ha a község ősi vallásához ragaszkodván, vonakodik e feltételt elfogadni, minden segély megtagadtatik, és az egyház vég elpusztulásnak adatik által; a község egyház s így minden vallásgyakorlat s isteni szolgálat nélkül maradván. Hasonlóan másnemű segélyzések is, különösen a közintézetekbe való fölvétel, egyenesen a görög vallás felvételéhez köttetik.

Ime azon politika, melyet az orosz hatalom Lengyelországban követ. Ez azon bánásmód, melyben a lengye-

lek részesülnek. Például szolgálhat ez arra, hogy az orosz védpaizs alá jutott népek, mily jövőre számolhatnak. Különösen oly népiségek, melyek büszkék nemzetiségükre, melyek ősi nemzeti nyelvüket és szokásaikat, századok viharján át fentartott nemzeti erkölseiket és intézeteiket kegyelettel ápolják, tanulhatnak a lengyelek példáján. Valjon látva, mint semmisítetik meg az orosz elem által a lengyel nemzetiség, vágyhatnak-e józanul más nemzetiségek azután, hogy az orosz védnökség alá jussanak?

Az aldunai fejedelemségek nem kevésbé tanúságosak az orosz hódítási s felolvasztási (amalgamisáló) politikának jellemzésére.

Ha a szerencsétlen Lengyelországban, ha a végkép elnyomatott kelet-tengeri tartományokban egyedül minden törekvést az orosz kormány részéről kézfelfoghatólag a nemzetiségek elnyomására, s az oroszosítás megalapítására látunk irányoztatni; akkor Moldva-Oláhországban e nemzetiség elleni kegyetlenkedéseken kívül több más egyéb ármányokat s törekvéseket is tapasztalhatunk, mind arra szövetni, hogy ott az orosz állam érdekei, és csupán is csak ezek emeltessenek kizárólagos túlsúlyra.

Az aldunai fejedelemségek története különösen jellemzi az orosz politika irányát. Azokat, kik reá kívánnak támaszkodni, azokat kik egy jobb jövő csiráit az orosz segélyben hiszik feltalálhatni, kijózanodás végett alig utasíthatnók világosb példára, mint arra, mely az aldunai részekben tárul fel előttünk.

Itt világosan láthatjuk, mit nyernek azon országok s népségek, melyek az orosz pártoltjai lesznek, melyek protectoratusa és politikai védnöksége alá kerülnek.

E vidéken is előtűnt az ősi nemzetiség elnyomására irányzott törekvés az orosz részéről. Különösen

Bessarábiában vannak kézzelfogható nyomai. Miután e fontos tartományt az orosz hatalom magának meghódította, legfőbb törekvését arra irányozta, hogy azt eloroszosítsa. Sikerét e tartomány jelen állapotja kétségtelenné teszi. Az jelenben egészen orosz tartomány már, nemzeti szokásainak, erkölcseinek tökéletes lerázásával, nemzetiségének tökéletes megsemmisítésével.

Ezenkívül azonban az orosz pártfogolás és segélyzés, védnökség kifolyásaiul azt is látjuk: hogy azt az orosz állam érdekes területi foglalásokra használta; hogy az ország nemzetgazdászati erejét és vagyon forrásait saját anyagi érdekeinek előmozdítására fordította; hogy oly intézkedéseket eszközölt ki általa, melyeknek segélyével a nép egészen rendelkezése alá került; hogy ez okból magának túlnyomó befolyást szerzett; hogy oly szokásokat és rendszert alakított, mely egyenesen túlnyomóságára vezetendett.

Ez azon politika, melyet Oroszország követ az alája jött, vagy befolyása alá került országokban. És épen ily felolvasztási s elnemzetlenítési munkálatok létesítettek a kelet-északi tartományokban is, u. m. Liflandban, Kurlandban, Estlandban, melyeknek világos szerződések biztosították a nemzeti jogokat, s ezek mégis lábbal tapodtattak és megsemmisítettek.

De térjünk vissza az alduvai vidékre.

A Moldova-Oláh tartományok az orosz pártfogolás és istápolásnak régóta kiváló tárgyaiul szolgáltak.

Az orosz hatalom már a múlt század elejétől fogva — másfél századon keresztül — mindig úgy lépett fel, mint a Török járomban görnyedező oláh népségek védnöke s felszabadítója. Midőn azonban ezen czím alatt minduntalan beleavatkozott az oláhországi ügyekbe, s annak a portáhozi viszonyaiba; akkor mindig a legönzőbb érdekeket, a legnagyobbavágóbb törekvéseket írulta el.

Ezen védnöki beavatkozást, ezen valódi ármány-

szerű működést, mely másfél századot köt össze, mely hosszú korszaknak éveit mindig csak a pétervári uralomnak gyümölcsöztek, már I. Péter czár kezdette meg. Azon ürügy alatt, hogy Moldva-Oláhország keresztény népeit a pogány török iga alól felszabadítsa 1710-ben az Oláh és Moldva fejedelmekkel szövetségre lépett. Midőn azonban ennek folytán, 1711-ben seregeit a Dunához küldé, ezek azon tervvel nyomultak az oláh tartományokba, hogy azokat czárjuknak hódítsák meg, mi azonban nem sikerült. Haszontalan sikertelenség követte utódja Anna czárnő alatti hadjáratot is, míg az 1768—74-ki kezdé meghozni a kívánt gyümölcsöket. — Ez alatt már elég világosan mutatkoztak az orosz vágyak s törekvések, melyek a segélyzés s emberiségi érdekek palástjába valának burkolva. 1770-ben ugyanis az orosz sereg az aldunai fejedelemségeket elfoglalta, és ezzel oda vitte a dolgot, hogy azok a muszka czárnak hódolatot is tettek. Nem a szabadságnak, s függetlenségnek, hanem az orosz kényuralomnak lőnek meghódítva. A kormány Romanczoff által képviseltetett, ki azon sikert mindjárt arra használta, hogy a fejedelemségeket orosz igazgatási rendszerrel, s intézetekkel árasztotta el, az ősi nemzetiek rovására.

Azon békekötés, mely ezen 1768-ki hadjáratot fejezé be, már világosan kimutatta, hogy mire törekszik az orosz politika, és hogy gyámoltjainak segélyzése által mit kíván elérni.

Ez volt az 1774-ki híres Kutsuk-Kajnardzsi békekötés, mely az u. n. keleti kérdésben valódi epochául tekinthető. Ez vetette meg keleten az orosz politikának alapjait. Az szolgált mintegy zsámolyul felemelkedhetésére azon túlnyomóság polczára, mely után törekedett folyvást egy századon át s mely napjainkban kétségbevonhatlannak nyilvánul.

Nem említve azon nagy jelentőségű erkölcsi súlyt, melyre ezen a Török elleni harczban az oláh népségeknél s általában az összes keleti kereszténységnél emel-

kedett; politikájának önző érdekekre s foglalásokra való irányzatáról kell csak említést tennem.

Ezen békeszerződés által az egész Bog és Dnieper közti vidék az orosz birodalomba kebeleztetett be. Azow több fontos várakkal edgyütt muszka tulajdonává lett. A fekete tengeren s az egész török állam területen létező tengereken való kereskedés megnyitott és szabaddá tétetett az oroszoknak. A dardanellákon való átmenetel annak szinte megengedett. És a Krimség feletti török főuralom megszüntetett.

Nem csekély jelentőségű e kötvénynek azon cikkje is, mely a muszkát feljogosította, hogy az aldunai keresztényekért s egyházi, vallásos érdekeikért a portánál közbenjáró lehessen. Ez külszinleg a legnemesebb emberiség színezetét mutatja, bensejében azonban valódi önző törekvést rejt, azt t. i. hogy annak segélye s ürügye mellett ezen országok ügyeibe beavatkozhasson, s így foglalási czéljait előmozdithassa.

Nem kevesebb sikert, s legkevésbé sem csekélyebb fontosságú eredményeket nyert az orosz hatalom az újabban kezdett 1787-ki hadjárat által. Ez a Jassiban 1792-ben kötött béke által fejeztetett be, mely Bessarábiát orosz tartománnyá tette, mi által az oláh népségnek egy része az oroszoknak közvetlen uralma alá került, és az a dunai fejedelemségeknek tettelegesen birtokába jutott, annak egy részét megnyervén magának. Ettől számítva mondatik, hogy az orosz a lefolyt század közepe óta 100 mérfölddel jutott közelebb Konstantinápolyhoz és 150 mfölddel Bécshez s Berlinhez.

Ily kifolyásai voltak azon védnöki pártolásnak, melyben az orosz hatalom pártoltjait részelteté. Ily fontos hasznokat tudott az magának biztosítani a pártoltjainak segélyzése által.

E mellett a török porta ellen az alattai keresztények mellett folytatott hadjárások szerencsés kimenetelét mindig oly kikötések s feltételek alapítására használta fel, melyek befolyását, erkölcsi hatalmát emeljék, mi természetesen érdekei előmozdítására szolgáló.

Minden mit a védett keresztények érdekében eszközölt azon végczzállal birt, hogy saját hasznait szilárdítsa. Az 1802-ki hires hati-scherifet p. o. azon czélra eszközölte ki a portától, hogy Moldva-Oláhországnak jobb s biztosb jövőt nyisson, midőn abban azt alapította meg, hogy az aldunai hospodárok kormányhatalma 7 évig tartván, ez alatt a porta által elnem távolíthatók legyenek. Azonban ezt egyszersmind hatalmának emelésére is felhasználta. Mert kieszközölte azt is, hogy az érintett rendeletnek s illetőleg végrehajtásának, alkalmazásának felügyelete s aziránti örködés az ottani orosz követre bizatassék, mi által az aldunai fejedelemségekben a legnagyobb befolyás az orosz kormány kezeibe jászattatott.

Továbbá, hogy mit lehet az orosztól védeneczeinek vární, hogy az mily foglalásokkal köti össze védnökségét, a bukaresti (1812), akjermani (1826) és drinápolyi (1824-ki) kötvények szinte felette világosan tűntetik elő.

Mindezen békekötvények és szerződések külszínelg — diplomatiái alakjukban — azon fő iránynyal birtak, hogy Moldva-Oláh népségeknak különbféle kedvezmények adassanak vagy megerősíttessenek a porta által s hogy így sorsuk javuljon, s jólétük emeltessek.

A bukaresti törvény által azt kívánta kieszközleni védeneczeinek, hogy sérelmeik a porta által orvosoltassanak, s hogy a részükre kieszközölt engedmények megerősíttessenek s szentesíttessenek. Az akjermaninak czéljául az tüzetett ki, hogy az aldunai népségeknak szabad fejedelem választás biztosíttassék. Végre a drinápolyi arra irányoztatott, hogy az előbbi nyereményeken kívül az oláhoknak teljes vallás-szabadság biztosíttassék, azok önálló elkülönzött saját közigazgatással ruháztassanak fel; és fejedelmeik élet-hoszra választathassanak.

Mind nemes törekvések. De mily drágán vásároltattak meg eredményeik és mily érdekekre használtat-

tak fel! Az orosz hatalom azok által hasonlíthatlanul többet s fontosabb előnyöket szerzett magának, mint a védett népiségek.

A bukaresti kötvény folytán nevezetesen nem csak az orosz önkénye alá lön helyhezve Moldvaország, hanem az Moldvának tetemes részét birtokába is kerítette. Átala az orosz terjeszkedés az aldunai vidéken tetemesen előhaladt.

Azon kötvény 4. cz. ugyanis azt rendeli: „La frontiere de l'empire russe du côté de la Turquie d'Europe fut étendue jusqu' au Pruth, depuis le point ou ce fleuve entre en Moldavie, jusqu' à son confluent avec le Danube, et de là le long de la rive gauche de ce fleuve jusqu' à son embouchure à Kilia sur la mer Noire.

Ezen czikk s határozása folytán Moldvának egy harmadát, egész Bessarabiát, és számos nagy fontoságú erőseket csikart ki az orosz magának.

E haszon azonban még nem volt elég. Azonfelül a Duna szabad hajózásának biztosítása mellett, az itteni forgalmat s kereskedelmi túlnyomóságot is biztosította magának. Erre szolgál azon kötvény határozata: Les îles situées sur ce fleuve devaient demeurer inhabitées, mais les deux Nations devaient avoir le droit d'y établir des pêcheries ou d'y Couper du bois.

Az 1826-ki akjermani kötvény pedig azt rendelé: hogy azontúl a Moldva-Oláh fejedelmek választása épen úgy fog függni a muszka czártól, mint a portától — abban elhatározó szavazat adatván a pétervári kormánynak. Hasonlóan e fejedelmek letételéről is az rendeltetett, hogy az jövőben a muszka beegyezése nélkül meg ne történhessék.

A drinápolyi kötvény pedig úgy szólván tetőpontra emelé azon hasznokat, melyeket az orosz az aldunai népségek segélyzéséből merithetett. Azonkívül, hogy abban kimondatott: qu' aucun Musulman

ne doit avoir le droit d'habiter la rive gauche du Danube; annak 5 cikkje így szóll: que les principautés de Moldavie et de Valachie étant placées sous la suzeraineté de la sublime Porte, et la Russie ayant garanti leur bien être, Conservaient tous les privilèges et immunités qui leur avaient été accordés par leurs Capitulations, et par les traités conduits entre les deux empires, ou par les hatischerifs publiés à diverses époques. Ils devaient conséquemment jouir du libre exercice de leur religion, d'une administration nationale independante, et d'une liberté de Commerce entiere."

Ezen kötvény folytán, míg a portának valódi tetteges uralma az aldunai fejedelemségekben megszűnt és azt csak névszerinti fensőség váltotta fel, addig azon tetteges hatalom egészen az orosz kezeibe került, melynek korlátlan jog adatott Moldva-Oláhország belügyeinek rendezése, alakítására és szervezésére.

Azon nemzeti függetlenség s önállás tehát, melyet az orosz az aldunai fejedelemségeknek kivivott s kieszközlött, csak színleges volt. Megvolt az majdnem tökéletesen a porta irányában, de nem volt meg azontúl az orosz ellenében. A porta önkényszerű fensőségét az oroszoknak önkényszerű rendelkezési joga váltotta fel.

Ily értelemben magyarázza az orosz azon szabadságot s politikai önállást, melyet védeczeinek szerzett. És csak így kívánta alkalmaztatni azon felszabadítást s jogokat, melyeket pártoltjainak számára juttatott.

Azoknak valódi érdekeik csak ürügyül szolgáltak — messze ágazó tervei létesítésére. Valódi indokai önhaszna s előnyei kifejtésében rejlének.

Hogy mennyire akarta istápolitjainak viszonyait önérdekében kizsákmányolni, mutatja többi közt az 1831-ki hires reglement organique is.

Ez — az aldunai fejedelemségeknek valódi char-

táját, alkotmány levelét képezé, mely azoknak összes szervezetét, közigazgatását, honvédelmi rendszerét, politikai jogait szabályozta s megalapította.

Mindenki láthatja ennek fontosságát, miután a nemzetnek legelső életkérdéseit érinti s dönti el. És ezen alkotmány levelet a pétervári kormány készítette. Azért ez legvilágosb tanúságot is tesz arról, hogy az orosz hatalom mily önző czélokot keres az idegen népiségek segélyezésével, hogy mily befolyást gyakorol az ily segélyezett nemzetek életének s kifejlődésének alakulására stb. Ezen reglement legvilágosabban állítja szem elé azt, hogy az orosz befolyástól s védnökségtől mit lehet várni.

A mi p. o. az oláhok politikai életét illeti, nem említve azt, hogy a nemzetgyűlés választását akkép szabályozá, hogy abban részére egy erős többség létezzék, hogy abban mindig birjon egy túlyomó párttal, mely által az országgyűlés kebelében saját terveit biztosan kivihesse; különösen ki kell emelnünk azt, hogy egy szabály volt felállítva, mely szerint a nemzetgyűlésnek bármely határozatai csak úgy voltak érvényesek, ha az orosz czár által megerősítettek; és a mely egyszersmind arra jogosította fel a czárt, hogy az országgyűlési végzéseket minden indokolás nélkül is félretehesse. — Egy más szabály megalapította, hogy a fejedelem választása csak úgy érvényes, ha ahhoz a czár megegyezését adta.

Ennek kifolyása lön, hogy az orosz czár minden neki nem tetsző, politikájának nem kedvező vajvodát letétethetett, valódilag elkergettethetett. Ennek bővebb felvilágosítására nem tartjuk fölöslegesnek egy rövid kivonatot közleni azon fermanból, melylyel 1842-ben Alekko Gyika letétethetett. Ebben többi közt ezek mondatnak :

„A moldvai s oláh vajvodák hivataluknál fogva kötelesek pontosan végrehajtani mindazon közrendeleteket, melyek dicső emlékű őseim által ezen tartományok lakosainak adott szabadalmak s állami szerveze-

tekből származnak — oly szabadalmakból, melyek kormányom s a muszka udvar között különböző időkben kötött szerződések által helyben hagyattak, és megerősítettek.“

„Mindamellett legújabbán tudomásunkra esett, miszerint császári tartományunkban jogszerű panaszok keletkeztek aziránt, mert Gyika Sándor Oláhországnak jelenlegi vajvodája egy idő óta kötelességeinek teljesítésében igen csekély gondosságot, és az ország ügyeinek vitelében igen nagy hanyagságot nyilvánított. Mindenféle visszaélések s rendetlenségek tűntek ki mind a finantz, mind a katonai, mind az igazságszolgáltatási ügyekben, a mint azok a közgyűlés által a vajvodához múlt évben benyújtott tudósításban is előadattak. És mindenekelőtt a helyett, hogy nevezett vajvoda az előadott panaszok és sérelmekért elégtételt adott, vagy magát igazolta volna, nem is figyelt reájok, sőt megvetését fejezte ki, semmi feleletet és számadást sem adván elő; sőt több kitünő egyént a beadott panaszok miatt üldözöbe vetetett, és így azokat elidegenítette és maga ellen felizgatta, makacsul azt állítván, hogy a vádak mind bosszú s gyűlölség által koholt rágalmakból állanak. Másrészt a gyűlés kinyilatkoztatta, hogy képes minden általa felhozott sérelmeket kimutatni, mit a többség aláírásával erősített.“

„Miután azon tények a szerződések értelmében az orosz udvar által is előlegesen megvizsgáltattak és igazoltattak, a muszka követség Konstantinápolyban tudatta kormányommal, miszerint azon vajvodának letétele az ő udvara előtt is szükségessé vált. Minthogy tehát e pont körül mindkét kormánynak nézetei tökéletesen összehangzók, ennél fogva az én letételt jelentő akaratom is hivatalosan közöltetett a muszka követséggel.“

Ebből eléggé láthatni, mily önkényt gyakorlott az orosz kormány az oláh tartományok felett; és hogy

mikép használta fel országgyűlését, zsoldjában tartott többségének szavazata által.

És ennek okai csak abban rejlettek, mert Gyika Sándor a francia kormány rendszerhez csatolta magát és az orosz politikának nem engedé át magát vak eszközzül használtatni. Azért buknia kellett.

Ilyen a szabadság, s nemzeti függetlenség, mely azon nemzetekre vár, melyek az orosz védnökség alatt keresik boldogságukat!

A Jassiban és Bukarestben székelő orosz konsulok voltak a Moldva-Oláh népeknek valódi uralkodójaik. Az ő tudtok s beegyezésük nélkül semmi állami ügy nem intéztethetett el. Bármily rendeletek érkeztek a portától, azokat nem volt szabad kihirdetni, s végrehajtani, míg a konsul 'publikatur'-ját alá nem írta. Hasonlóan az oláh s moldvai vajvoda mellett létező nagy diván, mely a kormányzat kezelésére volt hivatva, szinte nem intézkedhetett bármily ügyben az orosz konsul megerősítése nélkül.

Ez szerint az aldunai fejedelemségekben az egész állam-kormányzat véglegesen az orosz konsulok kezében volt öszpontosítva. Azok intéztek el lényegileg tetzsésük szerint minden közügyet; az ország dolgai, az állam kérdései mind akaratjuk kifolyásai lőnek, mert tudtok s akaratjuk nélkül el nem intéztethettek. A hospodárok csak végrehajtó tisztjeik, valódilag szolgáik voltak. Hatalmuk csak abban állt, hogy a hivatalokat, tisztségeket szabadon árulgathatták, hogy a népet zsarolhatták, és a bojárok s hivatalnokok csalásait, visszaéléseit elnézhették.

Tehát az oláh népeknek fejedelem választása, országuk önállása, független, elkülönzött közigazgatása s igazságszolgáltatása mit sem használhatott. Mindez nem gátolható, hogy az orosz hatalom ne képezzen ott valódi hatalmat, hogy az ne gyakorolja ott a túlnyomó uralmat.

Ilyen a nemzetek önállása, nemzeti kormányzata az orosz védnökség alatt!

Még bővebben fölvilágosítják ezt a fent érintett r e g l e m e n t - n e k többi szabályai.

Igy nevezetesen a katonai erő s honvédelmi rendszer szabályzata. Ez egészen akkép alakítatott, hogy mindenben a muszka politika elősegéllésére szolgáljon.

Már a katonaság kiállítása és szervezése is így történt. Annak végrehajtása orosz tisztekre és melléjük adott orosz tanítókra lön bizatva. Innen annak teljesen orosz szelleme s iránya. A katonai gyakorlatok, egyenruházás, felszerelés, szinek mind az orosz katonaságtól kölcsönöztettek. És a hadsereg segély személyzete s a hadapródok mind Oroszországba küldettek, hogy ott nyerjék kiképzésüket. — Különben a honvédi rendszer iránya az lön, hogy a hadsereg egy foglaló sereg támogatására képesítessék; a honvédelmi, önálló működhetési képesség pedig elfojtassék; miért a honvédsereg, mely 60—70 ezerre emeltethetett, egészen megszüntetett. — A tisztikar szervezete pedig akkép történt, hogy a belföldiek csak őrnagyi állomásig léptethessenek előre; és hogy a tiszti magasb fokozatok csak a pétervári udvar tudtával s erősítésével tölthetnek be.

Ily szellemben rendezteté a pétervári kormány a katonai utak hálózatát is. Ez akkép alakítatott, hogy az orosz benyomulás s katonai erő kifejtés akadályozva ne legyen, sőt inkább elősegéltessék. Nevezetes e szempontból az, hogy az orosz támadó erőnek Schumlán át Drinápolyig nyílt tér nyíttatott, mi által annak felnyíttatott azon nevezetes Silistria-drinápolyi h a r c z v o n a l, mely egyenesen Konstantinápoly elfoglalására vezet.

A nemzeti életnek s kormányzatnak többi tényezői is hason szellemben — t. i. — egészen orosz irányban alakítattak.

A sajtóügy p. o. teljesen a pétervári kormány felügyelete s vaskeze alá rendeltetett. Az orosz

felügyelet befolyása nélkül semmi szellemi mű sem jelenhet meg. Az egész irodalmi tér orosz ellenörködés alá szorítatott. Ennek folytán az orosz Censura minden művet, lapot rögtön elkoboztat, ha tartalma az orosz politikával s érdekeivel bármily csekély ellentétben állana.

Igy szerveztetett a tanítási ügy. Ez is az orosz felügyelet alá rendeltetett. Szorosan kell e bizonyos tankönyvekhez ragaszkodni, melyek Pétervárott jelöl-
tetnek ki. Szigorú fegyelem vitetett be, melynek vég-
szálai orosz kezekben huzódtak össze. A tanítók orosz befolyás mellett neveztetek ki, miért rendesen mind orosz creatúrák és zsoldosok. A népiskolákban a tanítás a popák kezeikben központosul, kik mind az orosz császár szolgálaiul tekinthetők.

Különösen kiemelendő azonban a nemzetgazdasági állapot. Az orosz hatalom e tekintetben nagyságának és felemelkedésének eszközeit keresi az aldunai tartományokban; és pedig keresi akkép, hogy ez érdekből az oláh nemzeti érdekeket nemcsak háttérbe igyekezett mindig szorítani, hanem azok elnyomására is mindent elkövetett.

Az oroszoknak kétségtelenül fontos érdekei vannak mind a kereskedelem, mind az iparügy terén Moldva-Oláhországban. A pétervári porcellán, moszkai selyem és pamut, kasani schawlok, és más vas, posztó, bőr stb. készítmények oly orosz czikkek, melyekkel más nemzetek helyett az orosz maga szeretné az aldunai fejedelemségeket ellátni. — Ezenkívül az oláh föld még igen dús, mely dús kizsákmányolásra adhat alkalmat. Gazdag sóaknái majdnem egészen érintetlenek, Erdei oly fákban bővelkednek, melyeket az orosz föld nem ismervén, az orosz ipar messze délről kénytelen hozatni. Kőszene temérdek, miben az orosz szinte nagy hiányt szenved. Sok és jó bort is nyújt, mit az orosz Krimben, Ukrániában, és Donnál ki nem fizethető költséggel termesztet. Rézben és ezüstben is bővelkedik. Hogy mind e vagyon forrásoknak mily fontosságot tulajdonít az

orosz mutatja az is, hogy a török had végeztével két év alatt mindezen gazdasági források kikötötték, leirattak s rajzoltattak Pétervár számára.

Innen azon orosz törekvés, hogy az aldunai tartományok befolyása s rendelkezése alá jöjjenek, mi által ugyanis azon erők kizsákmányolása lehetővé tétethetik.

A kereskedelem terén fontos érintkezési pontok jönnek elő. Az orosz a Krim és Dnieper kikötőbe főképp Odessa és Taganrogba épen oly czikkeket küld, u. m. rozst, gabonát, marhát, faggyút, bőrt, caviárt, halakat, gyapjút, mézet, viaszot, kukoriczát, mint az aldunai részek a gőzhajókon a fekete tengerre. Innen azon orosz kikötőknek Galacz, Braila, Isakcsa, Matsin, Kustendzse, Mangalia, Varna élénk versenytársaik. Ugyanegy keresetforrás, piacz vadászat, s ugyanazon vevők mindkettejöknel.

E körülményekben mit tesz az orosz politika a védenceiül szolgáló oláh népségeknél?

Mindent elkövet, mindent kiaknász, hogy ott a kereskedést egyedárújává tegye, hogy minden főbb nyereségyforrást magának kössön le, hogy kizárjon minden versenytársakat, kik az oláh népeknek nagyobb hasznot hozhatnának.

Azért követ el mindent, hogy Odessát felemelje, s ez okból Galaczt és Braillát elnyomja, mint hason önzési versenytől Pisát elnyomta Génua.

Várnát, mely szinte egy orosz ellenes kikötő s forgalmi piacz volt, már tönkre tette a keleteni túlnyomó befolyása által, úgy hogy lakossága 40 ezerről 20 ezerre szállt le, erőssége elpusztított; gazdagabb lakosai kisarczoltattak, kivándorlásra kényszerítettek. Ily sorsot igyekezett régóta Galacz s Brailának is szerezni.

Ez okból követ el régóta mindent a Duna torkolattai forgalom elnyomására, miután Galacz s Braila annak gyúpontjaiul tekintendők. Ezért hagyja a Duna torkolatot befövényezni akkép, hogy a forgalomra képtele-

nitessék. Azért nem tisztítatja ki a tengerre vezető csatornákat, mint kötelezettsége igénylené.

Azonkívül is, míg mindent elkövetett a kereskedésnek magához huzására, mindent megtett az idegen forgalom gátlására is, mi az alduvai vidéknek véghetlen hátrányul szolgál.

Azért eszközlé ki azt, hogy a Duna jobb oldala 1 mérföldnyire a törököktől lakatlan maradjon, hogy t. i. a forgalomban kizárólagos résztvevő lehessen. — A drinápolyi kötvényben, mely a fekete tengeren szabad hajózást engedett, azt eszközlé ki saját részére, hogy hajói útlevél nélkül is mindig s minden esetben közlekedhessenek. Az unkiar-Iskelessi kötvény pedig a fekete tengert 8 évre egészen orosz tengerré tette. — Ide tartozik az is, hogy quarantain állíthatására jogot eszközölt ki magának; míg 1829 után egészségi taksa czim alatt vámot szed a hajóktól; mik mind arra szolgálnak, hogy az idegenek kereskedelme nehezítség; különösen pedig arra is, hogy a partokon erődítvények állítására ürügye legyen.

Az, hogy az előadott viszonyok és szabályoknak nagyrésze elérvénytelenült, s az, hogy Moldva-Oláhország jelenleg — egyesülésük, közös Fejedelmük s más a portától kinyert kedvezmények következtében — sokkal kedvezőbb államjogi helyzetben van, mint volt 1840 előtt, épen nem szünteti meg a fent előadott tények tanúságát, melyet mi nemzeti jövőnkre nézve azokból kivonhatunk, s állításunk melletti bizonyító erejét.

Mert bármilyen is jelen közjogi helyzete, az mégis kétségtelenül áll, mikép az orosz minden befolyását s hatalmát, melylyel az alduvai fejedelemségekben birt, kizárólag arra használta fel, hogy azokat saját érdekeinek alárendelje, s azokból céljai eszközét alakítsa. Áll az, hogy mellözve ezen országok nemzeti érdekeit, mindent akkép intézett, hogy saját hasznait s terjeszkedését eszközölje. Áll az, hogy minden közbenjárásának, melyet az alduvai keresztények mellett tön, végleg

az orosz érdekek előmozdítása lön következése. Két tényt az előadott történelmi adatok kétségtelenül igazolnak; először azt, miszerint az orosz kormány hatalmát s befolyását az aldunai fejedelemségekben csakugyan felhasználta arra, hogy ott maga részére foglaltsokat tegyen, melyek igen nevezetes és fontos területet képeznek; másodsor azon tényt is, mikép intézkedéseit akkép irányozá, hogy saját nemzetgazdaszati érdekeit, nevezetesen kereskedelmét emelje magasbra, mindig a fejedelemségek rovására, egyenes kárukra.

Tehát áll az is, hogy az aldunai oláhok is az orosz befolyása alatt és protectiója által csak az orosz érdekeket mozdították előre; csak azok eszközei valának.

Sőt az új vívmányok magok is — nézetünk szerint — csak a fentebbiek tanúságául szolgálhatnak. Mert az orosz bizonyosan csak azért segéllé elő az aldunai országok jelen önállását, hogy kedvezőbb tért nyerhessen céljai s érdekei előmozdítására ott, hol a túlnyomó befolyás úgy is övé. Azt hiszik bizonyosan az orosz államférfiak, hogy minél lazább lesz az oláh állam s a porta közti viszony, annál szorosb leend az oláh s orosz közötti kapcsolat; hogy minél csekélyebb fokra szálland ott a török hatalma, annál nagyobb leend az orosz befolyása. És ez nem is fog elmaradni.

A fő és legközelebbi cél, mire jelenleg az orosz állampolitika törekszik, mindenekfelett az, hogy a török állam minél inkább gyöngitessék, s ha lehet — Európában — mielőbb megsemmisítessék. Csak ezután következnek a többi tervek s törekvések, melyeket az keleten kivívni óhajt.

És arra egyik leghatalmasb eszköz a jelen időben, egyes népiségeknek s területeknek minél nagyobb önállással a portától való elszakasztása. Ily eszköz céljaira tehát az Oláh-Moldva tartományoknak is jelen már majdnem önálló közjogi helyzetbe való emelése.

Azt, hogy e tartományokban — miután függetlenségre emelkedhetnek — az orosz kormány hagyomá-

nyos terveit s vágyait mikép valósíthatandja, az idő meg fogja mutatni. Azon elemek után azonban, melyeket ott az orosz politika közel 100 év alatt befolyásának megalapítására s elterjesztésére rendkívüli buzgalommal összegyűjtött, nem lehet kételkedniük, mikép e befolyás később is megleendő, mikép tehát az orosz politikának e terület azután is kedvező alkalmul szolgáló önhasznu tervei létesítésére.

De hogy minél több tényt hozhassunk fel fentebbi — az orosz önző politikára vonatkozó állításunk mellett, hogy tehát minél kétségtelenebbé tegyük, miszerint az orosz kormány minden államot és nemzetet, mely közjogi kapcsolatába kerül, nem tekintve nemzetiségi sajátosságait, nem alkotmányos jogait, vagy szabadságát mindig s mindenütt csak eszközül szokott használni arra, hogy általa önhasznát, és önző terveit valósíthassa — még egy példát hozunk fel — északról.

Érdekünkben fekszik ismerni s tudni, mi legyen az, mit az oroszról várhatni; és arra mi sem vezethet el könnyebben, mint ismerete annak, hogy a már egyszer orosz uralom alá került népiségek mily sorsra jutottak, mily bánásmódban, s állami kedvezményekben részesítettek.

Ha áll az, min a fentebbiek után senkisem kétkedhet, miszerint vannak hazánkban, kik az orosz protectiótól s állami kapcsolattól sem rettennek vissza, csakhogy a jelen közjogi kapcsolatot felbonthassák; akkor nagyon szükséges minél több példákban látnunk azon politikát, melyet az orosz hatalom a társ- vagy alárendelt nemzetek irányában szokott követni.

Ily például szolgálhatnak még nevezetesen azon szerencsétlen népiségek is, melyek a keleti tenger vidékének lakóit képezik.

Ezek az orosz alá került kelet-tengeri országok: Lifland, Estland stb.

Lássuk mit nyertek ezek az orosz hatalom szövetségétől; lássuk, e kapcsolatban mily sors érte szabadságukat, nemzetiségüket, nép-jogaikat.

Ez is szomorú tanúság!

Még a kelet-tengeri országok sem maradhattak ki az orosz hatalomnak azon úgy szólván századoktól üzött, és pedig mindig a legváltozhatlanabb szilárdsággal, és rendíthetetlen következetességgel gyakorlott befolyása s működésének hatályai alól, melyek mindenütt az elorosztásra, a szláv elem terjesztésére fordítottak.

És ebben semmiféle szerződések által sem hagyta magát gátoltatni; saját önkényes lekötelezései sem voltak képesek e politika követésétől visszatartani.

Lifland p. o. és Estland a lefolyt század elején Oroszországhoz csatoltatván, ez csak nemzeti jogaik és intézeteik biztosítása mellett történt. Az 1710-ben kötött rigai capitulációban és az 1723-ki nystädti békekötésben ugyanis az összekapcsolásnak feltételéül világosan az köttetett ki, hogy ezen országoknak német állam-intézményeik, és a népségnek protestans vallása fentartassék és sértetlenül hagyattassék.

Kurland számára egyezkedésileg, szerződés útján ily feltételek nem köttettek ki, mert az aristicratia árulása folytán 1795-ben feltétlenül megadta magát Oroszországnak. Az összekapcsolás tehát arra nézve minden szerződésszerű jogbiztosítás nélkül létesítettett. Azonban minden biztosíték még sem maradt el, csak az maradt el, mely a feleknek viszonos, mindkét részről egyességből folyik ki. Hiányzott a kétoldalú szerződés; de nem hiányzott az egyoldalú is. Az orosz czárnó ugyanis, t. i. II. Katalin ünnepélyesen, habár önkényszerűleg is, arra kötelezte le mind magát, mind utódait is, hogy ezen országban a német — ősnemzeti — intézmények szinte hűn és tisztán fen fognak tartatni.

Azon nagy nyeresemény, mely e tartományoknak főkép a nystädti békekötés folytán történt megszerzésében rejlett, azon nagyfontosságú, mondhatni világ-

érdekű hasznok, melyekhez általok az orosz állam jutott, könnyen érthetővé teszik azt, hogy az akkori orosz fejedelem ily fontos nyeremények mellett önmaga részéről is mindent kész volt ígérni s ajánlani.

A n y s t ä d t i békekötvény képezi az orosz állam nagyságának s hatalma világszerű felemelkedésének egyik legfőbb alapját.

Midőn ugyanis e béke folytán az észak-keleti tengernek legfontosb tartományaihoz jutott, t. i. Liefland, Estland, Ingermanland, Karel tartományoknak, Oesel, Dagon, Moen szigeteknek, Wiburglehn egy részének, sőt mindazon szigeteknek is birtokába, melyek Wiburgtól a kurlandi határig nyúlnak el; akkor Oroszország oly fontos tengerpartokhoz jutott, melyek részint mint északi állásának védbástyái, részint mint a világkereskedésre térő nyitó utak reá nézve megbecsülhetlen értékkel bírtanak. Ezek alapították meg Russiának azon hatalmas állását, melylyel jelenben északon bír, s mely az összes északi államokat függésbe, ha — nem alárendeltségbe hozta hatalmától; majdnem tökéletes kizártával a nyugoti hatalmak bármily befolyásának és beavatkozhatásának.

Mi lehetett volna becsületes és emberies állampolitika mellett természetesebb annál, hogy Oroszország e tartományok birtoka által oly fontos világ nyomatékú álláshoz és előnyökhöz jutván, ezeknek elismerésül s némi méltánylásául önmaga részéről is mindent tegyen, mi azon országok jogai és érdekeinek biztosítására, tehát az azok közt fő helyen álló ősi nemzeti intézeteik és szokásaik fentartására szükséges lenedett. Ez az igazságos méltánylás politikája lett volna. De e politika lett volna az egyedül józan és okszerű is. Mert csak ez által számíthatott volna az orosz államrendszer is arra, hogy e népségek rokonszenvét magának megnyerje, hogy maga és ezen népség között az erőhatalomnál mindig biztosabb alapú rokonulás s öszhangzás kapcsolatát állíthassa elő, hogy az egymásközi viszonyt nem a tartósság nélküli durva vaderőre,

hanem a rokonszenvre alapítsa; tehát szóval, hogy e vidéken állását biztossá, rendíthetlenné emelje.

E tekintetek azonban mind erő- s figyelem nélkül maradtak az orosz állampolitika előtt; miután magok — ünnepélyes szerződéseik sem bírhattak annyi erővel és szentséggel, hogy azokat megtartsák, s azokat fentartva, a meghódított népségek jogait és nemzeti intézvényeiket tiszteletben tartásák.

Igen is, az akkori orosz állam- s kormányférfiak mindezekre semmi tekintettel sem valának, s nem tarták meg ünnepélyes szerződvényeiket s nyilvános kötelezettségüket sem.

Nem valának, világos szerződéseik ellenére, tekintettel sem a nemzetiségre s a nyelv igényeire, nem még a vallás s egyház jogaira sem. Mindenre kiterjesztették megsemmisítő, azaz elorosztító működésüket.

A nemzeti nyelv elnyomására legelőször is a tanítási és iskolai rendszer használtatott fel. Ennek egyik szabályául tűzetett ki, hogy oly növendékek, kik oroszul nem tudnak, a gymnásiumokba fel nem vétethetnek. Nevezetesen a dorpáti egyetemnél, mely a német tudományok terjesztésére alapítatott, egy tanuló sem kebeleztetetik be, ki az orosz nyelvet nem bírja. Ezzel szoros összeköttetésben van az, mikép e tartományokban az egyetemi tanárokat, minden tekintet nélkül a tanári osztály választására, függetlenül s korlátlanul az orosz vallásiügy ministerium nevezi ki. Innen van, mikép tanároknak mindig orosz egyének neveztetnek ki; míg azok, kik ott németek, mindenféle üldözéseknek vannak kitéve, míg minden alkalom felhasználtatik, hogy eltávolíttathassanak.

Az ősi nemzetiség megsemmisítésére szolgál a közigazgatási rendszer iránya is. Az érintett kelettengeri tartományok előzőltettek orosz hivatalnokokkal, a németek eltávolításával, és a német nyelvnek hivatalos kiszorításával. Még a nemzeti törvények sem hagyattak meg. Az orosz törvénykönyv, az ismeretes Swod vitetik be lassanként a kelettengeri országokba,

mely semmi összhangzásban sincsen azoknak nemzeti szokásaikkal s jellemükkel.

A mi a vallást s egyházat illeti, itt még nyomasztóbbak, még kegyetlenebbek az orosz politikának hatályai. Minden elkövették, hogy a protestans vallás helyébe az orosz-görög hit csempésztessek, hogy a protestans egyházak görögökké alakíttassanak; szóval, hogy a kelettengeri tartományoknak lakói, kik idáig protestansok valának, görög hitre áttéríttessenek.

Ez okból a görög valláskönyvek mindenfelé terjesztetnek. Egy katekismus terjesztetik 200 ezer példányban, mely csak a közönséges keresztyény elveket emelvén ki, a görög hittéli különbségeket elfedi, úgy hogy a lakosok azon elvek elfogadása által nem tudják s nem hiszik, hogy a görög egyházhoz csatlakoztak. És midőn azt hiszik, hogy vallásos elveiket el nem hagyták, másrészt látják azon fontos előnyöket, melyekben ez úton a kormány által részesíttetnek; és azért nem kétkednek s nem vonakodnak a választásnál. A görög papok telepíttetnek le mindenfelé, oly helyeken is, hol szükségük legkevésbé sem fordul elő, hol görög egyházbeliek vagy épen nem is léteznek, vagy legföljebb csak egy pár mutatkozik. A görög egyházak építése és felállítása mindenképen előmozdíttatik, míg a protestans templomok kiigazítása s helyreállítása legyőzhetlen akadályokra talál. Különösen azonban az említendő meg, hogy a végyes házasságból született gyermekek minden különbség nélkül mind a görög vallás követésére kényszeríttetnek.

Az orosz kormány tehát vég céljának előmozdításánál még attól sem iszonyodik, hogy a kebel legmélyebb szentélyébe nyúljon erőszakos kezeivel, hogy a legszentebb érzelmeknek sem engedjen szabad kifejlődési tért. Nem retten vissza ily eszközöktől sem, csak hogy az eloroszosítást terjeszthesse és szilárdíthassa. Mert a görög hit követésével, a görög egyházbai lépéssel Oroszországban elmaradhatlan és változhatlan kapcsolatban áll az orosz nyelv és szokásoknak felvétele is.

Innen van azután, hogy Liflandban, Kurlandban s a többi kelettengeri részeken mai nap a protestantismussal az ősi német nemzetiség is már jóformán eltűnt. A nyelv s ősi szokások a népnél már elveszték régi szentélyüket. A nép már legnagyobb részt oroszszá van átalakítva.

Ilyen az orosz politika eljárása.

A kelettengeri vidéken, mely vas karjai alatt görnyedez, másfél század igája alatt, a német nemzetiséget majd végkép megsemmisítette.

A kelettengeri tartományok mellett említhetjük meg mindjárt Finnlandot is.

Ezen ország jelene is nyilvános tanúságául szolgál azon politika irányának, melyet az orosz hatalom az alája került országokban a nemzetiségek irányában szokott követni.

Finnland saját alkotmánnyal bir, melyre Sándor czár 1815-ben meg is esküdött. Ezen alkotmánynak egyik alapszabálya rendelé, hogy orosz hitűek Finnlandban közállam-hivatalokat nem viselhetnek. Ez azonban a gyakorlatban már minden érvényét elvesztette, mert most ott majd minden főbb hivatalok oroszok által vannak betöltve.

Ez ország, midőn az orosz alá került, számos szabadalmakkal s kiváltságokkal birt. Ezek most az oroszosítás folytán jóformán mind megszüntetvék.

Ezen irány folytán az oroszok száma mindinkább terjedez, a protestantismus csökken, s az ősi nemzetiség már nagyon is megfogyott.

~~~~~

Itt vannak most előttünk az orosz politikának, melyet az alája került nemzetek irányában követ, legvilágosb példái.

Úgyszólván, megemlítettünk majd minden népséget, mely idegen fajt képezvén, az orosz uralom alatt kénytelenítettik élni és szenvedni.

Láthatjuk azokból, mikép az orosz uralom vas vesszeje alatt, egy alája került nemzetnek sincs biztonsága legszentebb jogai megőrizhetése és élvezhetése iránt.

Kézzelfogható adatok tanúsítják, mikép az orosz biralom kapcsaiban egy nép nemzetisége sincs biztosítva. Mindenike folyvást azon törekvésnek és veszélynek van kitéve, hogy eloroszosíttassék, s így nemzeti-ségét vesztvé, az orosz elembe felolvasztassék.

Arról, hogy az orosz hatalom, a bár szerződésileg szentesített alkotmányokat, nemzeti szabadságot és politikai jogokat csak távolról is megtartsa s tisztelje, még szó sem lehet.

Ez azon sors, melyre azok jutottak, kik az orosz uralom alá kerültek.

És ha ezt oly világos, kétségbe nem vonható történelmi adatok bizonyítják, nem természetes következtetés-e, hogy ugyanazon sors várna reánk is, ha bármikép az orosz állam alá kerülnénk?

Mi jogosíthatna azon ábrándos eszmére, hogy az orosz hatalom épen miérettünk, épen irányunkban mondjon le több százados politikájáról, önző terveiről, s hatalma terjesztéséről.

Gondolhatni-e józanul, hogy azt, mit hatalma s nagysága emelésére szükségesnek tart, s mit az elősoroltak szerint eddig még minden népiség irányában létesített is, azontúl, minket illetőleg megváltoztassa, és ne érvényesítse?

Természetes tehát, hogy mint a többi nemzetek, melyek az orosz államszövetség alá kárhoztattak, úgy mi is, ugyanazon politika eszközeivé s hason bánásmód tárgyaivá válnánk, mihelyest az orosz kezei közé kerülnénk.

Tehát nemzetiségünk megtámadtatnék s az eloroszosítás veszélyének kitétetnék — mint minden népiségé, mely az orosz államban létezik.

A legfőbb kincsünk, melynek kell, hogy minden magyar előtt legszentebb legyen, épen azon kincsünk,

mely iránt legfélétekenyebbek vagyunk, melyet minden viharok és sors csapások között legjobban igyekeztünk megőrizni, épen az lenne az orosz uralom alatt veszélynek kitéve.

De megtámadtatnék a vallás és egyházi szabadságunk is, miután ez egy fő eszköz volt mindig az orosz politikában, nagyságának s hatalmának emelésére. — Nem említve az önálló alkotmányt s politikai jogokat, melyek mindeddig az orosz államban még sehol sem méltányoltattak s tiszteltettek, bármikép szentesítettek is.

Ezen állapot tehát az, mihez természetesen irányunkban is a nemzetgazdasági érdekek önző felhasználása és kizsákmányolása is járulna, mi reánk az orosz alatt várhatna.

Lehet-e tehát komolyan, józan higgadtsággal csak gondolni is arra, hogy bármikép az orosz alá jussunk?

Az bizonyosan, ki hazáját jobban szereti, mint szenvedélyeit, azt sohasem fogja vágyai vagy törekvései tárgyává tehetni.

Azt hiszem, világosan szoltam, érthetően előadtam mindazt, mi mondanivalóm volt, kitűzött tárgyam felvilágosítására, feltett kérdéseim megfejtésére.

Talán sikerült kimutatnom, hogy akkor, ha Magyarország az elválást s függetlenséget külsegély által akarná elérni, csak két út lehetne előtte nyitva; t. i. vagy a franczia segély, vagy az orosz közbenjövétel.

Az elsőről azonban hiszszük, mikép világosan kimutattuk azt, hogy az a Duna-Kárpát vidékén szilárd alapokkal nem bírhat, tehát magát fen nem tarthatná, s így Magyarország önállásának biztosítékául sem szolgálhatna.

Innen következettünk s igazoltuk, hogy egyedül az orosz segélyére lehet a szakadás vagy

a forradalmi pártnak számítani. Erre nézve azonban ismét tényekkel, kétségbevonhatlan történelmi adatokkal bizonyítottuk be azt, hogy az orosz segélye csak a magyar nemzetiség sirjával, tökéletes megsemmisítésével végződhethetnék.

Még van egy eszme, melyhez, mint a vízbe fuldoklók, mint végmenedékű szalmaszálhoz kapkodnak némely patrioták. És ez a magyar függetlenségnek önmaga a magyar nemzet általi fenttarthatása.

Ezt azonban jelenleg nem választom fejtegetéseim tárgyául. Egyrészt, mert feltűnő alaptalansága és lehetlensége miatt komoly vitatkozás s fejtegetésnek tárgyául alig szolgálhat. De másrészt azért is, mert arra jelenleg a legvérmesebb remények sem alapítottak; azt kiindulási pontul a legszélsőbb democrata párt sem választá.

Ez tehát alapul nem szolgálhat.

Miután ezek szerint a francia védnökség biztos, állandó jövőt nem nyújthat; az orosz segély s véduralom pedig valódi hazafiak által kívánatos nem lehet, az idegen nemzetiségek irányában mindenütt gyakorlott, felolvasztási s elnemzetlenítési irányja miatt; — ezek után természetesen kérdésül az merül fel :

hogy hát hol és miben keressük jövőnk politikájának alapjait, fenmaradhatásunk és boldogulásunknak biztosítékait — — azon reménypartot, mely felé legszentebb vágyainkkal vitorlázhassunk; — azon horgonyt, melyhez leghőbb, legforróbb kívánatainkkal párosult érdekeink árboczát lánczolhassuk, biztosan köthessük?

Én igen számos értelmes, de egyszersmind hű és becsületes hazafi véleményét is vélem kimondhatni akkor, midőn azt állítom, hogy e reménypart — e menekülési horgony egyes egyedül a német elemmel való kapcsolatban és szövetségben rejlik.

Nem félünk ezt kimondani, bármily vakmerő bal-

ítéletek álljanak is ellenében; bármily elfogultság, sőt vakság állja is útját.

Mi egyedül ebben látjuk hazánk jövőjének alapjait, nemzetiségünk fentarthatásának biztosítékait; s azért nemcsak nem vonakodhatunk azt nyíltan kimondani, sőt kötelességünknek, hazafiui legfőbb érdekeink iránti kötelességeink legszentebbikének tartjuk, hogy azt világosan kimondjuk, nemcsak, hanem hirdessük, terjeszszük és népszerűsítsük is.

Hogy mily rendkívül fontos érdekek kívánják ezen német-magyar elem összetartását; hogy mily életkérés reánk nézve a német szövetkezésbeni maradhatás; oly fejtegetést igényelne; sőt szükségelne, mely kiáradozva a történelmi bűvárlatok s vizsgálódások tág mezejére is, igen sok tért foglalna el, s nagyobb helyet, mint a mennyit jelen röpirat határai megengedhetnének.

Azért e tárgy tökéletes, minden oldalról felvilágosítását, az ahhoz csatolt állítások bebizonyítását más alkalomra, egy külön mű tüzetes s kizárólagos hivatására hagyván fel, ez alkalommal elegendők legyenek futólagos átnézetül a következő megjegyzések, melyek azonban kapcsolatban a fentebbi tényekkel és adatokkal elégségesek is lehetnek a német elemmel kapcsolat fentartásának szükségességét igazolni — minden elfogulatlan, szenvedélyektől meg nem vakított ember előtt.

Azon műveltségi állapot, melyben hazánk létezik, csak azóta keletkezett, hogy a német elemmel szoros kapcsolatban s közelebbi érintkezésben állunk. Műveltségi kifejlődésünket legnagyobbbrészt a német elem befolyásának köszönhetjük, mely német elem egyik csatornájaul, s forrásául szolgált századok óta a béke s reform tényeinek.

Nyelvünk kifejlődése, irodalmunk létrejötte s tökéletesülése főleg a német cultura hatásának tulajdonítható. A műipar, mesterségek, művészet a németek által jött hozzánk. A tudományok legfőbb csatornájaul

hazánkban mindig a német nyelv s német tudomány szolgált.

Ez is az oka, miért mindazon társalmi és közjogi intézeteink, melyek polgárisodás jeleit hordják magukon, mind a német elem hazájából származtak és szivárogták át körünkbe.

Törvényeink legnagyobbbrészt német jog eredetre mutatnak. Önálló törvényhozásunknak — 1848-ig — minden újabb codificationalis működésekben mintául, szabályul a német codificatiók szolgáltanak. Egész jogrendszerünk német jellemű, lényegesen német kifejlődésű.

Bírósági rendszerünk úgy mint az utolsó időkben létezett, épen mint akkor is, midőn még közjegyzőink, vándorló országbiráink, scultéteseink, pedanusaink stb. voltak — mindig a német szervezet kifolyása s utánzása volt.

Alkotmányos életünk nem kevesebbet köszönhet a német elemeknek. Országgyűléseink egészen ily minta után keletkeztek és alakultak.

Municipalis rendszerünk nem ázsiai ültetvény, hanem európai mű volt, mely a szomszéd német népiségektől kölcsönöztetett.

Büntető jogunk, mint egész hűbéri rendszerünk is főbb pontjaiban német eredetet árulnak el.

És ezen rokonság kiterjed a magán élet minden-napi szokásaira és erkölceire is. A házasság, egybe-keles, eljegyzés, születés, nők iránti viselet, háztartás, vagyonfelosztás, öröködés stb. stb. mind oly jellemeket, irányt és tényeket tüntetnek fel, melyek szorosán rokonok a németekével.

Ugyanitt találjuk fel nemzeti vagyonosodásunk s gazdaszatunknak forrásait is.

A kereskedés és müipar a városok által alapított meg hazánkban, melyek a német polgárok telepeiül szolgáltak, és szolgálnak jelenben is.

A vámok, vásárok, cserét létesítő pénzek, mértékek; valamint legújabbban a kereskedelmi törvények,

régebben pedig az ipar emelkedésére korokban nem csekély hatályú czéh-intézetek is — mind német eredetűek.

Tehát a polgárisodásnak, európai műveltségnek, tudományos kifejlődésnek legfőbb forrásai és csatornái közösek velünk és a német elem között. A baráti összerokonulásnak és összesimulásnak legszebb, legbiztosabb kapcsolata.

Vannak azonban a rokonulásnak s kötelékeknek más tényezői is.

A jelenleg a habsburgi ház által képviselt német elemmel edgyütt, közösen osztottuk azon véres tusákat, s ezeknek győzelmeit épen úgy mint veszteségeit is, melyeket a keletről berontó, s a civilisatiót elpusztítással fenyegető Osmanok ellen őseink vívtanak.

Közösek voltak más későbbi veszélyeink is, melyek más ellentől származtanak.

Mig békében közösek lettek ismét a kapcsolatok, melyek az összeházasodás s ennek különböző viszonyai által keletkeztek köztünk, és német szomszédaink között. Az örököségi jog nagy befolyásu volt ezen összeolvadás s összesimulás előállítására.

Lehet-e több szempontot keresni két nemzet közti rokonulat s edgyüttmaradás igazolására? Lehet-e több emléket s hagyományt találni, melyek az edgyüttlét szoros kapcsaira utalnak a múlt történelmeiben, hogy a jelenben a szét nem válásra intsenek, s az összetartás szükségét igazolják?

De vannak még más szempontok is.

Egy ilyen az nevezetesen, mikép a Duna-Tisza közt különböző szláv elemektől körülvéve, egyedül csak a német elemre számíthatunk, hogy az elnyomatás ellen segílyt nyerhessünk. Csak így lehetünk a felolvasztás ellen biztosítva.

Azonfelül, hogy a köz- s magánéletnek ezernyi kapcsolai, a társalmi viszonyoknak számtalan kötelékei esatolnak a német elem társaságához; azonfelül, hogy művelődésünk, kifejlődésünk, vagyoni emelkedésünk

tekintetéből a német elemnek igen sokat köszönhetünk; még az is nyilvánul, hogy nemzetiségünk biztosítéka is leginkább csak a német elemnél található fel. Mig jövőben is mind a szellemi, mind az anyagi kifejlődésnek s polgárisodásnak s tudományos művelődésnek eszközeit, csatornáit, legfőképp csak a német elemnél kereshetjük, sok elkerülhetlen s eltávolíthatlan körülmény folytán, különösen a miatt is, mert a német elem a legkedvezőbb közelségben van hozzánk, mert azzal leggyakoribb érintkezésben vagyunk, országunk fekvése s elhelyezése következtében, de azért is, mert a német nyelv és e nyelven irt munkáknak, lapoknak használatát legjobban megszoktuk a többi európai nyelvek közül, és csakugyan leginkább is csak ezen nyelvet birjuk úgy, hogy azt általánosan működésünkre, szellemi kifejlődhetésünkre fordíthassuk.

Azonban a fentebbi érdekekről, melyek meggyőződésünk szerint, itt közép Európa területén, köztünk magyarok s a német elem között legközelebbek s legtermészetesebbek, még némelyeket bővebben kell elmondanunk.

Mi akkor, midőn valamely nemzetnek bármily körülmények folytán egy más népelemmel való frigyesülésre kell gondolnia, s magát elhatároznia, egyedül csak azon nemzeti politikát fogjuk józannak, üdvhozónak tekinteni, mely érdek közösségen alapszik. Ez az egyedül, mi a frigy képesait szilárdabbá varázsolhatja, s egyszersmind, mi mindkét félnek is önfenttartása és nemzeti szabadsága tekintetéből legtöbb biztosítékot nyújthat.

Ezen érdek közösséget pedig mi legnagyobb mértékben a német elemnél találhatjuk fel. Mig arról távolról sem lehet szó is az orosznál, kinek uralmát a Duna-Tisza síkjain vonná maga után okvetlenül minden felforgatási mozgalom,

jöjjön bár az a francia, olasz befolyás s beavatkozás, vagy más események következtében.

Ez utóbbi állítás a fentebb mondottak szerint is világos tényül tekinthető. Az orosz uralom s befolyás sehol sem kedvez az idegen nemzeti politikának s érdekeknek. Az mindenütt az idegen népiségek önállóságának megsemmisítésére, a nemzetiségek beolvasztására törekszik s működik. Az a nemzeti szabadságot, alkotmányos életet, s önállást — törvényhozásban és kormányzatban egy alattai országban sem tűri el. Tehát a mi érdekeink, melyek mindenekfelett nemzetiségünk, nemzeti lételünk, alkotmányos szabadságunk és függetlenségünk biztosításában központosulnak, nem közösek, hanem merően ellentétesek az orosz hatalom s nép érdekeivel, melyek azonfelül, mint láttuk, az önhatalmat öregbítő foglalásokban és a korlátlan uralom kiterjesztésében is nyilvánulnak századok óta minden irányban.

Ellenben a magyar elem legnagyobb érdek közösségre talál a németeknél.

És e közösség nem csupán s nem abban áll kiválóan, mert hazánk s a német népelem között a kereskedelmi üzletnek, a hitel viszonyainak ezernyi kapcsolata létezik, melyek a mindennapi élet legelső szükségleteivé alakultak; vagy mert a német gyárcezikkek s a magyar nyers terményeknek egymással ki cserélése jólétünk s vagyonosodásunk lényeges forrásául szolgál.

A közösség sokkal magasb tekintetben nyugszik, t. i. az önfentartás s nemzeti lét biztosítás érdekein.

E tekintetben a német elem s a magyar népiség ugyanazon veszélyekkel s azért ugyanazon szükségletekkel is bír.

A német népelemnek legveszélyesebb ellene az orosz-szláv elem.

Ez fenyegeti a németet folytonosan, mind politikai, mind nemzetgazdászati tekintetben túlszárnyalással, mely a szabadságát összeszorító túlsúlyra vezethet. Az igyekszik körében mindig nagyobb s nagyobb térfoglalásokat önrészére kivívni. Az törekszik a német elemet

minden részről körül övedzeni, hogy befolyása elől me-
nedéke ne lehessen.

A haladás e téren, mi a veszélyt mindinkább öreg-
bítheti, épen magas fokra emelkedett, miután az európai
politika rövid látása miatt, a szláv elem s orosz hatalom
Németország határain s közelében tetemesen nagyob-
bult, benyúlva egészen Németország szívébe, északon
ellenében hatalmas positiokat szerezvén magának, és
dél-keletről mindinkább nagyobb és erősebb colossá
növekedvén, mi csak a német érdekek veszélyezésére
szolgálhat.

A német elem szabadabb kifejlődésének legfőbb
akadálya eddig is különösen az orosz-szláv hatalom
befolyásában s ármányaiban volt feltalálható. Jövőben
azok lételére még súlyosabban nehezülhetnek.

És ugyan e veszély az, mely a magyar elemet is
a legkomolyabban fenyegeti és sújthatja.

Egyedül a szláv elem az, mely hazánk ethnogra-
phiai helyzeténél fogva, nemzetiségünket, s nemzeti
lételünket veszélyeztetheti. Ezen elem nagyravágyása,
önállás utáni törekvése, mindenikünk előtt ismeretes,
s az maga mellett más elem uralkodhatását meg nem
tűrheti. E nagyravágyás s nemzeti törekvés a szlávok
részéről hazánkban, mind nagy száma, mind a hon
területéni elhelyezése által tetemesen neveltetik, mig
istápját s kilátásait különösen az északi óriás nagy ha-
talmában s terjeszkedési terveiben találja fel.

Mi ezen hatalmas elem irányában, nemzeti léte-
lünkre s nemzetiségünk jövőjére nézve csak úgy lehe-
tünk biztosítottak, ha a német elemmel szövetkezünk,
illetőleg azzal szoros kapcsolatban maradunk.

A szláv nagyravágyó törekvések ellenünkben csak
úgy győzhetők le hazánkban, ha a német elem segéd-
kezetet nyújt. Történeti bizonyíték és tanúság, mikép
azon törekvések és fellépések elnémulnak mindannyi-
szor, valamikor csak a német hatalom befolyása elle-
nükbe áll.

Mi magunkban, kis számunk és helyzetünk foly-

tán, az egyesülendő szláv elemek felett erőt és győzelmet sohasem nyerhetnénk.

Ellenben mi magyarok viszont egy nagy fontosságú és szükségű elemet képezünk a német népiség részére, szinte az ő saját önfentartása és kifejlődése biztosítására. Mert mi közép Európában a legerősebb s legszilárdabb bástyául szolgálunk, hogy kelet-északról az orosz-szláv elem Európa szíve felé tovább és tovább ne terjedhessen, mi természetesen előbb utóbb a nagy német nemzet önállásának és szabadságának veszélyére vezethetne.

Mi vagyunk a szláv-áradat ellenében a német elem legfőbb bástyája. Ha e védbástya leomlik, az áradat aligha el nem söpren di a német terület önállását.

Reánk tehát — e veszély ellenében — a németiségnek, ha önérdekeit ismeri, roppant szüksége van. Mi viszont — mint mondtuk — az ő segélyét szükségeljük ugyanazon vész ellenében.

Ily szoros az érdekek közösség a magyar és német elem között.

A mi nemzeti lét biztosításunk — a szláv elem vései ellenében — nem engedi, hogy a német elem meli frigről lemondjunk. Viszont a legfőbb német nemzeti érdekek — ugyanazon veszély szempontjából — nem engedhetik, hogy nemzeti lételünk megsemmisíttessék, mi ugyanis a német nemzeti lét legfőbb védbástyáját megsemmisítené.

Azt hiszszük, természetesb alapokon és fontosb érdekeken nyugvó szövetségi kapcsolatot nem találhatunk, mint az, mely az érintett érdekek alapján a német és magyar elem között létezik és szükségeltetik.

Ez a mi közjogi állapotunknak legfőbb és legfontosb alapja — melynek megváltoztatása a fentebbiek szerint csak saját veszélyünkkel járhatna.

És ezen szükség érzete, azon szükségé, hogy mi védbástyát képezünk a szláv-orosz áradat ellenében, ezen érdekeltség a német elem részéről lételünk iránt, természetesen azt hozandja mindig magával, hogy a

német politika, bármily szoros kapcsolatban létezzünk is a német elemmel, nemzeti lételünket, melyre szükség van fentartsa, kifejlődését, erősbulését, mi csak saját biztosságát nevelheti, tehát szabadságunk s alkotmányosságunk kifejtését is ne gátolja, sőt elősegélje — feltéve, ha azon állampolitika józan elveket s irányt akar követni.

És míg a német frigy részéről épen az ő saját érdekében, ezen legfőbb nemzeti érdekeink megörizhetését várhatjuk; ellenkezőleg tudjuk, mikép épen ezen érdekeink, a nemzeti önállás, nemzetiség, politikai szabadság az orosz hatalom alatt okvetlenül megsemmisülési veszélynek néznének elébe, mint veszélybe jutottak azok minden népiségnél, mely eddig az orosz-szláv uralom alá került.

De nemcsak a közös veszély elleni érdek közöség az, mi az e tekintetben egyiránt, viszonosan érdeklett magyar és német elem közötti kapcsolatot a legtermészetesb s legszükségeseb közjogi s társalmi viszony színében állítja előnkbe.

Egy véghetetlen fontos ok s tekintet e mellett még az, mikép e szövetségben nemzetiségünket felolvasztási veszély nem foghatja soha is fenyegetni, mit az orosz-szali közelebbi viszonyról épen nem mondhatnánk.

Fent kifejtettük, mikép a német állam politikának, ha alapjai józanok, vagyis saját nemzet érdekeinek megfelelők, sohasem lehet törekvése, a szláv terjeszkedés ellenében hatalmas védgátul szolgáló magyar önálló nemzetiség megsemmisítése, a német elembei beolvasztása.

Ezenkívül azonban még azt is mondjuk, mikép e nemzetiségi felolvasztástól nem igen kellene félnünk, ha netán meg is kísértetnék.

E tekintetben a német és a szláv népelemek között rendkívüli a különbség.

A német letelepedések hazánkban már közel egy

ezred év előtt megkezdettek. És lassanként fontos, befolyásos helyzetet vívtak ki magoknak. A városok mint külföldön, úgy nálunk is nagyrészt iparosok s kereskedők telepjeiből alakultak, és azok nálunk rendszeren német bevándorlók valának. E városok, mint egész Németországban jelentékeny közjogi állást vívtak ki magoknak, nevezetes kiváltságokkal, politikai jogokkal. Sok helyütt jogi előnyök adattak az azokban uralkodó német népségnek, melyek ugyanott a magyar elem hátrányával jártak.

És e német telepek, ily kedvező helyzetben sem voltak képesek, bármit is tenni nemzeti elemük elterjesztésére s a magyar elemnek elnémetesítésére.

Az iparüzlet s kereskedelmi forgalom legkedvezőbb alkalmul szolgált a folytonos érintkezésre, s ez által a nemzetiségi felolvasztás eszközölhetésére annál is inkább, mert a német elem a műveltség birtokában is volt mindenkor.

Mind a mellett épen semmi nyoma a német nemzetiség elterjedésének. Nem csak nem eszközlé a magyar elem elnémetlenítését; sőt ellenkezőleg már századok előtt nyilvánultak a német népiségnél hazánkban számos jelenségek, melyek a magyar népszokások, nyelv és erkölcsök felvételére, megszerzési törekvésére mutatnak. Úgy van ez napjainkban is. A német népelemek körünkben mindinkább megmagyarosodnak, s a magyar nemzetiség elemeibe beolvadnak, nem pedig ők olvasztják be a magyar elemet.

E mindenesetre sajátos, de kétségbe nem vonható ténynek okai lehetnek körülbelül a német nép jellem, mely a szlávtól különbözőleg, nem ismer oly magas és szenvedélyes nagyravágyást, mely a hatalom, foglaltsok és terjeszkedések után törekszik; a német nép erkölcsök, melyek türelmesebbek, engedékenyebbek, s a melyek az anyagi jólét s boldogulás céljain túl nem igen terjedeznek; valamint azon körülmény is, mikép a németek egyesekként jobban elszórvák hazánkban, tömegesebb telepeket tisztán magokban nem igen képez-

nek; és azon tény is, mikép itt a németek kisebb számmal lévén, nagyobb erőt nem fejthettek ki soha, magasb jövő iránt kilátásokkal nem is birhattak. Valószínűen azonban nem csekély befolyásu az is, mikép az itteni németek nem támaszkodhatnak hátuk mögött oly hatalmas, oly nagyravágyó államra s népiségre, mint a szlávok az északi óriásra.

Ily okok folytán a német elem elterjedése hazánkban sohasem sikerült s bizton mondhatjuk, mikép az az általi elnemzetlenítéstől jövőben sem lehet okunk aggódni.

Nem így áll azonban a szlávokkal.

A szláv elemek hazánkban sokkal számosabbak, nagyobb tömeget képeznek s azért több erőt is fejthetnek ki.

A szlávok egész vidékeket tömegesen foglalnak el telepjükkel, mi hatalmas eszköz a további terjeszkedésre.

És e népiség jelleméhez tartozik a hatalom s uralkodás, túlnyomóság utáni vágy, mi szükségkép magában rejti azon törekvést, hogy az idegen népiségeket magának alárendelje, magába beolvaszsa. És ezt a szláv nyelv sajátása is nagyon előmozdíthatja, főleg lágy folyama, könnyűsége, könnyű megtanulhatása következtében.

Tény az mindenesetre, mikép hazánkban a szláv elemek elterjedése nagy haladást tön. Egész vidékek vannak, melyek eltótosodtak. Felső megyéinkben a legtösgyökeresebb családok tótok lettek.

Tény az, mikép a szláv elemek egészen tiszta magyar vidékre betódultak és elterjedtek, melyek előbb egészen tisztán magyar elemekből álltak, távol minden szláv népségtől.

És ha ez jelenben történhetett, mit kellene e tekintetben várnunk akkor, ha az orosz uralom alá kerülvén, a szláv elem hatalmas pártfogolásra s ezzel túlnyomóságra is emelkednék.

Miután hazánkban, a tényleges példák után, az eltótosodás lehetősége már megvan; az a szláv-orosz terjeszkedési vágy által lehetőleg legnagyobb mértékben kizsákmányoltatnék.

Csak akkor fejtené ki igazán az itteni szláv elem nagyravágyását s túlsúly, hatalom utáni törekvéseit a többi népiségek irányában; midőn tudná, hogy egy nagy hatalom rokonszenvére s közös céljaik mindenképeni támogatására számolhat.

És e törekvéseknek szükségképi következményeül kellenék megjelenni annak, hogy az idegen, tehát magyar népelem is a szlávnak alárendeltessék, s lassanként abba beolvasztassék.

Ha a szlávok a jelen viszonyokban is haladást tehettek nemzetiségük elterjesztésére, s a magyar elem helyenkénti beolvasztására; mire lehetendnek képesek akkor, midőn oly hatalom istápjá alá jönnének, melynek épen főtörekvése mindenütt a szláv elemet emelni túlsúlyra, s azért minden más idegen nemzetiségeket lassanként elnyomni s felolvasztani.

Ilyen a különbség hazánkban a német és a szláv elem hatálya között.

Bizton mondhatjuk tehát, hogy a mily nagyok lennének nemzetiségünk biztosságára nézve a veszélyek a beolvaszthatás tekintetéből a szláv népiség részéről; épen oly keveset aggódhatunk a német elem törekvései miatt, melyek t. i. elterjedést, nemzetlenítést, elemünk beolvasztását még akkor sem eszközlék, midőn német uralkodó haz alatt állottunk, midőn tehát pártfogolásra, istápolásra számíthatának, és a midőn ugyanazon célra törekvések a kormány részéről nyilvánítottak is. Mindez nem volt elégséges a német elem térfoglalásaira; míg a szláv elem istápoló hatalom nélkül s idegen uralom alatt is tön terjeszkedést.

Ilyen a helyzetünk nemzetiségünk biztosságára nézve a német és a szláv elem irányában.

Az érdekek közösség s az ez által szükségelt szorosb közjogi kapcsolat, a magyar és német elem között még egy fontos tekintet által igazolható. És ez az u. n. keleti kérdés.

A keleti kérdés természete nagy mértékben igényelné, hogy egyszer tüzetesen, külön a magyar érdekek és viszonyok szempontjából vizsgálat és fejtegetés alá vétetnék.

Ezt mi most nem tehetvén, csak arra kell szorítkoznunk, hogy kiemeljük, mikép nézetünk szerint a keleti kérdés kifejlődése reánk, s mindennekfelett nemzetiségünk és nemzeti szabadságunk biztosságára nem csekély veszélylyel járhatand; és másodsor, hogy ezen veszély ellenében biztosítottak csak úgy lehetünk, ha a német elem szövetségében támaszt és istápot nyerendünk.

Ezek iránt, habár nagyon röviden is kifejtenjük nézeteinket.

A kelet az, hol az orosz politikának legnagyobb s legfontosb tervei s törekvései központosulnak. Nagyravágyásának, terjeszkedési törekvésének legfőbb tárgyául kelet országai szolgálnak. Ezt tanúsítja az orosz és kelet eseményeinek története a 18-ik század óta.

És, mi állításunk igazolásául is szolgál, a következő azt mutatja, hogy keleten egy nép vagy hatalomnak sincs oly befolyása, részint már meg is alapított hatalma, mely az oroszéval csak versenyezhetne is.

Nagy nyomatéku már az is, mikép az orosz állam birtoka, a 18-ik századtóli folytonos foglalások következtében, egészen benyúlik a kelet szívébe, és keleten a legerősb állomások, a legfontosb hadvonalok az orosz kezei között léteznek.

Az aldunai fejedelemségekben legnépszerűbb és legbefolyásosabb az orosz czár. A legnevezetesebb elemek itt rendelkezése alatt állanak. E befolyás megalapításán közel egy század óta dolgozott folyvást, s annak előhaladása nem maradhat dús siker nélkül.

Montenegro egészen az orosz czár zsoldjában áll. Serviát az egyház és nemzetiség kapcsai csatolják szorosan az oroszhoz; míg ettől függése természetessé válik az által, mert a szerbek is jövőjüket, és szabadságuk felvirultát északról várják, segélyétől reménylik.

A török alatti többi keresztények is minnyájan csak az oroszban helyezik bizalmukat és reményüket, hogy a török iga alól felszabadulhassanak.

Egy század óta, minden mozgalom e tájakon a keresztények között a porta uralma ellen, északról jött biztatások és istápolás kifolyása volt, vagy legalább ily számitáson alapult, mi nem is szokott csalódásban maradni.

Még a görögök felkeléseiről is ugyan ezt kell mondanunk. Angliában a jelen 1862-ki felkelés alkalmával újra nyilvánult azon meggyőződés és aggodalom, mikép a görög felkelés sikerülte, mely a török alatti görögök csatlakozását s így nevezetes terület nyeresét eredményezné, véglegesen mindennekelett az orosz nagyravágyó és önző terveinek s vágyainak tenne legfőbb szolgálatot s nyereséget.

Természetes tehát, hogy ha a keleti kérdés kifejlődésének induland, ezen nagyszerű mozgalomban, a cselekvés színhelyén, a keleti népiségek között legtúlnyomóbb befolyással az orosz-szláv elem birand. E körül fognak ott minden szlávok es görög hitűek összecsoportosulni. Az fogja a vezényletet vinni és az irányt adni. És így természetes az is, mikép ezen irány az orosz hatalom terjedésében, tehát a foglalásokban központosuland, és minden idegen népiség ellenében működend, mely csak útban fog állani.

De ki az, ki józanul azt gondolhatná, hogy a keleti kérdés drámájában, azon szláv-göröghitű népiségek felizgatott szenvedélyeik lázában, a legkecsegtetőbb kilátások ábrándjában, oly nagy hatalomra támaszkodhatva mint az orosz, a mozgalom árjában a török állam határain megállandnak, hogy tovább nem terjeszkendnek vágyaikkal s törekvéseikkel, melyek mint tud:

jük, már most sincsenek egészen a török területre szorítkozva?

Épen közvetlenül a török határok mellett oly terület nyúlik el, lehet mondanunk egészen a Tiszáig, melyet népiségek laknak, rokonok azon keleti népiségekkel, melyek a keleti mozgalom tényezői leendnek. Az oláhok, szerbek stb., kik e területet lakják, a nemzetiség és vallás legszorosb kapcsolai által csatoltatnak a keletiekhez, ugyanazokhoz, kik az orosz-szláv terjeszkedés s mozgalom tényezői leendnek.

Az összeköttetés közöttük meg van már jelenben is. Közös vágyaik s törekvéseik, sőt számításaik ténye sokkal jobban nyilvánult már, mintsem arról kétkedni lehetne. Világosan látjuk, mikép keleti rokonaik felé sokkal jobban vonzanak, mint nyugot felé; azoknál sokkal inkább keresik jövőjük alapjait, s nemzeti reményeik eszközeit, mint nálunk s a nyugotiaknál.

Ha tehát a keleti nép mozgalomban, mely előbb utóbb előálland, mind e népiségek kezét fogva egy tömeggé olvadnak össze, képzelhető, várható-e, hogy mi magyarok pusztán magunkban megmenthessük területünket, nemzeti felsőbbségünket és nemzetiségünk biztosítékait?

Arra csak nem gondolhatunk, hogy ezen mozgalomban önálló társ-szövetségesként jelenhessünk meg. Kik ezt hiszik, nevetséges ábrándozók.

A szláv nagyravágyásnak uralom s nem társaság kell. Ők nemzeti felsőbbiségre törekszenek, mely más népiség önállását meg nem engedheti. Nekik terület kell a Duna-Tiszáig, melyen magokon kívül más uralódó elemet meg nem tűrhetnek.

Eziránt vágyaik, számításaik, sőt követelései már eléggé nyilvánultanak.

Ezen áradat szükségkép elsöpör, ha magunkra leendünk hagyatva.

Azért szükséges, nézetem szerint, a német szövetség, a német elemmel szoros viszony. Csak e szövetségben találhatunk biztosítékokat, és pedig közös érde-

kek alapján, azon veszélyek ellenében is, melyek a keleti kérdés kifejlődésével fenyegethetnek. A német népiség érdekei azon mozgalom által szinte veszélyesen meglesznek támadtatva, szüksége leendő tehát reá, hogy ellenében szinte rokonérezelmű és irányú szövetségesekre támaszkodhasson.

Ez szerintem újabb nagyfontosságú tény a magyar-német elem frigye mellett.

Az elősorolt tények és viszonyok, legalább nézetünk szerint, nagyon is könnyűvé teszik a választást.

Lehet-e, ismerve helyzetünket, népiségünk s nemzetiségünk sajátos körülményeit, és szem előtt tartva hazánknek fekvését, mely az újabb századok alatt a lehetőleg legkedvezőtlenebbé, legreményvesztettebbé alakult — csak perczig is haboznunk az iránt, hogy kihez csatlakozzunk, vagy ki mellett maradjunk?

Egyik részen, az igaz, fényes remények, a függetlenségnek, nagyon is természetszerű és égető vágyaival azonosult kilátásai, tündöklő légvárak, melyek legdicsőbb nemzeti fejedelmeink korába visznek vissza... de ezzel elválhatlan kapcsolatban a csalódások elmaradhatlan fájdalmai, és ezek kíséretében legfőbb, legszentebb nemzeti kincseinknek, nemzeti életünk s nemzetiségünk önállóságának s jövőjének bizonyos veszélyei.

Más részen, az igaz, semmi ragyogó ábrándkép, semmi aranyvárak, — de legalább önálló nemzeti lét, önálló anyagi és szellemi kifejlődhetőség, és, mi legfőbb, nemzetiségünknek biztosítása.

Az első részt az olasz-francia beavatkozás és segélyezés s ennek következményei képviselik.

A másodiknak szerény, de nemzetiségünket biztosító képviselője a német elem.

Lehet-e a mondottak után a józan észnek csak legkisebb oka is, mi azt ellenezhetné, hogy az utóbbi kapcsaiban maradjunk, s helyette a tőlünk annyira idegen és távol fekvő román népfajok istápját és frigyét keressük?

Nem elegendők-e az elmondottak, mik mindannyi bebizonyított tényeken alapszanak, belátására azon roppant veszélyeknek, melyek nemzetünk jövőjét, nemzeti kifejlődhetését érhetnék, mihelyt a német elem eltávolításával másfelé, más részen keresnök közjogi frigyeseinket?

A francia uralom, minek eszméje az orosz háború és folytatólagos politikai mozgalmak következtében hazánkban ismét szőnyegre került, és pedig a legelfogultabb szenvedélyek és balítéletek kíséretében, mint bebizonyítottuk hazánkban, a Duna-Tisza s Kárpátok közti területen — fen nem állhatna, jövővel nem bírhatna.

Az előbb utóbb, önkénytesen vagy kényszerítve, helyet adni kénytelenítettnék az orosz uralomnak, mely t. i. a dunai vidéknek, erőszakos átalakulások esetében, természetszerű örökösét képezi.

Ezen orosz szláv uralom alá kerülnék tehát, akár a francia párt reményei teljesülnének, egy francia trón felállítása által; akár azoknak vágyai elégitetnének ki, kik már évtizedek óta az orosz protectoratusra és uralkodásra számítanak.

Az orosz uralom pedig hazánkban és nemzetünkre nézve épen azon veszélyeket idézné elő, melyek, mint láttuk, minden országban és népiségnél, mely orosz uralom alá került, a nemzeti szabadságot, politikai jogokat és nemzetiséget tökéletesen megsemmisíték, sirba döntötték.

Mig a német elem részéről semmi ily veszélyek nem fenyegethetnek.

Az élet, ezernyi tanúságaival legfőbb bizonyítékul szolgál.

Mindazon felvirágozás s tökéletesülés,

melyet nemzeti irodalmunk, nyelvünk, nemzetiségünk az újabb században nyert — a német elem befolyása s kapcsolata mellett létesült.

Lehet-e ezt mondani az orosz uralmáról csak egy alattai népiség tekintetéből is? Nincsen-e mindenikének nemzetisége legfőbb fokon veszélyezve a szláv-oroszosítás árijai által?

És hasonlóan anyagi kifejlődésünk is, vagyonosodásunk, s mindazon reformok, melyek polgárisodásunkat eszközlék, s melyek a műveltebb európai államok sorába emelnek fel, nem mind a német elemhez tartozó uralkodás alatt történt-e?

Mig ellenkezőleg más részen azt látjuk, világos példákban, hogy az orosz kormány s állam politika, mindenütt csak foglalásokra, saját területe nagyítására irányozza törekvéseit; hogy minden alája került országnak természetes kincseit s előnyeit kizárólag csak saját hasznára, s anyagi előmenetelére zsákmányolja ki.

A német elem beolvasztási kísérlete ellenében nemzetiségünk teljesen biztosítottnak tekinthető, már azon kézzelfogható tanúság után is, melyet három század története nyújt, mely időszak alatt az épen semmi-vel sem terjedett előbbre, sőt ellenkezőleg az mindinkább magyarosodott, s azonosul folyvást nemzeti elemünkkel.

Van-e ellenben az idegen nemzetiségeknek legkisebb biztosítékuk is az eloroszosítás ellenében? Nem szemmel láthatók-e annak beolvasztási terjeszkedései minden orosz tartományban?

Lehet-e ily körülmények között perczig is haboznunk a választásban?

Lehet-e józanul folyvást a szem kápráztató ábrándok s légvárok után szaladnunk, hogy így nemzetiségünk s nemzeti létünk jövőjére a legnagyobb veszélyeket vonjuk elő?

Javitandók.

19. lap 3-ik sor feledve elébe jön : nem.

71. lap 26-ik sor A bukaresti törvény helyett : buka-
resti kötvény.

DE BALLAGI GÉZA.

